

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

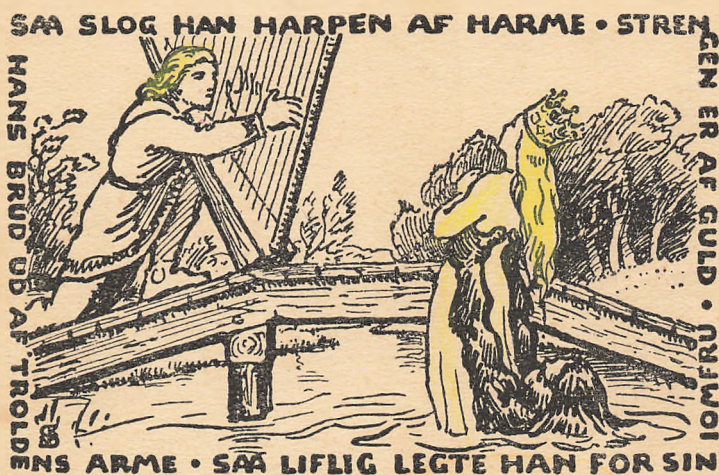
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1957

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1957

Redigeret af
S. HAUGSTRUP-JENSEN

*

Udgivet af
ELEVFORENINGEN

*

Frederiksborg Amts Avis Bogtrykkeri
Hillerød

Michelangelo: Morgendæmring.

FREMTIDSTANKER

H usker I det gamle eventyr, hvordan der et sted fjernt mod nord står et fjeld, hundrede mile bredt og hundrede mile højt? Og hvordan en fugl kommer flyvende til det en gang hvert tusinde år og stryger sit næb på det? Og at kun ét enkelt sekund af evigheden er forløbet, når fjeldet på den måde er opslidt? Mange har haft en følelse af bestandighed, mærket en fred strømme imod sig fra dette eventyr.

Men rejser du selv til fjeldet, hvor det er, finder du ikke fuglen i naturens stilhed på bjergets top. I stedet for lyder brag fra dynamit-sprængninger, og du hører larm fra mekaniske hamre og bor og tunge transportmaskiner. I husene sidder entreprenører og ingeniører i deres kontorer og laboratorier. Landskabet gennemstrefjes af »guldgravere« med tikkende geigertællere. Og alle vegne er en sværm af journalister på fangst efter sidste nyt fra fremtidens land. Og du finder ikke fred og bestandighed nogen steder. Det er her ved fjeldet som alle vegne i nutiden, som om der rokkes ved det grundlag, generationer har levet på. Jerntæpper og propaganda, oprør og kolonikrige, atom- og raketforsøg, kunstige drabanter og vældige internationale sammenslutningsbestræbelser. I sådanne år spreder uro sig mellem mennesker. Men samtidig breder et behov sig også for et udsyn over historiens forløb.

Det er vist ikke mange, som tænker på, at til et sådant udsyn hører også fremtiden med. Det vidste vore forfædre. Ragnarok eller dommedag indgik fast i deres forestillinger. Vi kan møde noget tilsvarende i nutiden. Efter første verdenskrig skrev tyskeren *Spengler* om fremtiden og spåede, at Vesteuropas kultur vil bukke under og følges af en ny kultur fra Rusland. Efter den anden krig har englænderen *Toynbee* udsendt sine fremtidstanker. Han taler også om kultureernes undergang og om de vestlige folks fremtidsmuligheder.

Mange vil afvise al dens slags tale. Men derfor er det alligevel rigtigt, at fremtiden må med, hvis vi vil gøre os en idé om historiens forløb. Uden fremtiden viser det sig, at det billede, man danner sig af fortiden og nutiden, bliver for afrundet og i grunden falsk. Det har vi et godt eksempel på: Før krigen mente de fleste, at Sydslesvigs danske historie var et nogenlunde afsluttet kapitel. Og så viste det sig, at de, der tænkte og drømte anderledes, var mere i pagt med realiteterne.

Fremtiden må med! Den, som ingen blik har for fremtiden, er uden virkelig sans for historien!

Fremtiden kan man ganske vist ikke udforske. Kun det, der er nu, og det, som hidtil er sket, kan undersøges. Men fremtiden ligger netop gemt i nutiden og i fortiden. Vi gør os uvilkårligt et begreb om fremtiden på basis af det, vi har oplevet engang, og det, vi oplever nu. Forestiller vi os en ny krig og dens ulykker, er vi nødt til at tænke ud fra det, vi var med til fra 1940—45, og vel også på grundlag af hvad der fandt sted i Ungarn i fjor. Vi ser mulighederne i belysning af det, vi har erfaret. Det betyder, at vi egentlig altid er præget af bevidsthed om fremtiden.

Men mange kan ikke styre sig. De lader deres fremtidsbevidsthed løbe ud i en rosenrød ønskedrøm eller i en grusom undergangsfantasi. Det er naturligvis forkert. Den sans for fremtiden, vi alle har, må underbygges på to måder. Dels skal vi lære af den tid, som er gået, og dels skal vi altid forsøge os med en redelig og renfærdig opfattelse af det, som sker nu. Derfor må vi prøve at få øje på den kamp, som foregår dybere end alle de aktuelle brydninger, og som drejer sig om selve menneskets og folkets eksistens.

Fremtidsspådomme har der altid været. Spenglers og Toynbees er for nye til, at vi kan vurdere værdien af dem. Men tager man gamle forudsigelser frem, er det let at se forskel på kandestøberi og profeti.

Det var navnlig i det 18. århundrede spådommene tog fart. Det skyldtes, at dengang brød befrielsen frem imod det golde autoritetsvæsen i de enevældige stater og de ortodoxe kirker. Den franske konge Ludvig XIV's død i 1715 blev som et signal til det nye. Digterne var

som sædvanlig i spidsen, der blev skrevet om fremtidens land, optimistiske bøger, ofte i rejseromanens form. I dette 18. århundrede dukkede også kraftige spirer frem til den videnskab og teknik, som siden skulle præstere så uuhørt meget. I det samme århundrede voksede den almindelige velstand, og det var i høj grad med til at rette blikkene mod fremtiden. Og da alt dette lod til at holde sig, levede efterhånden mange i troen på, at det hele stadig ville gå fremad. Man var uden mange bekymringer for fremtiden. Det blev til den blomstrende, den florissante tid!

Men efter den franske revolution og Napoleon slog stemningen om. Selvom liberalisme og demokrati, videnskab og teknik blomstrede i det 19. århundrede, og skønt den jævne mand følte sig på vej mod lyse tider, går der en strøm af fremtidspessimisme igennem hele århundredet. Vi kender *Grundtvigs* ængstelse for maskintiden. Han frygtede, at mennesket skulle blive en biting ved maskineriet. Vi ved, at *Søren Kierkegård* betragtede naturvidenskaben som den tåbeligste af alle videnskaber. Den tyske digter *Goethe* skrev allerede i 1825 om maskinernes kommende tid: »Det bliver et århundrede for de dygtige hoveder, for praktiske mennesker, som har let ved at fatte, som er udstyret med stor smidighed, og som derfor føler deres overlegenhed over mængden, selv om de just ikke hører til de højtbegavede«. Og bittert føjer *Goethe* til: »Jeg ser den tid komme, da Gud ikke længere har nogen glæde af menneskeheden, da han igen må slå den i stykker, så den kan skabes påny og forynges«.

Der er en række berømte, men som sagt pessimistiske fremtidsspådomme midt i alle det 19. århundredes mange fremskridt.

Den tyske tænker *Karl Jaspers* drager et par af dem frem i sin bog »Om historiens oprindelse og mål«. Først *Tocqueville's*. *Alexis Tocqueville* var en fransk statsmand og historiker, der levede næsten hele det 19. århundrede. Han hørte til dem, der virkelig så århundredets brydninger. En Amerika-rejse, som han foretog midt i 1830'erne, skærpede yderligere hans blik. I sit hovedværk, »Amerikas demokrati«, siger han:

Der vil komme en tid, hvor man i USA kan træffe 150 millioner ensartede mennesker, mellem hvem den selvsamme tanke løber rundt i den selvsamme form og med den selvsamme farve. Alt andet er tvivlsomt, men dette er sikkert, selv om det vil være en helt ny kendsgerning i verden, en kendsgerning, som fantasien ikke klart kan forestille sig følgerne af... Der findes nu på jorden to store folk, som har forskellig oprindelse, men som rykker frem mod det samme mål, russerne og amerikanerne. De blev begge store i det stille. Mens mennesker rettede opmærksomheden mod andre ting, stillede de sig med eet i forreste række mellem nationerne, og næsten på samme tid blev man klar over deres

eksistens og størrelse. Det ser ud til, at alle andre folk omtrent har nået de grænser, naturen har bestemt for dem, med pligt til at holde sig inden for dem. Men de to er endnu i vækst. Andre folk er i en slags hæmning, men de to alene marcherer med hurtige skridt frem ad en bane, som man ikke endnu kan se, hvor ender. Amerikaneren slås kun med naturens forhindringer. Russeren derimod med mennesker. Den første bekæmper prærierne og barbariet. Den anden bliver beskyldt for at bekæmpe civilisationen. Amerikanerens erobringer sker med ploven, russerens gennemføres med krig og vold og uden for landets nuværende grænser. — For at nå målet støtter amerikaneren sig til den enkeltes interesse, lader de enkelte borgeres kraft og fornuft virke, uden at lede dem. Russeren derimod samler hele magten hos den enevældige hersker. Amerikaneren virker fortræffeligt gennem frihed, russeren gennem slaveri. — Begge folk har forskellige udgangspunkter, og deres udvikling er forskellig. Ikke desto mindre ser det ud til, at forsynet af en eller anden årsag, som vi ikke kender, har udset hver af dem til at tage vare på hver sin halvdel af kloden.

Sådan taler Tocqueville ca. 1835, og hvem tør nægte, at hans ord bærer profetiens kendetegn? En mærkelig forudsigelse fremførte schweizeren *Jakob Burckhardt*. Han var kendt som kunsthistoriker, men udtalte sig ofte om almenmenneskelige spørgsmål. Han udkastede i 1870 følgende fremtidsperspektiv:

»I stedet for fornuft råder hengivelse, i stedet for de enkelte og de mange regerer det hele og det ene. Endnu engang drejer problemet sig ikke om kultur, men om den nøgne eksistens. Staten vil igen i høj grad tage herredømmet over kulturen og på mange måder endog ændre kulturen efter sin smag. Måske vil kulturen tilmed selv vende sig til staten for at få besked om, hvordan man helst ønsker, den skal være. — En god part af kunst og videnskab vil dø ud, og det, som overlever, må anstrenge sig dobbelt. Spørgsmålet om det praktiske, det nyttige vil blive livets dominerende og hårde karaktertræk. Fremtidens krige vil så udrette resten m. h. t. at befæste denne tingenes tilstand. Selve statens fysiognomi vil blive af en sådan art, at det i lange tider vil være umuligt for et nyt sindelag at tage magten. En eller anden reaktion vil komme fra frihedsidealets side, men kun gennem overmenneskelig kraft og anstrengelse«. — I 1872 skrev Jakob Burckhardt i et brev: »Militærvæsenet vil nu blive et mønster for hele tilværelsen . . . i stat og administration . . . i skole og uddannelse. Arbejderne er dem, som det vil gå mærkeligst; jeg aner noget, som endnu lyder helt dumt, men alligevel ikke vil slippe mig: Militærstaten vil blive storfabrikant. Menneskemasserne på de store arbejdspladser kan ikke for al evighed overlades til deres nød og grådighed. Det, som må komme, er et bestemt og kontrolleret mål af elendighed med avancement i sigte, daglig i uniform, påbegyndt og afsluttet under trommehvirvler — det er, hvad der logisk må komme.«

Jakob Burckhardts spådomme er særlig uhyggelige, fordi han åbenbart frygter, at menneskets menneskelighed er truet. Den samme frygt møder vi hos tyskeren *Nietzsche*. Når han skildrer fremtiden, mærker vi en uro for, at menneskelivet i maskintiden skal blive som en gennemorganiseret myretue uden menneskelighed.

Siden er der givet mange lignende billeder af fremtidens menneskeliv som et myreliv — af en tilværelse, der er blevet »lykkelig« ved hygi-

ejniske forskrifter, timeplaner og ordninger, udmåling og regulering af alting. Jeg behøver kun at minde om de moderne fremtidsromaner. De gamle romaner var optimistiske i det 18. århundredes ånd. De moderne er dybt pessimistiske. De tre mest kendte er *Huxleys* »Fagre ny verden« og *Orwells* »1984« — begge engelske, og den svenske *Karin Boyes* »Kalloccain«.

Men imod alle de pessimistiske fremtidssyner rejser sig atter og atter de fremskridtstanker, der kom frem første gang i d. 18. årh. Gang på gang får vi i blade og aviser skitseret populære billeder af en verden i balance, fyldt med kræfter, der drager fremad — flimrende billeder af fremtidens land med rumfart, atomkraft, hver mand sin helikopter osv. Det er, som at læse eventyret »Bord, dæk dig« eller det om Slaraffenland.

Alle de optimistiske fremtidstanker har rod i videnskaben og teknikken. Det er i det hele taget kun på de to områder, at fremskridtstanken har nogen mening. Men endda dukker der bekymringer op: Måske er der snævre grænser for, hvad den videnskabelige forskning endnu kan nå. Det har *Bohr* været inde på. Den videnskab, som endnu blomstrer, nærmer sig måske sin afslutning. Karl Jaspers mener, at den muligvis må nøjes med at fastholde de resultater, som er opnået. Måske vil den komme til at tabe terræn til en voksende automatisering på alle områder. Det er ikke til at overse! Man kan kun — som det er sket gang på gang i de sidste 50 år — udmale spændende fremtidsudsigter.

Men der er andre spørgsmål i forbindelse med fremskridtstanken, som vækker bekymring — selvom man ser bort fra det værste: videnskab og teknik spændt for krigens vogn. Den største bekymring er, om det i fremtiden vil være muligt at ernære menneskemasserne. Selvom vi fik verden bragt i lave, og der ikke mere var diktaturstater, som truede, er der dog naturen. I løbet af kort tid kan naturens begrænsede muligheder bringe historien ind i helt nye situationer. Vi har alle læst skildringer af, at jern, olie, fosfor, kul, uran m. m. vil blive opbrugt. Og selv om man gør klogt i at huske Storm P., der sagde, at det er svært at spå — navnlig om fremtiden, så er der dog mange kyndige, der mener, at man kan forudsige, at de forskellige ting slipper op. Om jordens befolkning så synker ned til samme tal som for 4—500 år siden, om man finder på nye udveje, hvordan historiens gang vil arte sig, når de katastrofale standsninger sker, hvilke rent menneskelige omvæltninger, der bliver følgen . . . alt det kan ikke forudsiges. Blot én ting er helt sikker: nogen stabil tilstand i fremtidens verden bliver der næppe tale om.

Der er også på biologisk grundlag blevet fremsat mange spådomme om fremtiden. Man har iagttaget særlige tilfælde, gættet på, at der var

tale om fælles livsprocesser og så overført det på hele menneskeslægten og spået vores undergang, hvis ikke der blev grebet ind med en eller anden form for biologisk planlægning. Grundlaget for den slags har oftest kun været en biologisk mode-anskuelse.

En tid var det raceblanding, man mente var særlig ødelæggende. Den rene race blev udråbt som en betingelse for højt menneskeværd. Nazisterne hyldede åbent tanken. Men det var en typisk mode-anskuelse, som er umulig at underbygge videnskabeligt. Tværtimod — historien kan lettere bevise det modsatte. Den svenske højskolemand *Alf Ahlberg* siger, at hvis man på et Europa-kort afmærker, hvor de fleste genier i kunst og videnskab er født, vil mærkerne sidde tættest i Mellem-europa, hvor nord- og sydeuropæiske folkeelementer er mest sammenblandet. I hvert fald er den idé, at raceblanding skulle ødelægge menneskeslægten's fremtid, komplet uden hold i kendsgerninger.

Der kunne nævnes flere fremtidsbekymringer, opstået af andre biologiske teorier, men teorierne er usaglige, navnlig hvis de overføres på hele menneskeheden. De har vel værdi, men kun en højst begrænset. Hvad teorierne frygter, er ikke nær så farligt som selve teorierne. De er nemlig farlige, fordi de kan fremkalde uredelige stemninger og grusomme overgreb. Vi så det tilstrækkeligt under nazismen, det kostede 6 millioner jøder livet. Noget lignende gør sig omend i mindre omfang også gældende under vor tids negerforfølgelser i USA og Sydafrika.

Der er naturligvis biologiske fremtidsbekymringer, som er reelle nok. Jeg skal ikke gentage, hvad enhver har kunnet læse i aviserne. Blot pege på, at den væsentligste bekymring sikkert blev fremført i sommer i *Albert Schweitzers* appel til de store atom-magter.

Men der er unægtelig kommet en endnu værre bekymring for fremtiden ind i verden. Den har eksisteret før, men aldrig i samme grad som nu. Det er angsten for, hvordan det skal gå med »det menneskelige«. Vi mærkede den allerede hos Goethe og Grundtvig og endnu mere hos Burckhardt og Nietzsche. Altså bekymringen for, at mennesket så at sige skal miste sig selv, at menneskeheden, enten gennem den almindelige udvikling eller ved store katastrofer kommer ind i ensretning og mekanisering, i et liv uden frihed og glæde, ind i en mørk umenneskelighed.

Og dette er desværre ikke noget, som historiefilosoffer blot spår om og roman-forfattere udpensler. Vi har jo set det! Det er blevet synligt i vor tid, hvad mennesket kan blive til. Pludselig stod det foran os under den anden verdenskrig: et billede på det allerværste, koncentrationslejrene med deres pinsler. Og vi hører endnu om det samme fra andre totalitære systemer, selv om nazisterne hidtil har været ene om det

direkte masse-mord. En afgrund åbnede sig for os under den anden verdenskrig: Det er muligt at ødelægge mennesket, mens det endnu legemligt er i live. Nazismens brutalitet kan bedst sammenlignes med en sindssygdom. Sådant er vort naturgrundlag altså, at vi med åbne øjne kan bryde forbindelsen med det andet menneske og se det glide i afgrunden. Alt det umenneskelige, som skete i koncentrationslejrene, har mennesket selv gjort, og det kan blive almindeligt. Det sker jo i dag i Ungarn. Vi havde to ungarske studenter på sommerskolen, unge flygtningepiger. De sad meget ofte i solen og læste digte på deres eget sprog. Men vi andre vidste fra dagbladene, at Ungarns digtere, som gik i spidsen for frihedskampen, i dag sidder sindssyge i Kadars fængsler. Hvis der hersker brutale politiske tilstande i et land, kan mennesker forandres til noget, ingen har anet. Hvad der så kan ske, véd kun de, der selv har oplevet det, de, som har pint — og de, som er blevet pint, om de er kommet fra det med livet. Men udefra set tager det hele sig ud, som om netop det at være menneske er gået tabt — helt er det gået tabt hos bødlerne — men også ofte hos dem, der har lidt — ofte er de fra mennesker blevet forvandlet til stakkels dyr. — Tiderne forud for vor har også kendt til grusomhed, men ved teknikkens hjælp er der nået en stigning, så hvert øjeblik kan holdes under dyrisk tvang.

Har man læst beretningerne fra koncentrationslejrene, vover man knap mere at tale. Den fare er endnu værre end atombomben, fordi den truer selve menneskets sjæl. En følelse af fuldstændig håbløshed kan falde over os, når vi tænker på det. Men alligevel — tror vi på mennesket, på dets gode muligheder og på, at der er en høj bestemmelse foran eller over os, da får håbløsheden ikke det sidste ord. Det var trods alt heller ikke mørke altsammen under krigen. Stærke lysstråler var der også! Da vi i vinter på et teater mødte *Anna Franks* skæbne, mærkede vi lyset. Der var jo enkelte — ja, ubeskadiget blev deres sind ikke, men det menneskelige i dem vedblev at være usårligt. Anna Frank og mange andre giver os mod til at fastholde den gamle tro på mennesket. Over for alle dystre fremtidsspådomme — og der er nye af dem næsten hver dag — vover vi at sige med *Karl Jaspers*: »Nej, mennesket kan ikke gå helt tabt, for det er skabt i Guds billede. Det er ikke skabt som Gud, men det er dog bundet til ham med bånd, som ofte glemmes og altid er usynlige, men bånd, som i grunden ikke kan rives i stykker. Mennesket kan overhovedet ikke ophøre med at være menneske. Det kan falde i søvn, være fraværende, det kan glemme sig selv. Men mennesket er ikke og kan ikke blive hverken til en abe eller en myre. Det kan føres til grænsen deraf, men det vender tilbage derfra, hvis det ikke dør.

Det skal siges tydeligt og forstås, som det bliver sagt, at fremtiden

for det menneskelige kan ikke komme af sig selv, som årtiderne skifter. Hvad mennesker tænker og venter nu og i hvert øjeblik må jo rumme begyndelsen til den fremtid, vi får. Og i dag må det tilføjes, at vore bedste fremtidschancer sikkert hænger nøje sammen med, at det forfærdelige kommer til at stå os så klart som muligt. Bevidstheden om, at fremtiden kan blive mørk, kan måske forhindre det. At det er sket engang, kalder ganske vist angst frem i os, en angst for at det skal gentage sig, at det skal brede sig, at det skal erobre hele jorden. Men alligevel, angsten må være levende; den må blive en aktiv bekymring i os.

Nu kan angsten for en ond fremtid godt føre til afmagt. Følelsen af afmagt viser sig derved, at mennesker prøver på at tilsløre det forfærdelige. Man kan blive ligegyldig, netop p. g. a. de mørke muligheder. — De, der føler afmagt, er tilbøjelige til at se på historiens gang blot som en naturproces. Men der er stor forskel på historiens forløb og så forløbet af f. eks. en sygdom. Sygdommen er en naturproces. Den kan måske med tiden bekæmpes med midler fra naturen, hvis man endnu står forsvarsløs. Men m. h. t. menneskeslægtens historie står det til mennesket selv at afgøre, hvad der skal være dets fremtid. Enhver ved, at den enkelte er værgeløs. Kun i fællesskab kan farerne mødes. Men hver enkelt indser godt, at det drejer sig om hans frivillige deltagelse deri. Derfor kommer også angsten tilbage i forstærket form: det kommer an på dig, på hvert enkelt menneske, på hver enkelt beslutning: det må ikke ske, det skal ikke ske. Det, som skete i Tyskland og sker i Ungarn, er en advarsel. At glemme det er at pådrage sig skyld. Man skal blive ved med at huske! — Ikke at ville vide af det, at ville glemme, ja, ikke at ville tro på, at det er sket og stadig kan ske — den slags indstillinger møder vi så tit, og de viser os netop, at der er fare for, at det kan komme tilbage. Fremtidens trusler kan kun standses, hvis vi er villige til at erkende og bekæmpe de farlige muligheder i hverdagens verden omkring os.

Der tales om fremtiden i det uendelige i vore dage. Det er blevet søndagsunderholdningsstof næsten i hver avis. Men det er ikke ligegyldigt, hvad der bliver sagt og skrevet. Hvad enten en fremtidsbetragtning er redelig eller uredelig, vil den uvægerligt virke som en fremtids-inspiration. Hvad vi tror er muligt, får indflydelse på vore tanker og handlinger. Derfor er det af den største betydning at få øje på de farlige muligheder på rette måde — det er simpelthen en betingelse for menneskets selvhævdelse. Ser vi farerne på en forkert måde, opstår der falske forestillinger og tilsløringer — og det er med til at fordærve alting.

Hvad der dybest bevæger alle mennesker er håb og angst. Men desværre lever mange i en almindelig ligegyldighed over for vor egen tid. Dem må vi forurolige. Alle, der færdes i en falsk idealistisk eller materialistisk ro, skal foruroliges. Vækkes! sagde de gamle højskolefolk. Det drejer sig ikke om at skræmme dem med, at de rent privat er udsat. Men i vor tid må det være en opgave for folkeoplysningen at hjælpe frem til den større uro, som drejer sig om menneskets værdighed og eksistens. Denne uro for det menneskelige fremtid har stor betydning. Jeg tror, den kan hjælpe os alle.

Det er sikkert ikke mindst de frygtelige erfaringer fra den anden verdenskrig, der har efterladt denne uro og angst hos vor generation. Det kan godt være, koncentrationslejrene hurtigt glemmes, men en skjult gru er blevet siddende. Den voldsomhed, hvormed verden — endog langt ind i kommunisternes rækker — vendte sig imod begivenhederne i Ungarn, viste os, at angsten lever. Og vi skal ikke afsky angsten. Vi ved godt, at al uro og angst betyder hindringer, men hindringer kan vise sig at være betingelser for fremtidens menneskeliv.

Lad det blive sagt igen til sidst, at hvad der siges om fremtiden kan have den største betydning. Den, som mener, en ny krig er sikker, er med til gennem sin sikkerhed at kalde krigen frem. Den, som på den anden side tror, at freden er sikker, er vel fri for uro, men glider netop derved let ind i krigen. Kun den, som vil se farerne og aldrig glemme dem, kan dømmes rigtigt og være med til at handle ret, om der bliver brug for ham. FN-soldaterne ved Gaza er udtryk for, at en sådan erkendelse er ved at vokse frem.

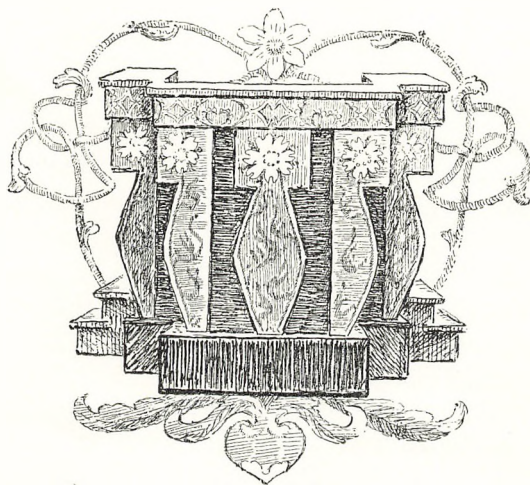
Det er meget afgørende, om vi — hver enkelt — er i stand til at opholde os i en sådan ubestemt mellemtilstand, eller om vi flygter ind i de afgjorte meninger. For menneskets værdigheds skyld er det vigtigt, både at være fortrolig med de onde muligheder og samtidig at være klar over, at vi dog intet sikkert véd. Jeg tror, det ville betyde menneskelig død, om vi vidste besked. Var vi fuldt på det rene med fremtiden, ville det føre os ud i usandhed, dumdristighed, hovmod og snæversyn, ja, netop i umenneskelighed.

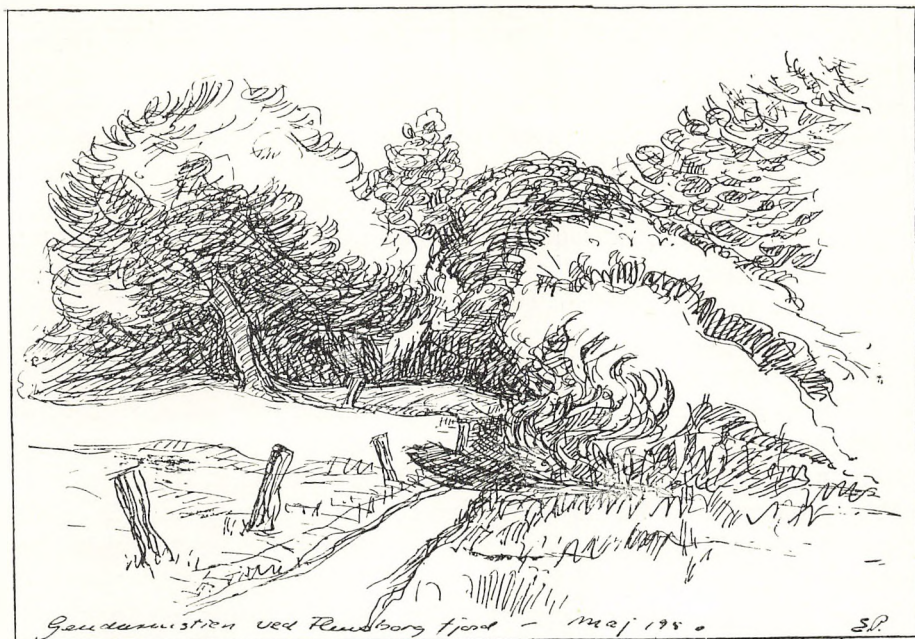
Vil det da sige, at vi skal afsky de mange fremtidsspådomme. Nej, vi skal ikke forkaste dem, hverken dem, der er fremsat i historisk-filosofisk form af Tocqueville, Burckhardt, Nietzsche, Spengler, Toynbee, eller dem, vi har fået i digterisk form, Huxley's, Orwell's, Karin Boyes og mange andres. Vi skal ikke afvise forudsigelserne. Men vi skal lære at se den rette betydning, spådommene kan have: de kan åbne vores blik for eventualiteterne, de kan blive anledning til planlægninger og handlinger, de kan give os en videre horisont, bidrage til

det udsyn over historien, som vi behøver, de kan hjælpe os til bevidsthed om mulighederne og dermed forøge vor frihed og give vort ansvar retning.

Men hvor meget der end tales om fremtiden — og i vore dage tales der helt ustyrligt derom — tænk på det væld af spådomme, der er hvirvlet op i det sidste par år, først efter Hrustjofs tale på den 20. partikongres og nu efter den kunstige månes opsendelse — så lad os ikke glemme, at virkelig er dog kun nutiden. Føler vi os absolut sikre på en bestemt fremtid, berøves vi nutiden. Spådomme om fremtidig ulykke eller velfærd drager i hvert fald vores opmærksomhed bort fra nutiden — nutiden, som dog er det det eneste, der alene tilhører os. Men det vil sige, at kun ved at påtage os ansvaret for nutiden, bliver vi ansvarlige for fremtiden. Ikke den, som lever i fremtidssynerne, men den, som lærer af fremtidssynerne og ellers er trofast mod nutiden, i hverdagen, i arbejdet, i det små — kun han er med til at bygge på fremtidens land.

S. Haugstrup Jensen.

OVER DANMARKS GRÆNSE

Hvad ser vi, naar vi staar ved Danmarks grænse og spejder over mod dem paa den anden side? Naar vi staar ganske roligt uden forudfattede meninger og prøver paa at klare os: hvordan ser der ud, hvordan er de store, bevægende kræfter paa den anden side af vor grænse? Hvorfor er grænsestregen blodigrød?

»Grænsen« er skillelinjen mellem den danske og den tyske stat. Engang Kongeaalen, nu Skelbækken, aerne, der snor sig saa venligt gennem landskabet, der er ens paa begge sider. Eller en landevej syd for Kolding eller i Rudbøl, hvor man kan staa med den ene fod i den danske stat og den anden fod i den tyske stat. Ingen naturlig grænse. Og alligevel som en vold, der rejser sig. Som skyer, ildevarslende skyer. Uro. Der er noget, som er forkert. Leddet er af lave. Men hvorfor? Det er dog mennesker som vi, der bor paa den anden side. Hvorfor kan vi ikke række hinanden haanden og hjælpe hinanden?

Naar vi staar ved grænsen og ser sydpaa, — er det, som om vi ser to skikkelser. Vi kan slet ikke forstaa, at de hører til samme folk. Vi kan næsten sige, at den ene »elsker« vi, — den anden »hader« vi. Den første har altid hjulpet os, og hjælper os ogsaa nu hver dag, — den anden har

altid været den store fare for Danmarks bestaaen. Hvordan hænger det sammen?

Jeg vil prøve at fortælle om det, ikke som de kloge kan det, som har studeret historiens dokumenter, men som et almindeligt ustuderet menneske fornemmer det, naar man bor og arbejder mellem tyskerne nede i deres eget land og prøver at forstaa hvorfor.

Der er tyskere, der er saadan, at de er rare og godmodige, og man kan have det saa hyggeligt med dem — men saa sætter de en kasket paa hovedet, den svinger opad, saa de ligesom vokser ved det, og der er guldbaand paa den. Og i det samme forandres ansigtet under kasketten: bliver saa underlig pergamentsagtigt koldt. Og kommer der nu en ordre, handler den før saa godmodige mand ikke ud af sit hjertes samvittighed, men adlyder blindt sine overmænd, som skrev ordren, hvad den end gaar ud paa. Hans personlighed er udslukt. Han er et redskab — i menneskers haand, skønt han i sit hjerte havde en maalestok, som skulle gøre ham til et redskab i Guds haand. Det er det, vi kalder preusseraand. Og den hader vi.

Tør vi sige, at saadanne mennesker ikke findes i vort land? Tør vi?

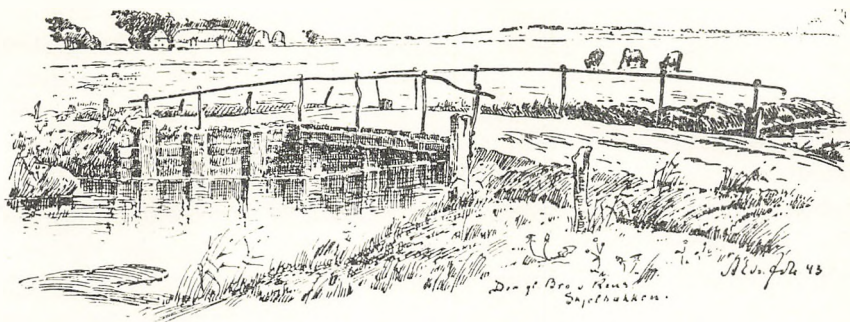
Nej, vi tør nok ikke gaa videre end til at sige, at denne fare er mere almindelig for det tyske menneskes natur, — men vi selv har andre farer, som maaske er lige saa farlige. Grundtvig sagde det saadan: Sidde godt og ligge blødt, faldt let i staver, gaa i søvne, snakke dødt og faa tykke maver. Kaj Munk lader Niels Ebbesen sige: Præk for mig, saa meget du kan, — jeg holder mig udenfor. Naar man tager en kasket paa og dermed lukker sin samvittighed ude, er det ogsaa en maade at holde sig udenfor paa. Tyskerens fare er, at da lader han sig bruge til en uansvarlig handling. Niels Ebbesens, danskerens, fare, at han lader, som om han ikke ser, vender ryggen til, ikke vil handle.

Vore landes skæbne blev saa forskellig, derfor er vor fare forskellig.

Vi var engang for længe, længe siden et stort land — »bød over England, — nu du kaldes svag«. Nu er alt det smuldret væk for os, som ikke var helt dansk, det var andre, som vi havde gjort os til herre over. Jo, vi har stadig en opgave paa Grønland og Færøerne. Men vi har da lært, at de er ikke danske, det er folk for sig, og de skal lære, saa langt det er muligt, at styre sig selv. De skal ikke gøres til danske.

Vi danske er eet folk. Med fælles historie. Med fælles sprog, kun med smaa morsomme nuancer, som karakteriserer de forskellige egne og viser os, at ogsaa et lille land kan være en mangfoldighed. Vi har samme forudsætninger, vi er fælles om lykke og fare — og kommer vi ud mellem andre, mærker vi, at vi tænker ens — vore tankebaner er trods alle modsætninger fælles: vi er eet folk.

Tyskerne er — mange lande og mange folk, som forenes af en fælles skæbne og et fælles højtysk sprog. Den fælles skæbne. Tænk paa landkortet! Tyskland ligger der som en stor tung haand midt i fastlandet. Paa den ene side det uendelige Rusland, paa den anden side det spillevende Frankrig. Se paa vor lille grænsestrækning, — og tyskernes uendelige grænser mod vest og mod øst. Vi er bange for de stærke syd for vor grænse. Man faar indtryk af, at den jævne tysker er bange for Ruslands uendelige masser — og for de begavede, hurtige franskmænd med deres evigt skiftende regeringer — men som alligevel havde en Napoleon, og som har hele Vesten i ryggen. Vi glemmer aldrig Lyrskov Hede, Dannevirke, Isted og Dybbøl. De glemmer aldrig, hvordan folkestammer fra alle kanter har mødtes og kæmpet paa tysk jord og efterladt landet afbrændt og ødelagt. De glemmer aldrig 30-aarskrigen, hvor selv den svenske og danske konge var med i ødelæggelsen. De glemmer ikke, hvordan de smaa tyske fyrster var knyttet til og afhængige af fremmede kongehuse — og de glemmer ikke, da Napoleon trampede gennem hele landet og videre dybt ind i Rusland. Og nu glemmer de ikke, at Rusland tre gange har kunnet drives tilbage, helt til Ruslands hjerte — men hver gang har det rejst sig og har drevet fjenden ud — for hver gang som et stærkere og mere farligt rige.

Det er ikke alene et lille Danmark, som er bange for et stort Tyskland — det er hele verden, som er angst — for hinanden.

Derfor følte alle tyske det, allerede i 19. aarhundrede, som en nødvendighed, at Tyskland maatte samles til eet rige. Det maatte ske. Men hvem kunne gøre det?

For hvordan er det egentlige tyske folk, — det, vi holder af og ikke kan undvære? Det folk, som gav os Morten Luther, som netop talte til den enkeltes samvittighed. Som oplevede det onde saa stærkt og personligt, at han kastede blækhuset mod djævelen. Han vidste, hvordan

godt og ondt kæmper i mennesker og i folk. Det folk, som gav os salmer, som vi helt har glemt er tyske. — I 1945 var jeg til en befrielsesfest. Vi sang to salmer — der fandtes ingen salmer, som passede bedre til den fest: Først Vor Gud han er saa fast en borg — og saa Befal du dine veje og al din hjertesorg, to tyske salmer, af Morten Luther og af Paul Gerhardt. Vi har 20 salmer af Luther og 22 af P. Gerhardt i vor danske salmebog. Ialt har vi 170 tyske salmer i den. Jeg tænkte den aften: Vi danske, som har saa svært ved at handle, — vi har Gud ske lov ogsaa saa svært ved at hade. Vi synger de ord, som, fra de blev oversat 1826, har været de stærkeste ord om, hvor hjælpen er, naar den største nød er over os, om det gælder den enkelte eller vort folk, — uden at komme i tanker om, at de kom til os fra dem, som vi nu fester for at blive befriet fra — og vi synger den stærkeste fortrøstning ud med de ord, som melder sig af sig selv og kan hjælpe os til den indre fred under den ydre fare — og glemmer, at Luther var en tysk mand.

Anede vi, at vi stod paa tærskelen til en ny tid? At alt maatte blive anderledes, hvis vi ville leve videre? Ikke, at de gamle vanskeligheder var forsvundet, ikke, at der ikke mere fandtes »kasketfolk«, — men at de maatte overvindes af dette andet, som kom fra Tyskland, men ogsaa hører med til det danske aandedræt, — og støttet af os og vor rolige forstaaelse af den kamp, som ikke alene er vor mod Tyskland, men en indre tysk kamp.

Hvordan kunne dog Luthers og Paul Gerhardts Tyskland ligge under for preusseraanden?

Vi ser efter krigen, hvordan tyskerne selv grunder derover og finder egenskaber hos sig selv, ud fra deres medfødte natur og deres historiske skæbne, som forklarer det, — og som de selv forstaaer, at de maa overvinde.

Tysklands historie er een uro, politisk set. Altid krig. Den begavede tysker forstaaer ikke hvorfor. Han har helt andre interesser. Videnskab og kunst. Han elsker at lukke sig inde i sin studiecelle, sætte øreklapper paa mod alt andet og koncentrere sig helt om det ene lille spørgsmaal, som er *hans* opgave, meningen med hans arbejde. *Han* skal løse denne gaade, som er en del af en stor sammenhæng: livets forklaring. For enhver tysker er født filosof, ligesom enhver dansker, uden at han aner det, har noget medfødt folkeligt ved sig, som forbavser alle andre. Husker De Kaj Munks professor Mensch fra »Smeltediglen«? Han er rigtigt truffet. Nazismen giver ham mulighed for denne videnskabelige koncentration, — altsaa er han nazist — for videnskabsmænd har ikke forstand paa politik, det maa de andre om. (Tænk nu paa Niels Ebbesen: Jeg vil være udenfor! De andre maa om at kæmpe og jage grev

Gert ud!) Professor Mensch — sammen med mange tyske videnskabsmænd — har kun den tanke at naa det fuldendte indenfor sin opgave. Det er det tragiske i den tyske natur: at den uimodstaaelige drift mod det fuldkomne gør, at han glemmer, slet ikke tænker paa, hvad politikerne kan bruge hans arbejde til. Prof. Mensch' arbejde skulle, det regnede han med som en selvfølge, bruges i *sandhedens* tjeneste — han opdagede først, da han blev ramt personligt, at hans arbejde af nazisterne skulle bruges til Tysklands forherligelse. Fremstaaende tyske ungdomsledere siger nu dette til deres unge: Driften mod det fuldkomne er vort adelsmærke — men kun, naar vi gør os klart, hvad vore resultater bruges til.

Og den anden tyske egenskab hører sammen med, at de gennem aarhundrederne har maattet søge en leder mod fjenderne, at de aldrig har været frie bønder som de nordiske — at Luther paa grund af den politiske situation dengang maatte formane bønderne til at lyde »den af Gud indstiftede øvrighed«, men ogsaa med dette, at deres lyst er at samle sig om en bestemt, konkret opgave og lukke alt andet ude. Det er saa dejligt at lyde, at følge efter en anden, som tager kommandoen og ansvaret. Vi ved, at dette har vi ikke forstand paa, derfor vil vi hellere gøre det, de kloge siger.

Og saa var der een lille tysk stat, som vidste, at *de* havde forstand paa politik. *De* havde den handlekraft udad, som de andre manglede. *De* saa, mere end de andre, at Tyskland maatte forenes for ikke altid at være slagmark for andre magter. Det var preusserne. Landet var først i 13. og 14. aarhundrede erobret fra slaverne. Tyskerne var kolonister. Og kolonityskerne udmærkede sig altid ved haardhed, beslut-somhed, de højere lag i folket havde den vane at befale, de lavere lag den vane at adlyde. De var erobrere — men med erobring følger en nemesis, det slaar tilbage: det erobrende folk bliver let en slave under deres fører. Den store tyske humanist Lessing siger: Preussen er Europas slaveland. Det kommer til at præge udviklingen paa alle omraader: I landbruget kommer en klasse adelige godsejere uden en formidlende bondestand til at staa overfor »folket«, d. v. s. massen, ufri landarbejdere uden egen jord. Godsejerne, »Junkerne«, havde en bydende optræden, manglede takt — det er deres optræden, som har ansvaret for meget af det, som har gjort tyskerne forhadte. — Byerne mistede hurtigt deres frihed, mens de store fristæder i Vesttyskland blomstrede og opdragede til selvstyre. — Den preussiske stat havde magten, gennemorganiseret og mekaniseret. Det var ikke et ensartet folk, deres afstamning var forskellig, men de blev holdt sammen af konge, embedsmænd, hær og krigsberømmelse. Mirabeau sagde om Preussen: Det er

ikke en stat, som har en hær, men en hær, som har en stat. Individerne, de enkelte, var blevet til smaa hjul i en vældig fabrik.

Det værste var — man kan næsten ikke tro paa det — som den tyske historiker Whm. Röpke siger: Den preussiske statsmaskine havde ikke andet maal end sig selv. Hvis dette passer, er Danmark og Preussen de største modsætninger. Før det ved vi da som danske: at staten er en ramme, som er til for menneskers skyld. Maalet er de enkelte og hele folkets liv, rammen skal tjene et indre liv. Naar et menneske ikke har noget højere maal end sig selv, bliver det umenneskeligt. Naar en stat ikke er en ramme, — men er det hele — bliver den endnu mere umenneskelig. Da kræver pligten, at man skal undertrykke menneskelige følelser. — Pligt! det er et ægte tysk ord, men hvor forskelligt fra denne preussiske pligt. Som naar Schiller siger: Kun den, der er forpligtet, er i forbund med aandens magter. Vi kunne frit oversætte det saaledes: Kun den, der har bundet sig til aandens magter, bliver fri i sit sind. At være bundet, forpligtet, gør fri.

Her var det pligt og lydighed overfor en stat, som var maalet i sig selv. Vi kender typen — med de frosne ansigtstræk, hælene, der slaas sammen, det kantede buk, straffefangefrisuren. Han er berøvet enhver naturlig ynde. Hvad er der blevet tilbage af den tysker, som strømmer over af musik og poesi, og hvis varme i venskab og gæstfrihed strømmer os i møde, saa vi straks finder os hjemme hos ham?

Men de var dygtige. Og de kunne ikke begribe, hvorfor de blev hadede. De maatte vinde de tyske folk. Og vi maa desværre indrømme, at det i nogen grad lykkedes: den preussiske indstilling mærkedes i generationerne før 1945 stadig mere. De værste nazifolk var slet ikke preussere af fødsel, hverken Hitler, Himmler, Göbbels eller Göring. Heller ikke de store preussiske filosoffer i 19. aarhundrede: Hegel var schwaber, Treitschke var sachser. Alligevel er det dem, som fortsætter preusserlinien: den umenneskelige stat.

Før 1866 bestod Tyskland af en mængde, ofte ganske smaa stater i 600 aar. Det er i den tid, de gav os alt det i videnskab, digtning, musik, bildende kunst: Goethe, Schiller, Bach, Beethoven, Mozart, den gotiske stils fuldendelse, Winckelmann, der lærte os at forstaa antikken, den henrivende borgerlige stil i 19. aarhundredes begyndelse o. s. v., alt det, som er os umisteligt og er en væsentlig del af grunden ogsaa under dansk kultur.

Fra 1866 tager Preussen magten over hele Tyskland — og beholder den til 1945. Hvor kunne det ske? Fordi hele Tyskland saa det som en nødvendighed at holde sammen, og kun Preussen var det fødte herskerfolk og handlingsfolk mellem dem.

Allerede Goethe advarede: Jeg har ofte følt en bitter smerte ved tanken om det tyske folk, som er saa agtværdigt med hensyn til den enkelte, og saa miserabelt som helhed. — Tyskland er intet, men den enkelte tysker er meget. Og dog tror den enkelte, at det forholder sig modsat.

Endnu siger de fra alle sider i Tyskland: Trods alt var det nødvendigt, at Tyskland blev forenet til eet rige. Og Bismarck ser anderledes ud fra tysk side end set fra dansk. Bismarck var en personlig meget from mand, det ses tydeligt af de mange breve, man har bevaret fra ham. Og han følte det som sit kald, sin opgave fra Gud, at han skulle samle Tyskland. Redde Tyskland ved at samle det. Den store historiske opgave fra Gud, som *skulle* gennemføres, selv om det kom til at koste »jern og blod«.

Ikke alene digtere havde advaret. 1817 siger hannoveraneren Heeren: »Det er i Tysklands og Europas interesse at bevare Tysklands aabne forbundskarakter og derved gøre dette land til et bolværk for den europæiske fred. Medens et centraliseret Tyskland paa grund af sin beliggenhed og sine midler ikke længe vil kunne modstaa fristelsen til at stræbe efter et herredømme over Europa.« — Dette blev gentaget af Bismarcks modstander Constantin Frantz. Det har altsaa ikke manglet paa mænd, som forstod, hvad et stramt forenet Tyskland ville betyde for Tysklands frihed og Europas fred. NU hører man stadig dernede: Det er nødvendigt, at vi er et forbund. Men vi er mange lande. Der har aldrig været en tysk enhed, som var organisk, en tysk enhed, som var folkets vilje. Det er simpelthen umuligt.

Den tyske enhedsstat maatte skabes med *magt*. Og man brugte hadet, man opflammede det gamle had til Frankrig. Hadet maatte bruges, fordi det ikke var eet folk, som længtes sammen, eller en organisk helhed, som var vokset sammen.

Der har altid levet en drøm om, at det stortyske rige fra for 600 aar siden skulle genopstaa. Sagnet fortæller, at kejseren, Frederik Røds-kæg, sidder i Küffhäuserbjerget og sover med hovedet i sine hænder ved det runde stenbord. Men engang vil han gaa ud af sit fængsel — naar ravnene ikke mere flyver rundt om bjerget — i sin fulde magt og skønhed, og tage sit rige i besiddelse.

De enkelte tyskere, der er samlet om deres egen lille opgave, og tror, at politikerne maa passe deres — de kan gribes af denne drøm, de kan af propagandaens magt bringes til at nære mistillid til alle andre folk og tro, at de hver gang er gaaet i en forsvarskrig. Efter 1918 saa det en tid ud til, at »det tyske« skulle sejre over »det preussiske«. Men der var for faa, som saa, at alle disse enkelte, som tilsammen er folket, maatte

vækkes til at se og forstaa — der blev ikke under Weimarrepublikken bygget et demokrati op, som kunne være indholdet i den ny statsform, — og den gik under, og der var igen chancer for preusseraadens magt, og nu under en værre form, nazismen.

Efter 1945 var det anderledes. Nu har ledende tyskere indset, at et demokrati maa bygges op nedefra. Et helt folk maa opdrages dertil, ikke blot de smaa i skolen eller de unge under deres uddannelse, men ogsaa de gamle, for alle har de levet saa længe under nazismen, at der umærkeligt er gledet noget ind i deres sind og indstilling. Og »den tyske fare« maa overvindes: at holde sig udenfor og at kunne lide, at andre tager ansvaret, og man selv kun lyder en kommando.

Der er derfor en forskel paa det frivillige oplysningsarbejde i Danmark og i Tyskland. For os er det et herligt arbejde — for dem er det livet om at gøre. De har paa 10 aar skabt et teknisk under, Tyskland er fra et land i ruiner blevet en verdensmagt paa linie med de andre største. Nu gælder det kampen indad: At dette ikke bliver maal i sig selv, men at det kan komme til at tjene mennesket, tjene det, som Tyskland kan give til den hele verden. Og derved redde Tyskland selv — dets sjælelige sundhed. Det, som har været vores angst og kamp i tusind aar, det er nu Tysklands livskamp. Det er dernede som her hos os: en stor del af folket lægger ikke mærke til det. Men alligevel er det saa bevidst, som det kun kan være i et folk, som har været helt i bund og har maattet besinde sig paa, hvorfor de blev knust, og hvad deres egen skyld er deri.

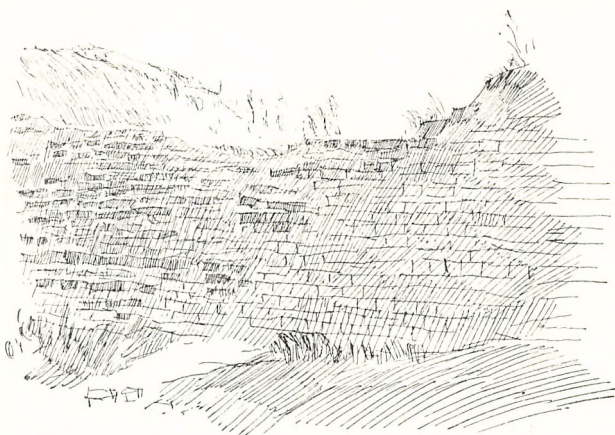
Naar vi ser ned over grænsen nu, ser vi et folk, hvor mange blot lever fra dag til dag og glæder sig over deres gode materielle forhold efter den nød, de er vokset op under — men hvor er der forbløffende mange, som ser, at nu er det en skæbnetime for Tyskland. Nu gælder det om, at »den tyske aand« sejrer over den preussiske og den rent nationalistiske, og at hver mand forstaaer det.

Der stod i aviserne i slutningen af august, at den tyske flaades vigtigste opgave nu var at forsvare de danske farvande. Har De kunnet læse det uden at — oprøres og bevæges? Tiden er blevet en anden. Vor fjende gennem 1000 aar skal forsvare vore farvande. De er stadig store, vi er smaa. De samme farer lurder endnu baade i den tyske karakter og i den danske. Men vi tvinges til samarbejde. Foreløbig militært — siden? Hvem kan overse det? Maa det ikke være et af vore stærkeste ønsker, at det bliver Luthers, Goethes, Bachs og Beethovens Tyskland, vi skal samarbejde med, og ikke preusseraadens? Hvad kan vi gøre for det? Vi kan tage imod samarbejde med det tyske og derved styrke det

— og netop derigennem blive ved at sige det stærke NEJ til preusseraanden.

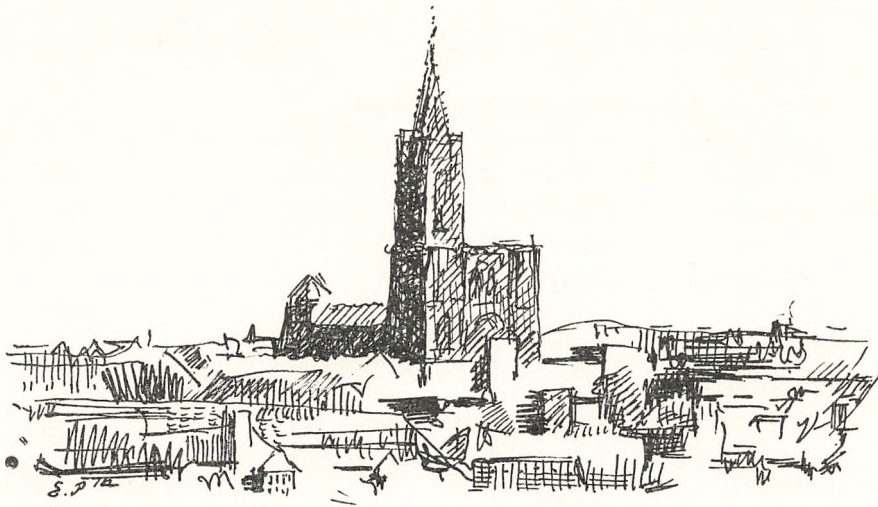
Oprørerne i Slesvig og Holsten ønskede i sin tid at blive en selvstændig stat i det tyske forbund. I stedet blev de indlemmet i Preussen. Det var ikke det, de havde villet. De ville være fri. Nu kom de under preussisk tugt. Og derfor er det preusserne, vi danske har mødt ved grænsen. Men der er et andet Tyskland, og det er det egentlige. Maatte det besejre preusseraanden.

Pip Christiansen.

Vildemarsmøren i Sænevirke

V. Gattorn

DOMKIRKEN

Sådan som byens profil nu viser sig i det fjerne, har også tidligere tiders rejsende set den. Der er muligvis moderne høje huse og skorstene derinde. Men herudefra ser man kun husenes blålige hævn-ning og over dem domkirkens høje tårn. — Det ser ud, som om den er under opførelse. Det er, fordi det ene tårn mangler. Den blev aldrig færdig. — Sådan har mange mennesker sagt til hinanden i tidernes løb, når de nærmede sig Strasbourg. Hvadenten de så kom sydfra, inde fra Frankrig eller ovre fra Tyskland. Og så har de sat farten op, fordi de længtes efter snart at være i en af de byer, de glædede sig til at besøge.

— I dette øjeblik stryger en regnbyge hen over majs- og tobaksmarkerne. Og ude i vest over Vogesernes grå toppe står flere sorte skyklatter. Men vi sidder uanfægtede i bilen, mens vandet driver ned ad ruderne. — Det har været anderledes i gamle dage. Så langsomt det dog gik! Vejen ville ingen ende tage for de trætte, som sled sig af sted til fods. Nu havde man glædet sig til at stå under kirkens hvælvinger endnu i aften. Og i stedet måtte man så gang på gang søge ly her under træerne.

I vore dage er man der jo i løbet af kort tid. Forstæderne ser ud som i alle andre byer. Og kirken er ikke til at få øje på mere. Heller ikke nu, da vi må være i nærheden af den. Dengang byen groede op om den, var der ingen byplanarkitekter til, som sørgede for, at den »kom til sin ret«, at den og det omliggende kvarter kom til at udgøre et harmonisk hele med den som centrum — sådan som det nu sker, når man bygger en stor

kirke. Men dengang gik det så til gengæld sådan, at kirken i en helt anden og dybere forstand netop blev centrum for dem, der boede rundt om den i de snævre gamle huse.

Vi kører ad en smal gade, da facaden pludselig rejser sig foran os. Den spærrer fuldstændig udsigten. Man kan ikke se den i dens fulde bredde. Den lukker af som en væg.

I løbet af få sekunder er bilen jo på parkeringspladsen derhenne ved kirken. Trafikken udenom bestemmer, hvor længe det vil vare. Selv kan vi hverken gøre fra eller til. Men man forstår, at når de gamle — pilgrimme eller turister — på deres ben kom så nær det sted, de havde længtes efter længe, så gik eller løb de ikke, nej, så *ilede* de, som det hed.

Henad gaden her var det den tyveårige Goethe i sin tid skyndte sig. Han var lige kommet til byen hjemme fra Frankfurt. Der havde han ligget alvorligt syg et stykke tid. Nu skulle han fortsætte sine juridiske studier her i Strasbourg. — Domkirken måtte han straks hen til, og i den tid, som kom, blev han stadig mere optaget af den. Og over Rhinbroen ikke langt herfra »dansede« 20 år senere en anden ung mand, den danske digter Jens Baggesen. Han var ganske betaget af nu at være i Strasbourg, begejstret over at være i revolutionens land og over tårnet, han så foran sig. Her stod han, eller rettere, her sank han i knæ »som knust af det overfaldende kunstfjeld«.

Vi knuses ikke. Det var mode dengang, i de store følelsers tid, sådan som måske vor tilsyneladende uimponerthed er lidt modebestemt. Eller måske er den en form for generthed, en undskyldning over for tilværelsen, fordi vi kommer så nemt og hurtigt til alting.

Hvad ser vi? — Rundt om er gamle huse med brogede butiksvinduer og folk, der står og blader i postkortstativerne. — Men øjnene er der kun så kort, så glider blikket af sig selv samme vej som alle andres nu og før — opad facaden og tårnet. Gennem spirets kunstfærdige fletværk af sten lyser himmelen. Solen blænder deroppe. Og blikket glider så nedover, ud og ind mellem stræbepillerne langs siden af skibet, omkring figurer og vinduer, og så ned igen til de blanke biltage på pladsen. — Det var en betagende fart. — Overalt lever det. Intet sted er der tomt og fladt. Og bestandig er der afveksling i formerne, ubrudt liv og røre.

Vi ved godt, at kirken, og også dens facade, er blevet til ad flere gange, den oprindelige plan er ikke fulgt, og den er, som sagt, aldrig blevet bygget helt færdig. Men det tænker man nu ikke på, når man står nede foran og skal til at gå ind. Det falder derimod i øjnene, når man ser billeder herfra, eller ser kirken på lang afstand — og så måske, når man går op i tårnet. Det fristes man forresten ikke stærkt til. Vi

har i vore dage erobret så meget af højden, at vi har fået stillet lysten til vide udsigter. Kun for børnene, som er nysgerrige endnu, er det en selvfølgelig sag, at alle tårndøre må springe op på skoleudflugtsdagen.

Goethe og Baggesen, de var unge, lykkelige himmelstormere, dengang de var her. De havde jo aldrig før været så højt oppe. Og hvor de levede med det tårn! Man får næsten indtryk af, at de mente, det var til ene og alene for deres skyld. For at Baggesen på dets top kunne føle sig ene med Gud under hans vældige himmel, og for at Goethe kunne træne sin syge krop og sine nerver ved at bestige det. Og så kunne han tillige deroppefra se ud over et stykke land, som han følte fik farve af hans sind, efterhånden som han lærte det at kende.

Vi går ikke i tårnet. Men vi har jo på anden måde sørget for at underlægge os jorden og højden, så det er ikke sikkert, at vi er mere ydmyge end de to unge mænd og mere i slægt med de gamle pilgrimme, vi tænkte på derude på vejen.

Vi går ind ad en af de tre portaler, under de mange statuer, som fylder buerne ud ind i dybden af muren. Der er en vrimmel af skikkelser: profeter, personer fra Kristi liv og fra lignelserne. Alle er de i bevægelse. Også ansigterne er levende og forskellige: sarte og fine eller kraftfulde, smilende overgivne eller listigt grinende — som fristerens derhenne. Stenene er blevet levende under håndværkernes hænder nede i værkstedet. Og ingen menneskelig karakter har været fremmed for de gotiske stenhuggere.

Dengang Goethe opdagede gotikkens skønhed og storhed var det netop ved at se kirken her. Hidtil havde han delt tidens opfattelse af middelalderens kunst som vild og barbarisk, uden linie og plan. Men han gik også samtidig rundt i en Shakespeare-rus. Den store engelske dramatiker betog ham helt. Både gotikken og hans værk lukkede sig i det år op for den unge spillevende tysker. Her var liv, brogethed, uregerlighed, vælde.

Med Baggesen var det anderledes. Skønt han kom 20 år senere, var han bagud for sin tid — i hvert fald med en del af sindet. Han siger, at den højhed, som er over kirkehuset her, er »dødens og ikke livets, Helvedets og ikke Himmelens, thi det er gotisk«. — Og da han trådte ind i kirken, gyste han og blev ved med det, til han atter kunne træde ud. Det var oplysningstidens mand, som befandt sig ilde her. Han følte sig i middelalderens mørke, og intet mindede ham om hans egen tid. — Der er stadig mennesker, som opfatter det som en uorden, at noget stort er fra en tid, de ved, de ikke kan lide, og ikke fra deres lyse samtid.

Ja, mørkt er her minsandten. Man bliver så overrasket, når man kommer fra solskinet derude. I begyndelsen skimter man slet intet. Men

hurtigt opdager man, at det er et mærkeligt levende mørke. Og nu kan man se, at det er vinduernes skyld. De er alle udfyldt med glasmalerier. Og lyset falder ind i de pragtfuldeste farver. Rosetten midt i gavlen er som en uhyre lysblomst fra en anden verden. Fra koret svarer et vindue af samme karakter igen. Og de store spidsbuede vinduer i siderne er billede ved billede, som lyset må give liv og til gengæld selv får liv af. Hvis man står under et af fyrstebillederne i sideskibet, bliver man rød på tøjet. Flytter man sig en anelse, bleges man af blåt fra en anden kjortel. Men lidt borte fra vinduerne lægger man ikke mærke til enkelte farver. Man ser kun, at lyset vel har mistet noget af sin kraft ved at blive siet af glasset; men til gengæld er det blevet blødt og fyldigt og smyger sig nu om alting uden skygger.

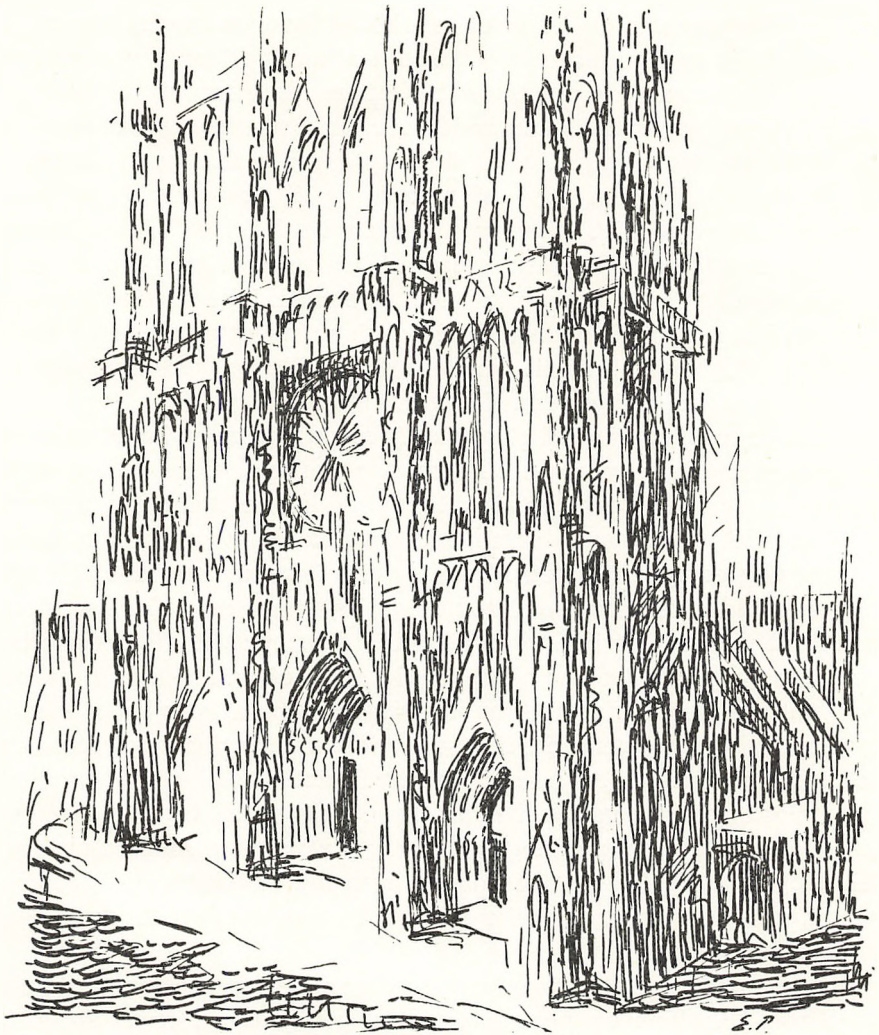
For få dage siden var vi i et par af de store romanske katedraler ovre i Tyskland. Når man går rundt i dem, har man hele tiden lyst til at føle på murens sten. Væggene er så vældige i de kirker, stabile og ærværdige — som klippevægge — som natur. Her er det *rummet*, som slår en. Selvfølgelig er det afsluttet. Men det føles ikke rigtig sådan. Man har snarere på fornemmelsen, at ligegyldigt, hvor man står i kirken, så står man midt i den, midt i en verden for sig. Det opnåede de gotiske bygmestre, og ingen andre har gjort dem kunsten efter. At de ikke er kommet gratis til det, ses af det kunstfærdige system af stræbepiller udenfor, som stiver væggene af. Hvis man kan tale om vægge. For større flader findes jo ikke. At de har kunnet få det til at hænge sammen!

Men koret er ikke gotisk. Det er ældre og tungere. Og skulle man nu vente, at der så ikke kom nogen helhed ud af rummet, bliver man glædeligt overrasket. Det er i sin orden, som det er. Korpartiet løfter sig som en mægtig værnende skal over højaltret og standser blikket ved sin massive karakter.

Oppe i koret brænder lys, og nogle synger. Det er præster, som holder tidebøn. — Ordene og bevægelserne er ældgamle. Der er intet forandret, siden de første korherrer sang her i den dunkle kirke for mange hundrede år siden. Allerede Baggesen havde ret. Der var intet fra hans tid. Der er heller intet fra vor. Men vi beklager det måske ikke så stærkt som han.

Rundt om på de løse knæleskamler — her er ingen kirkestole — ligger enkelte på knæ og beder. Det minder os om, at domkirken ikke blot er en turistseværdighed. Den er i brug endnu til hverdag, sådan som meningen var med den. Det er os, der er gæster her.

Når tidligere tiders almindelige mennesker nåede frem hertil, styrede de nok ikke rundt og studerede bygningens arkitektur og historie. Det interesserede dem ikke. De har aldrig været strejft af den tanke,

at man skulle falde på knæ for tårnet, fordi det var stort. — Nej, stille og alvorlige og glade gik de ind under gudshusets buer og nærmede sig altret og knælede ned og bad. De sagde tak, fordi rejsen var gået godt, bad for dem derhjemme, for markens grøde, bad om at få lov at leve i fred i det omstridte Elsass. — Imens sad der måske oppe i tårnet en ung digter og glædede sig over soldaternes trommehvirvler nede i gadens mørke slugt.

De har taget alt deres med herind, stort og småt og gråt og egoistisk — og bekymringer, som senere viste sig at have været nytteløse og ube-

grundede. Og der har nok været nogle, som vidste, hvad de kom med, der fandt det lidt forargeligt, at de lukkede op for alt det over for Gud. Tilskuerne studsede lidt derover, som over portalernes brogede menneskeflok — og skammede sig lidt på de andres vegne. Når man reagerede sådan over for de knælende, var det — underligt nok — som regel i tider, da man ellers bekendte sig til respekten netop for alt menneskeligt. — I tider som Baggesens.

Forsvarede pilgrimmene sig? Måske. Og sandsynligvis kom de ikke ret godt fra det. — I virkeligheden var kirken selv deres bedste forsvarer. Den havde sit at sige til den fremmede, som stod her med sin sans for det skønne og det store. Og så måtte han da indrømme, at den havde ret. Den var i hvert fald ikke bygget for at forherlige de små og alt deres. De så jo ingen steder mindre ud, end når de gik ind ad dens portal. Men også den var udtryk for noget menneskeligt, for den smukkeste side af deres sind, for selvforømmelse og taksigelse.

Vi går ud igen i sollyset, som nu er helt chokerende. Der er stadig mange mennesker. — At der kan blive ved at komme nye! De ser så morsomme ud, folk her, fordi de allesammen er optaget af at kigge opad. Og de kan jo ikke komme på afstand af domkirken, så de går helt i stå og står i vejen for sig selv og andre. Det gælder også mennesker, som ellers ser ud til at kunne bevæge sig hvorsomhelst med sikkerhed.

Midt i trængselen skynder to sig af sted. Det er et par koner her fra byen, som er oppe at skændes. Den yngste har en barnevogn foran sig og krydser af sted mellem turisterne. — De er meget vrede, og folk tager øjnene fra tårnet og smiler lidt. Men de to er virkelig så onde på hinanden, at det ikke er hverken kønt eller morsomt at se på. Derfor dør smilet hen, og man ser til den anden side, pludselig midt i ferien ramt af et koldt pust fra hverdagen.

Vi går også om til bilen. Men der er noget, vi må se, inden vi kører. Det er de to kvindestatuer, som står ved kirkens sydside på hver sin side af indgangen. De hedder »Kirken« og »Synagogen« og er altså billeder på kristendom og jødedom, den nye og den gamle pagt.

»Kirken« ligner en ung dronning. I hænderne holder hun det sejrende kors og kalken. Hun drejer sig let mod den anden, og det er, som om modstanderen vakler derved. Den kvinde, som er billede på synagogen, har bind for øjnene. Hun er blind for det nye, som er kommet til verden og har taget skikkelse som kirken. Her ser man hende i nederlaget. — Hun er ved at tabe lovtavlen, som hun har i den ene hånd, og spydet i den anden er brudt.

De er begge symboler. Men den mand og den tid, som har formet dem, har nu også interesseret sig for dem som personer i sig selv, som unge

kvinder. Det er ikke utænkeligt, at billedhuggeren har set »Kirken«s svaje skikkelse en dag her i gadens vrimmel, eller modellen har været en han kendte godt og holdt af. Men figuren blev ikke slet og ret et portræt. Den skulle til alle tider kunne tydes som billedet på styrke og ynde og godhed. Og sådan virker hun, løst ud af sin tid og af den bestemte situation.

Man har sikkert gerne villet ligne hende, fordi hun legemliggjorde de egenskaber, man satte højt. Men det var svært at tro, at det virkelig skulle kunne lykkes. Også billedhuggeren så kvinder fare forbi, der så helt anderledes ud, grimme og onde, i skænderi med hinanden. Kunne menneskene blive bedre og smukkere? Også i kampens og sejrens svære stunder? Eller var det en drøm?

Vi kører fra Strasbourg. Igen ser vi domkirken løfte sig over husene som et uhyre skib på søen. Og igen lægger vi mærke til, at den er ufuldendt. Det er mange år siden dens tårn blev bygget, siden har man ikke føjet noget til. Den blev stående som et fragment, en del af det, som var planlagt.

Middelalderens pilgrimme har ikke skænket det en tanke. Og det var der heller ingen grund til. Den blev jo nok færdig engang. Sad ikke håndværkerne deroppe og hamrede i stenen, så man helt nede på gaden kunne høre det klinge.

Men sidenhen måtte man se i øjnene, at den aldrig blev færdig, som planen var. Og det har man virkelig haft let ved at acceptere. At det var sådan med denne verdens ting, det vidste man da fra det, man selv havde mellem hænderne, fra sig selv.

Og så var den dog, som den var, langt skønnere end alt andet, man havde set.

Kun de fremmede, gæsterne, havde så travlt med i tankerne at bygge videre på tårnet, at de ikke fik tid til at være ret længe inde i kirkerummet.

Nu er byen helt forsvundet. Man ser kun kirkens spidse tårn, som næsten går i et med disen.

Emil Petersen.

Pløjning med ard og stude i Syditalien.

EUROPÆISK SAMLING?

Debatten om retningslinierne for Danmarks fremtidige udenrigs-handel optager i disse måneder dagblade og tidsskrifter så voldsomt, at enhver må forstå, at det er virkelig vigtige ting, der skal tages stilling til. Det har endog været nævnt, at den afgørelse, de ledende politikere skal træffe i den nærmeste fremtid, er mere betydningsfuld end alle andre spørgsmål, der har været siden tiden efter 9. april 1940, da landets selvstændighed stod på spil.

Fra alle sider er man indstillet på, at Danmarks handelssamkvem vil blive knyttet nøje sammen med en større eller mindre gruppe af de øvrige europæiske landes økonomi, og måske er hovedparten af de vesteuropæiske stater i bevægelse hen imod en samfundsorden, der kan sammenlignes med den, der i forrige århundrede samlede en snes småområder til det, vi nu kalder Schweiz.

I 1848 sluttede disse små selvstændige schweiziske områder, der hidtil havde dannet et ret løst forbund af stater sig sammen til en

forbundsrepublik, idet der oprettedes en fælles centralmyndighed, forbundsforsamlingen, og dennes indflydelse øgedes yderligere ved den nugældende forfatningslov af 1874.

Denne frivillige opgivelse af den statslige selvstændighed var for kantonerne, som enkeltstaterne kaldes, alene et middel til at sikre den nationale og åndelige frihed for de enkelte folkegrupper. I Schweiz tales der fire sprog: tysk, fransk, italiensk og rhæto-romansk, og der er både protestanter og katolikker. Da sproggrænser og andre kulturelle skillelinier ingenlunde følges ad, opdeles landet i et stort antal »nationaliteter«, men denne mangfoldighed opfattes i Schweiz som en styrke, og så stærk har fra tidlig tid viljen til at værne om de mange folkegrupper været, at man var parat til at opgive en så fundamental rettighed som den statslige selvstændighed for at styrke den folkelige frihed. Karakteristisk er det, at de mere tekniske anliggender som udenrigshandel, forsvars-, finans-, trafik- og politikvæsen er lagt under centralmagten, mens spørgsmål, der angår kulturelle forhold i snævrere forstand, således undervisnings- og kirkevæsen, varetages af kantonerne selv.

Kan Europa af i dag i dag lære noget af Schweiz? Alle kan se, at der er en vis lighed mellem den europæiske mangfoldighed af folkeslag med forskellige sprog, religioner, erhvervsformer m. v. og de mange folkegrupper, der tidligt var opstået i Schweiz i kraft af det bjergrige terræn, der opsplitter landet i småområder. Måske der også kan drages paralleller mellem den europæiske politiske situation netop nu og de forhold, der i forrige århundrede virkede samlende, da den schweiziske forbundsstat blev dannet.

Flere ting er i vore dage med til at puste nyt liv i den gamle europæiske unionstanke. Frygten for at de to stormagter i vest og øst, der siden 1945 kæmper om den verdenspolitiske førerstilling, skal kvæle Europa, er måske allervigtigst. Hertil kommer den tekniske udvikling, der for tiden går så hurtigt, at man taler om den anden industrielle revolution. Her tænkes på de muligheder, som atomkraftens udnyttelse i industrien, automatiseringen m. v., giver os. Denne udvikling har ligesom gjort landene i Europa for små; dels kræver den fulde udnyttelse af de nævnte goder enorme investeringer, og dels er det enkelte lands marked for lille, dersom masseproduktionens fordele skal udnyttes fuldstændigt.

Det vesteuropæiske samarbejde er allerede så stærkt udviklet, at mange mener, at den endelige samling af landene kun ligger få år ud i fremtiden. Det er jo ret opsigtsvækkende, at lande, der for 12—15 år siden bekæmpede hinanden på liv og død, nu samarbejder fredeligt i

Europa-rådet, OEEC, GATT o. s. v., og specielt må man bemærke, at de to gamle arvefjender, Tyskland og Frankrig, endelig synes ivrige efter at grave stridsøksen ned. Med Schuman-planens ikrafttræden, hvor de to lande sammen med Italien og Benelux (Belgien, Holland og Luxembourg) samarbejder om udnyttelsen af kul og jernmalm til stålproduktion, er det lykkedes at bringe de industrier, der i så mange tilfælde tidligere har været våbensmedier for de to modparter, ind under en fælles ledelse. De økonomiske og politiske muligheder, som dette samarbejde synes at rumme, er i sig selv opsigtsvækkende, og det er med rette, at man undertiden kalder de 6 omtalte lande Lille Europa.

Schuman-planens resultater i form af en rationalisering af kul- og stålindustrierne, hvilket bl. a. er nået ved at ophæve alle import- og eksportbegrænsninger samt afskaffe så at sige al told på kul, koks, jernmalm og stål, har givet medlemslandene blod på tanden, og ved en konference i den italienske by Messina i juni 1955 drøftedes mulighederne for et vidtgående økonomisk fællesskab, specielt ved oprettelse af en toldunion og ved udnyttelse af atomkraften som energikilde til industri og lignende.

Ikke længe efter at retningslinierne for dette samarbejde — den såkaldte Messina-plan — var tiltrådt af de deltagende lande, hvilket skete i marts 1956, fremsatte England sin plan om et europæisk frihandelsområde, og derefter står diskussionen her i landet om, hvilken af de to planer vi skal slutte os til. Eventuelt kan landene i toldunionen straks eller senere gå med i frihandelsområdet. Endelig kan Danmark, hvis der oprettes en nordisk toldunion, gennem denne eventuelt blive sluttet til frihandelsområdet.

I de fleste spørgsmål vedrørende europæisk samarbejde har de skandinaviske lande fulgt England, og det ville Danmark sikkert også gøre i det foreliggende tilfælde, hvis ikke englænderne af hensyn til deres oversøiske handel havde stillet den nok som bekendte betingelse, at handelen med landbrugsvarer skal holdes udenfor det påtænkte frihandelsområde.

Da England næppe ønsker at se sig isoleret i det europæiske økonomiske samarbejde, vil de 6 landes stadfæstelse af toldunionsbestemmelserne sikkert ret hurtigt medføre en — for Danmark mere eller mindre gunstig — løsning af landbrugsvareproblemet, således at der kommer et frihandelsområde med tilslutning fra alle eller de fleste vesteuropæiske lande, og Danmark skal da kun vælge mellem den europæiske og den nordiske toldunion eller, hvis denne sidste ikke bliver til virkelighed, mellem tilslutning eller ikke-tilslutning til den europæiske union.

De lande, der tilslutter sig sidstnævnte, ophæver alle indbyrdes toldskranker samt kvantitative begrænsninger i samhandelen, mens der gennemføres en fælles toldsats overfor lande udenfor unionen. Desuden skal der efter planerne være fri bevægelighed for kapital og arbejdskraft, således at f. eks. italienske, franske og tyske arbejdere i givet fald kan søge beskæftigelse i Danmark. Samtidig vil landene søge at opnå en vis ensretning af social- og skattelovgivning samt af landbrugs- og transportpolitikken.

Med alle disse bestræbelser går man langt ud over en almindelig toldunions omfang, hvorfor det skitserede fællesskab bedre kan betegnes som en økonomisk union eller som det ofte ses, et fællesmarked.

Til samordningen oprettes en investeringsbank samt et såkaldt udviklingsfond. Bankens midler skal bl. a. hjælpe med til at financiere den omstilling af industrivirksomhederne, der i visse tilfælde bliver nødvendig, når den eksisterende toldbeskyttelse ophæves. Den frie konkurrence, som især kendes fra den internationale handel før den første verdenskrig, er et bærende princip i fællesmarkedsbestræbelserne, således at de virksomheder, der ikke kan klare sig, må forsvinde eller gå over til anden produktion. Da denne omstilling i flere lande bliver en meget hård kur, lader man realiseringen af det frie vare- og kapitalmarked strække sig over 12—15 år.

Udviklingsfondet skal støtte de landsdele i fællesmarkedområdet, der har et udpræget tilbagestående erhvervsliv samt yde hjælp til de oversøiske besiddelser, der hører ind under medlemslandene, altså de franske, hollandske og belgiske kolonier og andre tilknyttede lande uden for Europa.

Hvad socialpolitikken angår, skal ud over den nævnte fri bevægelighed på arbejdsmarkedet kun nævnes, at der indføres 40 timers arbejdsuge og lige løn for mænd og kvinder i alle landene.

Den udjævning af levestandarden, der på denne måde bliver et vigtigt resultat af den økonomiske union, fremkalder naturligt nok en betydelig bekymring i de lande, der hidtil har haft de bedste vilkår, og for debatten i Danmark har dette været et såre vigtigt problem. Alle må indrømme, at sagen også har andre sider, men man kan næppe bebrejde små nationer som de nordiske, der allerede har nået en nogenlunde høj levestandard, at de er på vagt, hvis de skal til at poste penge i et foretagende, der gennem mange år især vil komme de større lande, hvis levevilkår er vidt forskellige fra vore, til gode.

At der virkelig er forskel på levevisen i syd og nord her i Europa, kender enhver, der har rejst blot ganske lidt i Sydeuropa. Man behøver

kun at opholde sig dernede som turist ganske kort tid for at opdage forhold, som mange ikke vil tro findes i vor verdensdel.

Kommer man i Italien syd for Napoli, er det først det utroligt primitive landbrug, der fanger ens opmærksomhed. Bøndernes træplove, der her ofte er den gamle ard-type, er i og for sig alene et godt udtryk for agerbrugets lave stade. I Danmark anvendte man dette redskab i bronze- og jernalder, men her i Syditalien ser man det endnu i brug ret hyppigt. Arden, der iøvrigt knapt nok kan kaldes en plov, eftersom den ikke vender jorden, trækkes af to æsler eller to kvinder — eller hvad man også ser i det sydlige Italien af et æsel og en kvinde. Husdyrbruget er lige som agerbruget yderst ringe udviklet. De fleste bønder har kun et par æsler eller trækokser samt nogle få svin og høns. I egne, der ikke kan opdyrkes, holdes får og geder på de fattige græsgange.

Om sommeren bor mange af bønderne med deres familie i de såkaldte markhuse. Det er små, ofte vinduesløse, huse af soltørrede sten, som er opført på de jordlodder, der ligger længst borte fra landsbyerne. I visse landbrugszoner må den italienske bonde i gennemsnit bruge 5 timer om dagen for at komme til og fra sit arbejde. Det er da forståeligt, at man vælger at flytte ud på marken i den travle tid, omend der i de små hytter ofte kun er eet rum, som på denne måde om natten bliver fælles opholdssted for mennesker og husdyr.

De egentlige landsbyer, der almindeligvis er meget store, måske med op til 10.000 indbyggere, ligger på højderne. I dalene kan man ikke bo på grund af malaria. I fascisttiden var det forbudt at tale og skrive om denne svøbe. Regeringen hævdede, at sygdommen var udryddet, omend de syditalienske bønder dengang som nu vidste bedre besked. I Matera, en by med omkring 20.000 beboere i landskabet Lucania, lever endnu den dag i dag $\frac{1}{3}$ af befolkningen i jordhuler, såkaldte sassi, der er hugget ind i den bejragside, som byen ligger på.

Den italienske maler og forfatter Carlo Levi, der af fascisterne i nogle år var forvist til Syditalien, har skildret bøndernes levevilkår i bogen »Kristus standsede ved Eboli«. Eboli er en lille by syd for Napoli og udtrykket er et syditaliensk mundheld, der antyder, at denne egn er forladt af guder og mennesker; til dette elendige og mørke land er Kristus aldrig steget ned, siger man.

Syd for Napoli er der mange nogenlunde store byer, men ingen af dem kan kaldes en fabriksby, endsige en moderne industriby. Al virksomhed indskrænker sig til fremstilling af de daglige fornødenheder og til lidt småhandel med de produkter, bønderne bringer ind til torvet på deres tohjulede kærre.

Selv Napoli, der dog har over 1 million indbyggere, er håbløs i denne

henseende. I kvarter efter kvarter ser man kun ganske smalle gader af lange bolighuse med små lejligheder. Ofte er der kun et par værelser, der benyttes af hele familien til ophold, sovested og køkken. Man forstår, at husmoderens daglige arbejde tit henlægges til gaden. Her sidder hun og laver mad, reparerer eller vasker tøj, mens snakken går med nabokonerne i rivende sydlandsk fart. Affald fra husholdningen i form af rådne tomater, indvolde af fjerkræ, kålblade o. s. v. hober sig op midt i gaden, hvorfra det fjernes den følgende nat. Næste dag begynder man forfra, så det er let at forestille sig, hvorledes luften er i de middagshede timer i dette ubeskrivelige svineri.

Der er tre Italier, skriver den danske, katolske præst i Rom, Peter Schindler i en af sine små rejsebøger. Norditalien, som har et levesæt, der ikke er meget forskelligt fra vort. Mellemitalien, som vi kender fra kulturhistorien og fra vore klassikere i kunst og litteratur. Og Syditalien, der er en helt anden verden, mere interessant end charmerende. Han minder samme sted om, at Italien indtil 1870 var en mosaik af småstater, hvorfor landet endnu er ungt og ikke sammenvokset, men en kunstigt skabt enhed. Dette giver en politisk uro, som øges ved, at rigdommen er samlet i nord, fattigdommen i syd og ved at kommunismen især er koncentreret i nord, monarkismen i syd.

Det største sociale problem er den omfattende lediggang, som næppe har sin lige noget sted i Europa. En nyere undersøgelse for landbruget viser, at kun 300 er beskæftiget af hver 1000 indbyggere; også byerne præges af en kronisk arbejdsmangel, hvorfor lejlighedsarbejde og halvdagsarbejde er de daglige vilkår for mange.

Den, der kommer f. eks. til Napoli med toget, bestormes uden for Centralbanegården af 15—20 arbejdsløse, som vil hjælpe med bagagen og anvise hotel. Det vrimler overalt med voksne og børn, der vil sælge postkort, solbriller, kamme o. s. v. samt »ægte guldsmykker«, hvis latterligt lave priser, der tilmed omgående halveres, for de fleste er nok til at afsløre fidusen. At tigge og tyveri florerer, kender enhver, der har rejst i disse egne. Lommetyve i alle aldre arbejder overalt, og »i Napoli synes samtlige indbyggere ansat ved faget«, som Schindler skriver.

I virkeligheden må hele Syditalien karakteriseres som underudviklet. Vi tænker vel oftest på lande i Asien og Afrika, når vi bruger dette udtryk, men i de syditalienske provinser og for så vidt også i store områder af Spanien, Portugal, Grækenland, det sydlige Jugoslavien, for ikke at tale om landene bag jerntæppet, specielt Albanien og Bulgarien, lever befolkningen i udpræget grad under forhold, der kendetegner de underudviklede lande: en håbløs fattigdom parret med lav levealder,

stor børnedødelighed, udbredt analfabetisme o. s. v. Kristus standsede ved Eboli.

I 1950 vedtoges for hele Italien en omfattende landbrugsreform, der realiseres gradvis i egn for egn, og som kommer til at berøre 1.500.000 ha agerjord og omtrent 300.000 familier. På 12 år skal der i Syditalien alene bruges 1280 milliarder lire (ca. 15 milliarder kr.) til jordforbedring, vej- og jernbaneanlæg m. v.

Vigtigst er måske den del af reformen, der tilsigter en udstykning og udskiftning. Herved opløses de hidtidige store landsbysamfund, så bosættelsen bliver mere hensigtsmæssig, men ingen forventer, at agrar-loven vil løse alle problemer. Arbejdsløsheden, der allerede er omtalt, kan kun bekæmpes ved industrialisering. Dette problem beskæftigede man sig med, flere år før der overhovedet var fremsat noget program for et europæisk økonomisk samarbejde. Man forstår derfor udmærket den italienske sympati for Messina-planen.

Men når vi her i Norden skal tage stilling til samarbejdet, må vi, samtidig med at fordelene ved dette drages frem, også have det underudviklede Sydeuropa i erindringen. Når den økonomiske union mellem de 6 lande er trådt i kraft, hvilket antages at ville ske i begyndelsen af 1958, skal der oprettes et parlament, der foreløbig kaldes »forsamlingen« med 142 medlemmer, desuden en regering, benævnt »rådet« med 6 medlemmer og en administration, »kommissionen« samt endelig en speciel unionsdomstol.

Alle disse institutioner viser, at der bag hele planen ligger tanker, som rækker langt ud over det her skitserede fællesskab. Idet de nævnte organer får overstatslig myndighed, eftersom de kan gribe ind i medlemslandenes økonomiske og sociale politik, forstås det, at den endelige målsætning er en samling af deltagerlandene til et forbund af stater lige som Amerikas forenede stater eller som de schweiziske kantoner, og man må forvente, at tanken om en fælles grundlov med tiden vil dukke op.

Historien har flere eksempler på, at økonomisk-politiske og åndelige faktorer har tilbøjelighed til at følges ad, således at toldunioner kommer til at virke statsdannende. Tyskland og USA er et par af de vigtigste tilfælde. Da intimt samvirke med de 6 unionslande vil føre Danmark i nær kontakt med et milieu, der både socialt, politisk, kulturelt og religiøst er meget forskelligt fra vort, er det forståeligt, at mange herhjemme i den aktuelle situation vil foretrække, at vi styrker bestræbelserne for at få dannet en nordisk toldunion i stedet for den langt mere omfattende europæiske. Hvilke veje de øvrige nordiske lande

ønsker at gå, synes dog foreløbig at være lige så uafklaret, som det er i Danmark.

Måske ville en tilslutning til det store samarbejde forekomme os mere tillokkende, dersom det udøvedes af en række nogenlunde jævnbyrdige nationer. Da et af landene, Vesttyskland, på en række områder er de andre ganske overlegent, er det med en vis ret, at man har sagt, at Danmark ved tilslutning, for at nå en — måske tilmed tvivlsom — økonomisk fordel risikerer at få en stilling som en slags tysk biland. Et sørgeligt resultat, må man sige, når det betænkes, hvor mange af vore mere eller mindre glørværdige krige, der har været udkæmpet for at holde landet fri af det tyske.

Med den omtalte adgang til at overføre kapital og arbejdskraft fra land til land må man regne med, at Tyskland som det kapitalstærkeste medlem af unionen let vil føle sig fristet til at sætte penge i erhvervsvirksomheder og landbrugsejendomme i nabolandene. Dette medfører måske en omfattende tilvandring af tyske statsborgere, der på længere sigt kan blive bofaste uden for hjemlandet.

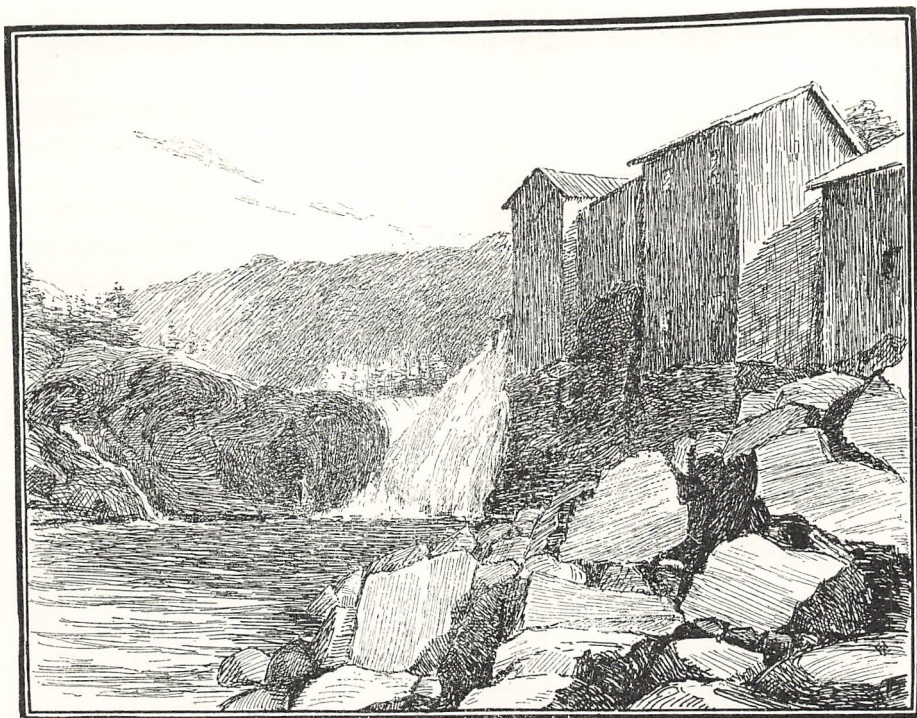
For Danmark er de perspektiver, der herved åbner sig, ikke opmuntrende, og især gælder dette for befolkningen i Nordslesvig. Hvor let kan ikke det tyndtbefolkede Tønder amt blive indvandringsområde for en del af de flygtninge i Sydslesvig, der endnu lever der under utilfredsstillende kår?

Det kan altså virkelig se ud til at Danmark står over for et valg, der i betydning bedst kan sammenlignes med de afgørelser, der skulle træffes efter 9. april 1940. Men situationen kan jo også minde om de små schweiziske folkegruppers før 1848. I Schweiz styrkede man mulighederne for at leve i frihed ved at slutte sig sammen i et forbund, idet man forstod, at mangfoldighed kan trives i enhed. I en tid, da ydre forhold tvinger alle vesteuropæiske folk til samarbejde, må vi med vor nordiske baggrund med vægt kunne pege på det samme løsen.

Kun hvis der som i Schweiz sikres hvert enkelt europæiske folk — er det end aldrig så lille — fuldstændig frihed til folkelig udfoldelse kan vi for Danmarks vedkommende ønske at opgive det mindste af vor nationale selvstændighed. Sådanne synspunkter blev fremført, da landet sluttede sig til NATO, og de vil dukke op igen, hvis vi nu skal udbygge samarbejdet på nye felter.

Men kan vi ikke sætte vor lid til, at man dybest set har samme indstilling over alt i den vestlige verden? Er det netop ikke kendetegnende for demokratisk tankegang, at den kan skelne mellem enhed og uniformitet?

Anton Mariegaard.

MARTIN A. HANSEN I NORGE

De fleste danske som reiser til Norge sjøveien, har vel fått med et »glem ikke innseilingen til Oslo«, som en siste hilsen før skipet stevnet mot nord. Og de som virkelig klarte å sno seg ut av morfus' armer, ble da også belønnet med en rik naturopplevelse. Det kan alle de vitne om som i en kysk morgenstund har latt øyet følge de bølgende linjer i de åser og fjellknauser som omgir Oslofjorden på begge sider. Turen inn til Oslo varer flere timer. Men det er avveksling i ensformigheten. Noen steder stikker fjellet dristig fram som små nes i fjorden, hvor måkene står og lar de lette fjordbølger skylle seg over tærne. Og fjorden kan bli trang som en passkontroll. Men andre steder trekker fjellet seg galant tilbake, og fjorden følger frimodig etter og danner sund og vik. I disse ligger hytter og små hus og trykker seg. Mennesker ser man ingen av, — men man aner dem. Fra en enkelt skorstein stiger røyk til vær.

Dansken står ved porten inn til Norge. Men hva betyr det? De fleste

tenker sikkert ikke noe videre over det. Men noen faller i tanker. Blant dem hørte M. A. Hansen.

I essayen »Agterude« fra samlingen »Tanker i en Skorsten« skildrer M. A. Hansen Oslofjorden — og Norge. Man blir skeptisk: Er Oslofjorden det rette utgangspunkt for en skildring av Norge? Men man blir beroliget når man oppdager at det ikke er førsteinntrykkets overrumplende berusning, men ettertanke og opplevelsernes fylde som preger det han forteller. Hans skildring ligger derfor behagelig fjernt fra de gengse og overfladiske bilder turisten knepper av med sitt fotografiapparat. Og hvordan kunne det være annerledes!

M. A. Hansen vil tolke naturen, finne meningen med den liksom de gamle romantikere. »Norges Natur er svær at forstå«, sier han et sted — og det slår en: slik må dansken tenke. En nordmann der i mot kjenner ikke det samme behov for å forstå den natur han er vant til å ferdes i, for ham er det hele naturlig og selvfølgelig. Men M. A. Hansen er »vokset op paa Sjællands Sletter«, som han lavmælt uttrykker det, og for ham betyr naturen i Norge og særlig oppe i dalene en utfordring, som truer med å sprengte alle tilvante forestillinger. Den store fjellverden kjennes nesten som et nederlag, »ikke blot for en selv, men for det bedste, man har kendt«, sier han.

Mang en sletteboer har vel kjent noe av det samme når stornaturen for alvor grep fatt i ham — hårdt og knugende — men også befriende, fordi han ganske ugenert fikk lov å bli imponert. Og når han møtte fåmælte mennesker i dette vertikale landskap, hvor snublende nær lå det ikke da å tenke: som naturen så folket! Dette har vært fallgruben for mange skildrere av Norge og nordmennene. M. A. Hansen unngår den vel, men det er bare så vidt. I alle fall har det vært en fristelse for ham. For det som interesserer ham mest, er ikke naturen i seg selv, men »Naturens Virkelighed i Sindene«. Velgjørende er det derfor å merke seg hans atterhald når det gjelder å fremheve naturen som »Sjæleformer og Folkedanner«. Og for en nordmann er det alltid en sann lise å bli fritatt for — som en annen Brand — å skulle leve opp til høydene i landets natur. Skulle nordmannen virkelig gjøre det, måtte han »blive en ruvende Jætte og Danskeren en Dværg«, bemærker M. A. Hansen helt riktig. Virkeligheten er nøktern.

Det er meget å gledes over ved M. A. Hansens skildring av norsk natur, eller mer nøyaktig: østlandsk natur, for den riktige vestlandsnaturen kjenner han ikke, heller ikke den nordlandske. Han har et særlig held til å utsøke og beskrive enkeltheter så de blir betydningsfulle for helhetsbildet. Og hans velkjente evne til skarp og presis iaktakelse er like usvekket også i Norge. Men kanskje holder en aller mest

av hans sans for det håndgripelige og reelle. En har en levende kjensle av at han ikke bare studerer tingene med øynene, men også med nevene, og lukter til dem. Riktignok kan det undre en noe at han ikke viser større interesse for dette fattige lands rikdom. Ser vi ham noen gang stå og veie en stein i hånden? Jo, kanskje! Men det som fremfor alt interesser ham, er tre. Han kan vanskelig skjule sin begeistring for denne materie. I »Orm og Tyr« beskriver han stokkene i de norske stavkirkene meget nøye. Og det er som han lar hånden gli over dette 800 år gamle, rynkete ståltømmer, — og først da får det gamle hus i tale. Og i det grove, sprukne stuetømmer slik det ennå finnes rundt omkring på gårdene, steinhardt og eldgammelt, oppdager han runetegn — liksom i gamle ansikter —, risset inn i veden av tiden og været. Og fra samlingen »Midsommerkrans« må fortellingen om tømmer på Sperillen fremheves. Det er en sjarmerende, sommerfro forelskelse — som han forteller om i stram saklig stil for bluferdigt å skjule sitt hjertes svakhet for flytende gult tømmer på elven. Det er tale om fløtningen om våren, når tusenvis av tømmerstokker fløtes på elvene ned mot sagbruket eller fabrikken. Hvor elven vider seg ut og blir til en innsjø som Sperillen, føres stokkene i fellesskap, i »grimer«, videre mot målet. Det er store verdier både for den enkelte og for samfunnet. Om alt dette og meget annet forteller M. A. Hansen med stor innsikt. Men han glemmer ikke hin enkelte, som bryter ut av fellesskapet og gir en glad dag i samfunnsøkonomien, tømmerstokken som ligger og velter rundt i solskinnet, og er bare seg selv. Ja, en slik fyr kan finne på mange merkelige ting. Men tross sin assosiale natur, får en godhug for ham. Han er som et mildt smil i alt tømmeralvoret — eller som en sjarmerende, tankeløs lettsindighet. Han er i slekt med ungdommen.

Et velment råd sier at en ikke skal sammenlikne det en ser i et annet land med det heimlige. M. A. Hansen følger ikke dette råd. »Her er Violer... Meget større end vi før har set dem«, oppdager han. Men også andre og mer reelle forhold har fanget hans oppmerksomhet: »Norske Hestesko har almindeligvis større Hager, end det bruges hjemme«, legger han merke til en dag han overværer en hesteskoning. »Yderhagen er den længste«, betror han oss. Og man behøver ikke være smed for å bli poetisk beveget over slik en opplysning. Og liknende eksempler finnes det mange av. Det er på den måten han gjør sitt emne nært og kjært for oss. Og for den som er litt inne i forholdene, bereder det en særlig glæde å merke at forfatteren har presise kunnskaper i saken. Det lyder som en fortrolig hvisken i vårt øre at han kjenner de små ting vårt hjerte henger ved. Vår hemmelighet.

Menneskene er et kapitel for seg. Dem treffer en ikke mange av i

Norge — hvis en da skal tro danske berettere. Så alt for ofte opplever de — eller er det fantasien som spiller dem et puss? — at huldrefolk, dovregubbeættlinger og andre mystiske vesener lister seg inn på dem, og med høyst troverdig utseende gir seg ut for landets egentlige beboere. Og selv de vesener som til forveksling likner bønder og andre alminnelige mennesker, er det bare ikke. Ved nærmere bekjentskap viser det seg nemlig at de enten ætter ned fra Olav Trygvason eller i det minste fra norsk høyadel i middelalderen, og kjenner sin ætt 800 år tilbake i tiden. De er en slags konger i bondekoster. Og når disse opphøyde vesener mæler et ord, skjer det selvfølgelig i den stil som kjennetegner all kongelig høyhet, jevnt og liketil og med en svak aksept a la vikingtiden.

Dette nasjonalromantiske karikaturbilde av nordmennene, som virker så forstemmende når det tas alvorlig, men ganske fornøylig, når det ses fra en mer humoristisk side, har også M. A. Hansen bidradd til med et par muntre farger. Med underfundig humor og elskverdig ironi forteller han om sine opplevelser blant nordmenn. Han har festet seg ved deres gangart, deres språk og deres selskaplige manerer. Merkelige opplevelser på det kulinariske område forteller han om både i »Kringen« og »Midsommerkrans«. Om M. A. Hansen har oppfattet de hauger av vaffelkaker og annet bakverk på bordet som uttrykk for det velkjente norske pral eller som primitiv ubehjelpsomhet, er ikke helt klart. Men disse veldige berg av kaker hensatte i alle fall de tilstedeværende i den dypeste ensomhet inntil de fikk spist så meget av stablene at de kunne se over bordet til hverandre. Denne lette overdrivelse i beskrivelsen avslører ikke fortellerens nasjonalitet, det gjør snarere den store interesse det vises dette spesielle emne.

Norsk samtalekunst fremstilles som etter sitt vesen klar og ordfattig. Men tross sin enkelthet i formen er den ikke uten taktiske finesser. Sine erfaringer på dette område meddeler han i fortellingene »Butikken« og »Linerla«, begge fra »Midsommerkrans«. Særlig den sidste fortellingen om de to sagakvinnene er virkelig morsom, behersket, men ikke udjerv. Kvinnene som er søstre, kalles »Hakon Jarls Søster« og »Erik Blodøkses Enke« — og iflg. den historiske kronologi må aldersforskjellen være omlag 300 år, og den eldste yngst. De er sterke personligheter. Selv deres tenkte øyekast kan gjøre en betenkt — for ikke å snakke om hva de sier. Damene må selvfølgelig regnes til de »kongelige«, hvilket også klart fremgår av navnene.

Men M. A. Hansen har også møtt alminnelige mennesker i Norge, kunstnere, arbeidsfolk i hverdagen, fløtere langs elven, en mann på et

tømmerlass og mange andre. Og alle står de så godt i landskapet at det bekrefter en norsk dikters ord om vårt fedreland,

*at »det har alltid tilhørt
den norske arbeidsmann«.*

Men M. A. Hansen holder av Norge. Derfor etterlater hans skildring varme i sinnet. Men kjærligheten var på en måte ulykkelig, hvis man med dette ord vil forstå problemfylt, fordi landets og naturens dimensjon nok begeistrer dikteren, men »hans Evne forstummer«. Har en forresten ikke hørt det samme om danske kunstmalere som kommer til Norge? Også deres evne forstummer. Oslofjorden er ikke bare en port. Den er også en mur som stenger —. Det er et motsielsens tegn i opplevelsene, både et ja og et nei som brytes i sinnet og vanskelig finner uttrykk.

Og hva med landets egne kunstnere? I en avhandling om landsmålsdiktningen tar M. A. Hansen opp problemet dikteren og bygda. Han konstaterer for det første, at denne bygdediktning intet har tilfelles med den tradisjonelle oppfatning av bygdekunst. Det er ikke tale om »hjemstavnsdiktning«. Her er ingen romantikk, ingen kulturhistoriske merkverdigheter, ingen mystikk. Disse diktere — det er Duun, Krokann, Vesaas og flere andre — har avsløret det uekte i de romantiske glansbilder av bygdeliv og bygdefolk, den falske forestilling om en helhet og enhet som ikke finnes. Utgangspunktet for disse diktere er vel bygda — M. A. Hansen kjenner noe igjen fra Vesaas' bøker da han kommer til Vinje — men motivene er nettopp ikke lokale, de er almene. Denne kunst er moderne i ordets ypperste betydning, tidens puls jager så heftig gjennom dens årer, at selv anerkjente europeiske ånder virker provinsielle i sammenlikning.

M. A. Hansen er ikke den første som fremhever dette, men det er betydningsfullt at også han gjør det. Dermed er han med til å rydde bort noen av de misforståelser og fordommer, som dansken så lett snubler over på sine vandringer i Norge. Men også nordmannen kan lære meget om sitt land og sitt folk ved å lytte til M. A. Hansen.

Olav Akerlie.

Küchenthal: Faderhænder.

FRIHET SOM DÖDAR

Som barn var jag rädd för (¹åskan. Det gick över. Sådant går ju nästan alltid över, även om man som vuxen kan vara medveten om att livsfaran kan komma en andlöst nära under ett åskväder. Det kan den ju förövrigt ofta. Hela livet balanserar vi mellan olika livsfaror. Det är ett under, att vi födes. Den biologiska förklaringen utesluter inte undrets perspektiv — allrahelst som även kärleken kan förefalla som ett under i människors liv. Det är ett under, att vi lever genom livets alla (²risker. Det är nog även ett under, som vi en gång möter i vår död. — Är nu detta något att skriva om till alla mina än så unga elever vid Grundtvigs Højskole? — Jag måste nog göra det i alla fall. Ja, det är alldeles nödvändigt, eftersom livet ändå (³emellanåt ger oss anledning att tänka över dess egna risker. Vid trafikens, sjukdomens

(¹ tordenvejr. (² farer. (³ nu og da.

och yrkesarbetets olika risker vill jag nu inte dröja, men min fruktan för en annan fara måste jag anförtro dig: Jag är rädd för atombomben. Ja, jag är verkligen fruktansvärt rädd för den militära atomteknikens insats i ett kommande krig. Den hotar oss alla med en för tidig död eller (¹lödesdigert invalidiserande skador.

Den politiska och tekniska bakgrunden till (²vätebombsfaran känner du till lika gott som jag. Jag har inget nytt att säga dig om detta. Läs bara dagstidningarna! Egentligen har jag inte mycket mer att säga dig, utom att jag är rädd för vätebomben — men inte på samma sätt, som jag i barndomen var rädd för åskan. Min fruktan för den militära atomtekniken är (³skuldtyngd på något sätt. Det var inte barndomens åskrädsla. Varför skulle den vara det? Människorna åstadkommer ju inte åskan. Däremot gör människorna vätebomber för att döda varandra. Jag kan inte undgå att ta på mig min anonyma del av vätebombskulden — samtidigt som jag söker efter en möjlighet att högt protestera mot andra som även offentligt har del i den.

Det är inte så (⁴noga med oss människor, trots att de sociala välfärdsanordningarna ständigt byggs ut. Det är inte så noga med våra kroppars ben och vävnader, trots att större anslag än någonsin ges åt den medicinska forskningen. Det är inte heller så noga med den gröna jorden. Vi kanske rentav kan smälta jordens vita poler. Då vippar jorden, så att vi får andra poler, såvida den inte alldeles går upp i ett vätebombmoln. Ända in till kärnhuset har vi ätit av kunskapens frukt, men (⁵jäktande och utan moralisk eftertanke har vi tuggat.

Det mänskliga handlingslivets poler heter frihet och ansvar. Glömmer man den nödvändiga korrespondensen mellan dessa poler, slites livet lätt sönder i jäktande marsch under den tanklösa frihetens prålände fana. Ansvar har sin värdighet genom friheten. Detta är kanske svårare att förstås än den (⁶spegelvända satsen. Friheten har sin värdighet genom ansvaret. Frihetens och ansvarets värdighet korresponderar alltså med varandra. — Vi skulle inte så hänsynslöst förföra varandra i levnadsstandspretentioner, alkoholdrickning och andra dyrbara lekar. Att döda de barn, som inte än fått den födda kroppens självständiga frihet utan än lever i moderns kropp, är förstås en handling, som måste utföras under ett fruktansvärt tungt ansvar, men föräldrarna borde inte heller döda de födda barnens möjlighet att bli rejäla och goda människor genom att ge dem en obegränsad frihet, så att barnen sedan själva söker att döda lärarna i skolan.

Det största förtroende har jag alltid haft för naturvetenskaperna.

(¹ skæbnesvangert. (² atombombefaren. (³ skyldbetyngt. (⁴ nøje. (⁵ jagende.

(⁶ den omvendte sætning.

Dem har jag i mitt samvete givit en nästan obegränsad frihet, därför att jag förut så naivt trott på vetenskapsmännens ansvarskänsla. Men om politiken axlar en del av naturvetenskapernas oerhörda frihet, så att dessa blir (¹beroende av de politiska förhållandena, så kan en katastrof — innebärande många människors alltför tidiga död — inträffa. Denna oerhörda olycka måste jag se som frukten av en frihet, som vill döda våra kroppar, innan vår egen naturliga död vill det. Den frihet människan härvidlag tagit sig är ett utslag av samma hänsynslöshet, som dikterar en oinskränkt sexuell frihet.

Jag måste inse den möjligheten, att jag kan få en alltför tidig död — eller leva ett invalidiserat liv utan hälsans kraft efter radioaktivitetens skador. Samma (²öde kan även (³drabba min familj och mina vänner — även dig och din älskade och dina barn, antingen de redan är födda eller kommer att födas om några år. Min personliga kärleks snäva ring vidgar sig runt om hela jorden. Jag känner döden. Min dödsfruktan har en gång varit större än min livsglädje. Sedan gjorde döden och jag en liten överenskommelse: Jag får leva glad och förälskad i livet, så länge jag lever. Sedan kommer min fruktade vän. Jag har emellertid döden att tacka för mycket, ty genom min bekantskap med honom har jag kommit att älska livet än mer.

På intet vis eftersträvar jag nu att teckna något politiskt perspektiv på frågan om den militärt inriktade atomtekniken. Ett faktum är dock, att det totala kriget tycks (⁴ hota oss alla i händelse av ett nytt stormaktskrig. Jag ser nu bara en ohyggligt rymdstor skugga, som av människorna själva dras ned till jorden. Det är förstås galet, att en människa, som varken är atomfysiker eller politiker, av sin egen vanmakt skall drivas att skriva om en rädsla, som (⁵stegrats under intryck av de sista årens händelser. Jag är en liten människa i ett litet land med människor, som tänker mycket litet på vad som händer även i deras egen lilla världsdal. Jag är egentligen inte mer än en kanin i världen, vars (⁶medvetande om tillvaron fötts ur en fruktan, som inte längre är privat och trångcirklad utan gränslöst stor, klamrad kring hela jorden med alla dess folk.

Ordet *fruktan* har jag nämnt några gånger. Det har jag intet kunnat undvika, men mitt sista ord behöver det inte bli. — Nej, något *hopp* funnes det ändå för oss, om vi var och en inför oss själva erkände vår anonyma delaktighet i vätebombskulden. Jag som lever nu, kan inte undgå att ta personlig del i mänsklighetens stora skuld. Eller är jag så oskyldig? Är jag inte smittad av tidens hänsynslösa (⁷anda, så att

(1) afhængige. (2) skæbne. (3) ramme. (4) true. (5) er forstærket. (6) bevidsthed.
(7) ånd.

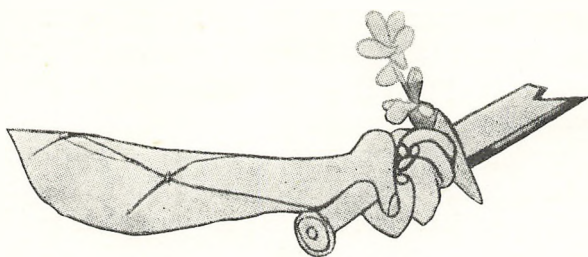
jag många gånger reagerar med likgiltighet inför lidandet? Det är även lätt för mig att ta min tillflykt till medlidsamma (¹känsloutbrott, när det i stället gäller att praktiskt, rejält och ödmjukt hjälpa en enskild människa eller ett helt folk i nöd.

Den som ärligt tar på sig sin anonyma skuld — hur orimligt än detta krav kan förefalla den som inte själv står med offentligt ansvar — han kan få erfara, hur en förut kanske okänd kraft befrias i hans liv. Den kraften heter kärlek — kärleken i Gud till alla människor — och hänsynslösheten, atombombskriget och robottekniken förmår aldrig att helt kuva denna kärlek. Livspositivt och glädjeljust har särskilt den grundtvigianska folkhögskolan visat mig Kristus som vår enda möjlighet att taga på oss — en och en — vår andel av mänsklighetens skuld, befrias ur den och leva vidare för att — på den inre befrielsens väg — alltmer underminera det atomtekniskt raffinerade våldet. Den inre befrielsens väg ser inte mycket ut i världens storpolitiska perspektiv, men är den inte i själva verket vår enda anonyma möjlighet till (²uthärdande och förnyelse?

Anna Rydstedt.

(¹ følelsesudbrud. (² udholdenhed.

MISLYKKET REVOLUTION

Søndag den 22. januar 1905 startede et fredeligt demonstrationstog i St. Petersburg til zaren, der boede i Vinterpaladset. Foran demonstranterne gik præsten Gapon med et helgenbillede. Folket ville gøre »Lille far«, som zaren endnu kaldtes på dette tidspunkt, opmærksom på, at dets levevilkår var elendige, og at man gerne ville have en fri forfatning. Man regnede bestemt med, at »Lille far« ville hjælpe, for han ville alles vel. Det gjaldt blot om at undgå hans embedsmænd, for de var nogle slyngler!

Men på denne dag mistede zaren sin glorie. For han åbnede ild mod demonstranterne, der nu pludselig forstod, at man vist ikke kunne lægge hele ansvaret for elendigheden på embedsmændene. — Resultatet blev et myrderi, der er gået over i historien under navnet »Den blodige søndag«.

I 1917 var zarens stærkeste våben, hæren og politiet, ikke længere loyale, og de revolutionære havde derfor mulighed for at overtage styret.

☆

Søndag den 4. november 1956 vil også komme til at gå over i historien, formodentlig under navnet »Den sorte søndag«.

Samtidig med at morgenaviserne bragte optimistiske overskrifter om russernes formodede rømning af Ungarn, meddelte radioen, at russiske tanks rykkede frem mod Budapest, og vi forstod, at byen var dødsdømt. — Den russiske charmeoffensiv havde ikke været forgæves — indtil den 4. november, men på denne dag mistede den sin glorie.

FN-rapporten om Ungarn er blevet udsendt i en forkortet udgave på dansk, »Døden kom på larvefødde«. Titlen ligner for meget en knaldromans, men indholdet afslører til fulde de russiske overgreb. Karl Max havde næppe tænkt sig, at sådanne overgreb, ikke mindst mod arbejdere og studenter, kunne ske i den internationale arbejderbevægelses navn.

Ungarns frihedskæmpere er nu inde i den »Ventetid«, som Morten Nielsen skrev om under den tyske besættelse af Danmark. Han taler om at vente i møjsomt gravede render med håndgranater og rifler, men erkender, at livet er noget mere end det nødvendige, illegale arbejde:

*Handling er ikke at springe
i et vanvittigt, planlagt spil.
Handling er ikke et dødsangst spring,
der skænker det Nu, som vi vil.
Handling er det at leve
og se på, at ting blir til.*

*Handling er det at leve
og modnes og dø sin død.
Men først at ha forvandlet sin krop
til det hellige, grove brød.
Og først ha forvandlet sit blod
til en vin, der er tung og rød.*

*Vi lærte ikke at handle.
For handling er ikke had,
ikke det vilde sekund,
hvor man splitter et hjerte ad.
— Vi lærte bare at vente.
Uden at vide på hvad.*

Det går let sådan, at hvad der sidste år fyldte os med gru, bliver i år kun »et snakkens krydder og et erindringens peberkorn«. Ganske vist er vor frihedsvilje blevet styrket, og vi kan sige, at de ungarske frihedskæmpere ikke skal vente forgæves, for friheden sejrer til sidst . . . tror vi. Dog skal der ikke her laves nogen »happy end«, hvor der ikke er nogen.

Men vi vil gå til en anden tid og et andet land, til en mislykket revolution, der i det lange løb viste sig ikke at være mislykket. På denne måde kan vi give udtryk for et håb uden at virke letfærdige på de ungare, der stadig lider under voldsstyret.

OPRØRET I INDIEN 1857

»Lad mig låne dit drikkekrus«, sagde en arbejder fra ammunitionsfabrikken DUM-DUM i nærheden af Calcutta i det nordøstlige Indien. Han var en foragtelig kasteløs og henvendte til en sepy af braminernes fornemme kaste.

Det uhørte i spørgsmålet skulle efter vesteuropæiske forhold svare til, at den værste vagabond spurgte en fornem og stilig person, om han ikke måtte låne hans tandbørste! — Så man forstår, at sepyen — en

indisk soldat i engelsk tjeneste — gav den kasteløse en ordentlig overhaling. Men den kasteløse svarede med hånsord: »I får snart patroner, som er indsmurt i fedt fra køer og svin, og så er det slut med jeres overlegenhed!«

Efter traditionen satte denne samtale de rygter i gang, som var med til at fremkalde det store sepoy-mytter i 1857.

Det nye Enfield-gevær var netop kommet til Indien, det krævede indfedtede patroner, og inden ladningen var det nødvendigt at bide hættten af. At bruge talg fra den hellige ko til patronfabrikation var forargeligt for de hinduiske sepoyer, og for de muhammedanske var det en uhyrlig tanke, at de skulle være nødt til at »bide en patron af«, som var indsmurt i svinefedt, for efter deres opfattelse var svinet jo et urent dyr.

Rygtet, der iøvrigt var begrundet, spredtes som en steppebrand, og mistilliden voksede for hver ny forklaring, de engelske officerer gav.

Den største militære garnison lå i Meerut, 70 km nordøst for Delhi. Ved en parade med et regiment på 90 sepoyer nægtede de 85 at røre patronerne. Lydighedsnægtelsen blev takseret til 10 års fængsel. Domsafsøgelsen fandt sted i overværelse af hele garnisionen, og de 85 sepoyer blev lagt i jern og ført til fængslet, uden at deres kammerater foretog sig noget.

Næste dag var søndag den 10. maj 1857. Henimod aften, da englænderne samledes til gudstjeneste, udbrød der pludselig panik blandt sepoyerne. Det skyldtes et ubegrundet rygte om, at de skulle afvæbnes, og det var mere end disse loyale sepoyer kunne bære. De befriede deres fængslede kammerater og alle de andre fanger, plyndrede våbenmagasinerne, men var iøvrigt rådvilde og forvirrede. Om natten var der tumult i byen, europæere myrdedes, og plyndringer fandt sted.

De oprørske sepoyer blev ikke længe i Meerut, for her var der mange velbevæbnede englændere, som iøvrigt i begyndelsen ikke anede, hvad de skulle stille op mod mytteriet. Oprørerne begav sig til hovedstaden Delhi, som blev indtaget uden videre, fordi de indfødte tropper der sluttede sig til opstanden. Det gav oprøret et præg af lovlighed, da de udråbte den gamle stormogul, der boede i Delhi, til kejser.

Stormogulen, der havde den formelle overhøjhed, og det engelsk Ostindiske Kompagni, der havde den reelle magt i Indien, var et par besynderlige modparter.

Stormogulen repræsenterede et fordums så stolt imperium, hvoraf der kun var navnet tilbage. Imperiet var blevet grundlagt efter år 1500 af muhammedanske erobrere. Flere af Stormogulerne var gode herskere, men lidt efter lidt gik det store rige i forfald. På et tidspunkt, da

Indien var stærkt svæket af indre krige, bl. a. på grund af modsætningen mellem den muhammedanske herskerklasse og deres hinduiske undersåtter, begyndte nye magthavere at gøre sig gældende.

Det var de europæiske handelskompagnier. Den afgørende strid udspillede mellem det engelske og det franske kompagni, og afsluttedes for 200 år siden, i 1757, med engelsk sejr i slaget ved Plassey.

Det engelske kompagni interesserede sig i begyndelsen kun for handel, men for at sikre de indbringende forretninger var det nødvendigt for dette private kompagni at have et omfattende militærvæsen. Langsomt, men sikkert udvidedes det engelske magtområde, og det skete hovedsagelig ved hjælp af indiske soldater, sepoyer, under ledelse af engelske officerer. Dette var muligt, fordi der endnu ikke var nogen indisk nationalfølelse, men kun en troskabsfølelse over for fyrsten, sådan som vi også kender det fra vor egen historie.

I midten af 1800-tallet strakte kompagniets herredømme sig over hele Indien. D. v. s. Britisk Indien udgjorde kun $\frac{3}{5}$ af den indiske halvø, mens de resterende $\frac{2}{5}$ udgjordes af fyrstestaterne. Her herskede fyrsten, maharajaen, mere eller mindre enevældigt, men under kontrol af en engelsk resident.

Kompagniet anerkendte stormogulens formelle overhøjhedsret. Men i begyndelsen af 1800-tallet gik det op for inderne, at det private handelskompagni havde udviklet sig til en imperialistisk magt. F. eks. ophørte englænderne efter 1835 med at præge stormogulens navn på skillemønt, og engelsk afløste persisk som retssprog.

Kompagniet, der iøvrigt på denne tid var ophørt som handelsforetagende, men fortsat stod for styret, havde ca. 300.000 soldater, hvoraf allerhøjest $\frac{1}{6}$ var engelske — hele befolkningen var på 200 mill. indbyggere. — På et langt senere tidspunkt blev en inder straffet, fordi han havde sagt, at der ikke var flere englændere i Indien, end inderne kunne drukne dem — i spyt!

OPRØRETS ÅRSAGER

De englændere, der virkelig havde kendskab til Indien, forstod, at de levede på en vulkan, der nårsomhelst kunne få udbrud. Men for de allerfleste englændere kom 1857 som en overraskelse. Netop englændernes manglende forståelse og den overlegenhedsfølelse, der efterhånden prægede de fleste af dem, må nævnes som en af årsagerne til oprøret.

Sepoyerne var lejesoldater og tjente hvemsomhelst, forudsat at lønnen var god. De lod sig lettest kontrollere, hvis der var et venligt og forstående forhold mellem dem og deres engelske officerer. Det havde der været i begyndelsen. Sepoyerne var stolte af deres regiment, office-

rerne roste soldaterne og delte deres sorger og glæder. Men denne korpsånd forsvandt med de gamle officerer.

I begyndelsen følte højtstående englændere sig som adelsmænd i Indien, de modtog indiske titler og mødtes med den indiske adel på lige fod. Men dette hørte op, og den indiske overklasse følte sig krænket over den foragt, hvormed den blev behandlet.

Denne udvikling betød, at englænderne mistede kontakten med den offentlige mening.

Fremmede herskere er ved deres blotte tilstedeværelse en udfordring; men når de ovenikøbet udvikler en herrefolksmentalitet, skabes der et fremmedhad. W. H. Russell, en fremragende medarbejder fra *The Times*, var i Indien under den sidste del af oprøret. Russell havde et klart blik for forskelsbehandlingen. »Min hudfarve er mit pas«, skriver han, »en garanti for min rang. I Indien tilhører jeg uden videre den styrende klasse . . . er en skabning, som nyder særlige privilegier og står over statens almindelige love . . . Aldrig ser man et venligt blik mod den hvide mands vogn«.

En anden årsag til oprøret var uviljen mod, at englænderne annekterede fyrstestater. Der var en udtalt troskabsfølelse over for fyrsten, selv om han styrede dårligt. I øvrigt var den engelske handelspolitik også i høj grad med til at forarme Indien, hovedsagelig fordi de engelske industrivarer ødelagde det indiske håndværk.

Som en tredje årsag kan nævnes den engelske reformpolitik, der ofte blev mødt med modstand, idet de fleste indere misforstod de engelske motiver. Reformerne var en selvfølge ud fra liberal vesteuropæisk tradition — og deres nødvendighed anerkendes fuldt ud af førende indere i dag; men dengang blev de følt som et brud med hellige traditioner.

Mange indere var harmfulde over forbudet mod enkebrænding, og over at en enke nu havde lov til at gifte sig igen. Man vendte sig imod englændernes forsøg på at skabe lighed for loven, og man udtrykte sin beklagelse over, at den gamle adel havde mistet sin magt. Dette fremgår af oprørsproklamationer, som først nu er blevet udnyttet af historikerne.

I forbindelse med anlæg af veje kunne det undtagelsesvis være nødvendigt at rive et tempel eller lignende ned. De primitive bønder kunne selvfølgelig ikke indse betydningen af de forbedrede samfærdselsforhold, men troede, at vejanlægget var et påskud til at ødelægge deres hellige bygninger.

Denne religiøse mistro var fremtrædende i midten af 1800-tallet og ikke mindst i Nordindien, hvor der virkede flest kristne missionærer.

Kompagniet havde i begyndelsen grebet så lidt som muligt ind i befolkningens sædvaner, men gav efterhånden tilladelse til større missionsvirksomhed. Inderne blev grebet af en skræk for, at alle regeringens forehavender var forsøg på at omvende dem til kristendommen.

På baggrund af de her nævnte årsager er det stadig den almindelige opfattelse, at det var rygtet om de urene patroner, der blev gnisten, som fik krudttønden til at eksplodere.

Sepoyerne var virkelig skrækslagne, da de bad om klar besked i denne sag. De var alvorligt bange for, at englænderne forsøgte at *lokke* dem til at blive kristne ved at gøre dem uværdige i deres trosfællers øjne.

Sepoyerne havde valget mellem at svigte englænderne eller at svigte deres religion. Det første var slemt nok: det kunne føre til hårde straffe eller arbejdsløshed; men det andet var dog værre: deres trosfæller ville slå hånden af dem, og de ville blive straffet med jordisk fredsløshed og evig fortabelse.

TERROR

I den engelske propaganda, både dengang og siden, har de grusomheder, *inderne* begik under opstanden, været et vigtigt træk. Propagandaen har heller ikke været forgæves, idet nogle af dens vrangforstillinger stadig går igen i historiske lærebøger.

Det er rigtigt, at oprørerne begik masse mord. Men det må ikke glemmes, at de værste ting ikke blev begået af sepoyer, men af regulære forbrydere og andre, der fiskede i rørt vande.

Man har meget svært ved at godtage den gamle engelske påstand, at oprørernes grusomheder var et bevis på den hvide races overlegenhed og ret til at herske.

For som en engelsk historiker bemærker:

»Efter de første mord af europæere . . . kastede englænderne civilisationens maske og engagerede sig i en så grusom krig, at der kan drages en slående parallel til vore dage med nazibesættelsen af Europa, og længere tilbage, med 30 årskrigens rædsler«.

Englænderne veg ikke tilbage for at bruge tortur, og de myrdede løs blandt skyldige og uskyldige. De brændte fanger levende . . . Mange englændere meldte sig frivilligt til at foretage henrettelser. En pralede med, at han hængte inderne på »en særlig kunstfærdig måde«.

Det er jo også kendt, hvordan oprørere blev bundet til kanonmundinger, hvorefter kanonerne affyredes. Men englænderne kunne være endnu mere raffinerede, idet denne pulverisering kunne kombineres med en metode, som ifølge de henrettedes religion førte til evig for-

tabelse. Drejede det sig om en muhammedaner, blev han indsmurt i svinefedt og indsyet i svineskind . . .

Det var kun mellem en fjerdedel og en trediedel af sepoyerne, der revolterede, og de hørte næsten alle til Bengalarmeen. Det betød, at oprøret stort set begrænsedes til Nordindien, og at oprørerne ikke på noget tidspunkt havde magten i mere end en tyvendedel af Indien.

Efter halvandet års krig havde englænderne i efteråret 1858 igen situationen under kontrol. Den gamle stormogul blev sendt til Burma, hvor han henlevede sine sidste år som britisk statsfange. Det engelsk Ostindiske Kompagni blev opløst, men satte hele overtagelsessummen på Indiens regning, så det var alt i alt en god forretning — for England. *Sådan* begyndte den offentlige gæld i Indien!

Ved overtagelsen udsendte dronning Victoria en ganske liberal proklamation. F. eks. ville England ikke længere annektere fyrstestater — men derfor kunne man jo alligevel godt føre kontrol med dem! Kvalificerede indere blev lovet adgang til embeder inden for vicekongens administration, men i praksis kom de til at nøjes med de underordnede stillinger.

England traf sikkerhedsforanstaltninger for at forhindre nye mytterier. Sepoyerne blev opdelt mere systematisk i hinduiske og muhammedanske regimente, og der kom flere engelske soldater til landet.

OPSTANDENS BETYDNING

Det store oprør er blevet bedømt meget forskelligt. Tidligere mente de fleste engelske historikere, at det kun drejede sig om et militært mytteri, altså noget begrænset, mens inderne talte om den første, strålende frihedskamp.

Nehru vakler lidt i spørgsmålet (i en bog, skrevet under den anden verdenskrig). Han når dog det resultat, at 1857 antog karakter af en indisk uafhængighedskrig, men skriver også, at det først og fremmest var en feudal rejsning. De ledende var godsejere og fyrster, som ønskede at vinde deres magt tilbage. Men denne gamle herskerklasse var uden konstruktive ideer og måtte derfor tabe.

Det er ikke uberettiget, at Nehru taler om en feudal rejsning. For oprørerne ville genskabe det gamle samfund, f. eks. tillade enkebrænding og afskaffe lighed for loven. De kæmpede ikke for at få politisk og personlig frihed, kun for at komme af med de fremmede — for derefter at leve videre i et stillestående samfund.

I et par stater støttede hele befolkningen oprøret. Men ellers er det betegnende, at de fleste indere forholdt sig afventende, rede til at bøje sig for den sejrende part. Og selv om nogle fyrster sluttede sig til oprørerne, var de fleste dog passive, eller de deltog på engelsk side.

Det må heller ikke glemmes, at opstanden især blev bekæmpet ved hjælp af *indiske* tropper.

De forbehold, der her er taget over for oprøret som en omfattende frihedskrig, betyder ikke, at det kun var et mytteri. Det udviklede sig til en omend begrænset frihedskrig, hvad der tydeligt fremgår af et stort værk om oprøret, som er udsendt i år af Surendra Nath Sen på den indiske regerings opfordring. Og selv engelske historikere anerkender nu, at der i 1857 var en følelse af samhørighed — en spirende nationalfølelse inden for de enkelte stater — selv om Indien som en enhed kun var et begreb for nogle få intellektuelle.

Der er ikke mere så stor forskel mellem de synspunkter, som fremsættes af de førende engelske og indiske historikere. Det skyldes især, at Indien er blevet selvstændigt. Det har gjort det lettere for begge landes historikere at se roligt og klart på deres fælles historie.

Opstandens betydning er meget vanskelig at vurdere, men ligger især deri, at den blev en inspirationskilde for den senere indiske frihedsbevægelse, og det ligger i sagens natur, at 1857 er blevet omfattet med stadig varmere følelser, efterhånden som den indiske nationalfølelse voksede.

Der kan opstilles to sæt af modstridende synspunkter om oprørets følger: et *voldeligt* betonet, hvorefter englænderne bekræftes i deres ret til at herske, og som fører til den hårde og mest oprørende form for imperialisme. Inderne tænker derimod på en ny opstand, der ikke skal være hemmet af mangel på ledere og planlægning.

Det andet synspunkt er det *ikke-voldsbetonede*, hvorefter englænderne ønsker at frigøre sig i Indien af frygt for nye oprør, og også ud fra en omend sent erkendt følelse, at deres forsøg på at herske over dette kæmpestore og fremmedartede land på forhånd er dømt til at mislykkes. Efter dette bliver der forbindelse mellem 1857 og Indiens selvstændighed i 1947. Den tilsvarende følge for inderne er, at de mister troen på, at de kan opnå deres selvstændighed gennem et væbnet opgør. Dette fører indirekte til den passive modstand, der når så store resultater under Gandhis ledelse.

Begge synspunkter har præget de sidste hundrede års udvikling i Indien, hvor iøvrigt både den ikke-voldsbetonede og den voldelige anskuelse har dybe rødder.

Oprøret i Indien for hundrede år siden var både mytteri og frihedskamp, og det blev et led i den udvikling, der har ført Indien frem til selvstændighed og til dets naturlige placering blandt verdens mest betydende stater.

Svend Erik Bjerre.

FRU LAURA HENNINGSEN

Grundtvigs højskoles formand gennem 25 aar, fhv. ligningsdirektør H. C. Henningsen, Glostrup, har haft den sorg at miste sin hustru, fru

Laura Henningsen.

Laura Henningsen, som døde den 4. juli under et ophold paa Skodsborg Badesanatorium. Henningsen og fru Henningsen har lige siden 1931 fulgt livet paa Grundtvigs højskole med stor kærlighed og interesse og har deltaget i næsten alle større møder paa højskolen. Og vi, der kendte dem nærmere, ved, at de levede i et ualmindeligt smukt og forbilledligt ægteskab og delte alt med hinanden. Henningsen maatte som ligningsdirektør og medlem af mange kommissioner og bestyrelser udføre et vældigt udadvendt arbejde og ofte bære et stort ansvar, men det var klart for alle, at han hentede styrken dertil i sit hjem. Fru Henningsen delte helt ud sin mands interesser og fulgte ham overalt, naar det var muligt, og han lagde aldrig skjul paa, at han tog »mor« med paa raad ved alle store afgørelser.

Henningsen citerede ofte nogle vers af Grundtvigs salme: »Billed sig Gud har gjort af støv« og anvendte dem om det menneskelige husliv, saa at man forstod, at de udtrykte hans ideal for et hjem:

Fader og moder de er ét,
det børnene artes efter,
skamme sig snart ved aasyn vredt
og kappes, som de har kræfter.

Tjenestefolk af begge køn
de gøre dér gavn med glæde,
alt som en datter og en søn,
fuldvoksne, for kost og klæde.

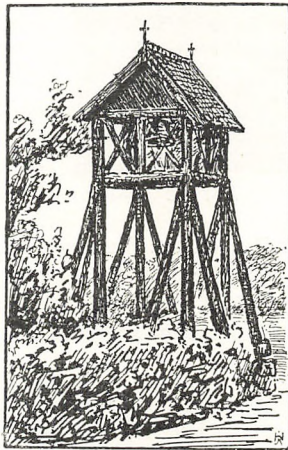
*Sommer og vinter, høst og vaar
omskifte med lys og skygge,
hyggeligt dog det hele aar
er dér at bo og bygge.*

*Alt hvad man gør med lyst og flid,
i hus og i mark og have
lykkes og trives i sin tid
og nydes som himlens gave.*

Man mærkede det tydeligt, naar man var sammen med Henningsen og hans kone, at de to var ét, og at »med kærlighed alt forbindes«, som der staar i et senere vers af salmen. — Jævnt og stilfærdigt færdedes de blandt deres venner og blandt de unge paa højskolen, taknemlige og glade lyttede de til ordet, der blev talt, og deltog i skolens liv i stort og smaat. Vennerne vil nu tænke kærligt paa Henningsen, der er blevet ene, og med tak mindes fru Laura Henningsen, om hvem man med rette kan anvende, hvad der staar i et lille svensk vers:

*Det är en konst, som få förstå,
att vara stark, men mild ändå.*

Ernst J. Borup.

TO AF HØJSKOLENS GODE KVINDER

Mindeord om de to Lærerkoner: Sørine Jensen og Signe Uhrskov

Det hændte en Gang, da jeg i al Fortrolighed sad og talte med min gamle Forstander, Holger Begtrup, om, hvad der var det bærende i en Højskoles Liv og Virke, at han sagde følgende: »Det er vigtigt at have gode Lærerkæfter,

Sørine Jensen.

men det er lige saa nødvendigt, at have gode Lærerkoner«. —

Og saa føjede han til: »Det har været vor Lykke her paa Frederiksborg Højskole, at vi har haft et godt menneskeligt og kristeligt Fællesskab med alle Lærershjæmmene. Vi har kunnet dele det bedste med hinanden i Hjemmenes Liv, i Skolens Arbejde og i vort Syn paa Skole og Menighed«.

Jeg tror, at Begtrup her pegede paa noget meget væsentligt. Skal en Højskoles Arbejde lykkes og vinde frem, maa der være et Fællesskab mellem dem, der bærer Arbejdet, men ogsaa mellem Hjemmene, der står bag ved. Ikke at de skal være ens. Tværtimod, Mangfoldigheden er her en rigdom. Men der skal være en aandelig og menneskelig Enhed indenfor Lærerkredsene, et godt Samarbejde, en tillidsfuld Aabenhed.

Og her er det Hjemmene, Lærerkonerne, der faar saa stor Betydning. Eleverne er i saa Henseende fintfølende. De mærker snart, om der møder dem en Hjemmenes Harmoni. Gør der det, faar de Tryghed og Hjemfølelse ved at være paa Skolen. Og medens Lærerne virkede stærkest udadtil og i Skolestuen, saa var det Kvinderne, der skabte Atmosfæren i Hjemmene.

Saadan var det i Ole Jensens og Sørines Hjem, og saadan var det i Anders Uhrskovs og Signes Hjem. Vi gamle Frederiksborg-Elever har meget at takke de to Hjem for, — ligesom Højskolen skylder dem stor Tak for deres Virke og Medleven i Skolens Gerning.

Der var ikke rige Kaar i disse to Kvinders Hjem, men der var det, som var bedre: En aaben og storslaaet Gæstfrihed. Vi følte Tryghed og Fællesskab i disse Hjem. De understregede i det praktiske Menneskeliv det, som vi mødte i Skolestuerne og Foredragssalen. Her kunne den frie, fortrolige Samtale føres under hjemlige Vilkaar. Her var der godt at være!

Det gjaldt i mange Aar i disse to Kvinders Hjem: Her var aabne Døre.

De var begge Fynboer, Sørine Jensen og Signe Uhrskov, var vokset op i gode Hjem, som paa mange Maader lignede de Hjem, Eleverne kom fra. Derfor havde de let ved at komme paa Talefod med os Elever. Og vi mærkede, at vi altid var velkomne — baade mens vi var Elever og siden hen. — Det var derfor et Savn for os »gamle«, da Ole Jensen og Sørine flyttede til Aabenraa hos Datteren der-nede. Men for os, som boede i Sønderjylland, var det en Glæde nu og da at besøge dem i deres nye hyggelige Hjem.

Da Ole Jensen døde, var Sørine ene. Men hun fik en god og kærlig Pleje af sine to Døtre, Helga og Asta. Og trods det skrøbelige Legeme var hun aandelig frisk og levede med i alt, hvad der foregik til det sidste. Læste og skrev Breve. Fulgte gennem »Nordsjællands Venstreblad« med i, hvad der skete paa Højskolen og iblandt sine gamle Venner i Nordsjælland. Det glædede hende meget, at vor gamle Skole stadig blomstrer og virker frisk og ung. I Foraaret 1957, den 8. Marts, fik hun Hjemlov og blev begravet ved sin Mands Side paa Frederiksborg Frimenigheds Kirkegaard.

Godt et Par Maaneder senere døde Fru Uhrskov, den 30. Maj. Ogsaa hun havde de senere Aar maattet kæmpe med Sygdom og Svaghed. Men Aanden var

frisk og stærk. Med stor Glæde og Tak mindes jeg mit Besøg i Hjemmet og en skøn Udflugt til en af Egnens minderige Kirker, da vi i 1956 fejrede vort 50 Aars Elevmøde. Skønt Fru Uhrskov havde svært ved at gaa, paa Grund af sin Sygdom, var hun dog den gamle, glade og gæstfrie Husmoder.

Men nu er Gerningen slut, og vi staar tilbage med Mindet om disse to gode fynske Kvinder. Hvor har de bragt megen Rigdom i menneskelig Henseende med til Nordsjælland. Det gælder først og fremmest til de Hjem, som de byggede sammen med Mænd og Børn, men det gælder ogsaa den Skole, som blev deres: ja, og os Elever, som Højskolen samlede. I det stille, og paa en stiltfærdig Maade, har de begge øvet en Gerning, der har været til stor Velsignelse for mange.

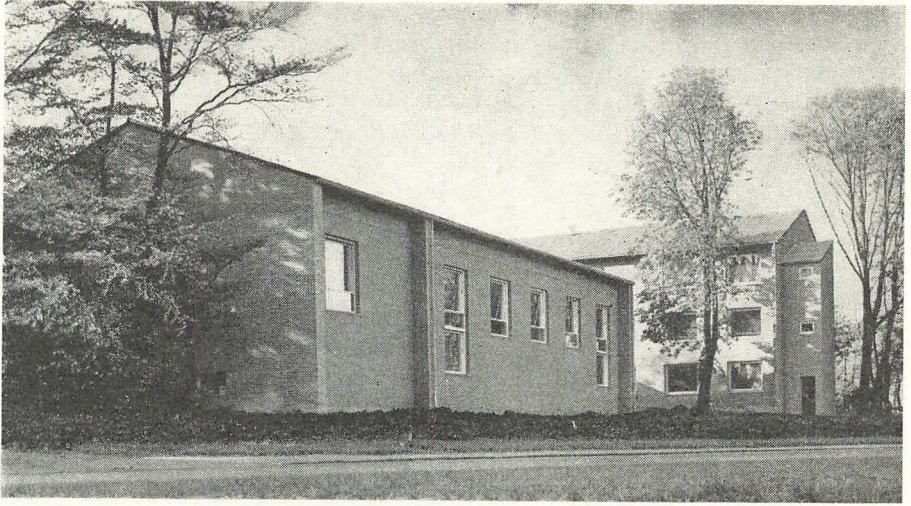
Deres Minde vil leve fremover, — ikke blot i vore Sind og Hjerter, som kendte dem og holdt af dem, men i det Liv, der lever og gror ud fra den danske Højskoles velsignede Gerning.

Det vi mødte i disse Hjem har levet og groet videre i vore egne Hjem og dermed i det store Folkehjem, Danmark. Af Hjertet siger vi dem begge Tak!

N. P. Nielsen.

Signe Uhrskov.

Nybygningerne set fra landevejen.

SKOLEÅRET 1956-57

Et skoleår er igen gået. Men ikke alt var lyst og godt. Året fik sine meget mørke dage. Og mørkest blev den 4. november. Da eleverne kom, var en storm af frihed gået hen over Europa. Først Polens oktoberrevolution, hvor Sovjet bøjede sig for en folkelig rejsning. Derpå Ungarns revolution i samme måned, udløst af et tryk, der var blevet utåleligt for folkets flertal. Et øjeblik troede vi, at en anden nation skulle opleve det, vi oplevede en majdag elleve år før: fædrelandets frihed og folkets selvstændighed. Vi glemmer aldrig den varme, som fyldte vore sind, da vi fik lov. Men det skulle ikke gå sådan i Ungarn. Jeg tror, ingen af os vil kunne glemme denne 4. november. Det var en søndag, den første dag på skolen. Vi havde bestemt os for en tur igennem Slotsparken og Indelukket. Alle træer var stille, og søen blank, det var efterårets sidste solsdag med strålende farver. Men vi vidste det jo, at den dag blev Ungarns frihedsbevægelse knust af russisk militær. Et lille folk, ikke meget større end de nordiske, smagte ufrihedens bitre brød. Det kunne ikke undgås, at indtrykkene stærkt måtte præge vinterskolens første måneder.

Men ligesom de politiske begivenheder ude i verden optog os meget først på vinteren, kom de økonomiske til det hen mod slutningen, navnlig som følge af store prisfald på vore eksportvarer. Mange af eleverne fik det straks at føle i form af lønfald og vanskeligheder ved at få plads, som de ønskede det. Vi tænkte navnlig på vore første elever, om hvem vi ved, at ikke så få nu må arbejde under stramme økonomiske vilkår. Der har i det forløbne år allerede flere gange lydt toner, der har mindet om kriseårene i 1930'erne. Vi må meget håbe, at forholdene ikke bliver sådan, at den usikkerhed og det sortsyn, som prægede tiden dengang, igen skal holde sit indtog i hjemmene. I forbindelse med prisfaldene for-

stærkedes ganske naturligt interessen for de muligheder, der kan ligge i et samarbejde, enten mod nord eller mod syd eller vest. Endnu var alting her uafklaret, men vi mærkede elevernes levende optagethed af spørgsmålene under vinterskolens sidste tid.

Sommerskolen fik sit særlige præg af det travle arbejde med skolens nye bygninger. Arbejdet blev ganske vist påbegyndt under vinterskolen. Sidst i november hjalp alle vinterkarlene os med at rydde den gamle, møre staldbygning. Det tog tre kvarter. Træer blev fældet. De nye huse blev »sat af«. Midt i december var udgravnings- og støbearbejdet til den nye elevfløj i fuld gang. Og vi fik det fineste byggevejr. Kun to dage hele vinteren var arbejdet indstillet på grund af sne og regn. Først i februar tog man fat på de store udgravninger til den nye gymnastik- og mødesal. Alligevel blev navnlig sommeren præget af byggeriet, husene rejste sig, og vi fik efterhånden et indtryk af, hvordan det nye vil gøre skolen tidssvarende under vore forhold. Vi måtte holde to rejsegilder, et for hver af de to store bygninger, for elevfløjen den 27. april og for gymnastikhuset den 25. juli. Selv om tagene ikke rejser sig så højt som på den gamle hovedbygning, er rejsningen af tømmerværket alligevel det stadium på vejen, hvor man første gang fornemmer hovedformen af det hele, hvor konturerne er luftigt, men bestemt trukket op. For håndværkerne og arkitekten er en bygning vist allersmukkeste på det tidspunkt, alle konstruktioner er synlige under alle synsvinkler, skønt det hele endnu er indspundet i stilladsernes net. Efter sommerskolens afslutning blev ombygningen af den gamle gymnastiksal straks påbegyndt. Den er nu ved et betondæk delt i to etager. Kælderetagen bliver til cykelstald i stedet for de to gamle, der længe har trængt til afløsning. I stueetagen indrettes for tiden et stort bibliotekslokale. Det bliver af omtrent samme størrelse som spisestuen og dagligstuen, men kan så også rumme de efterhånden 13000 bind, som skolen ejer. Det er dejligt, at biblioteket rykker ned i centrum. Det ligger nu på den rette plads lige under foredragssalen. Ord i mund og skrift i bog er nu også bygningsmæssigt i skolens midtpunkt. Vi tror, det nye bibliotek vil blive en søgt arbejdsplads i fritiden. Foruden biblioteket bliver der på 1. etage et lille studiekredslokale og en skolestue, som sammen skal erstatte Isakstuen, der jo for to år siden blev slået sammen med Avisstuen til den nuværende dagligstue. Det nuværende bibliotek på anden sal får sit gamle navn, Hvælvingen, og skal tjene som klasseværelse. En del af reolerne bliver stående, så det også kan fungere som magasin for en del bøger, der ikke bliver plads til på biblioteket. Det nuværende lille biblioteksrum bliver påny elevværelse, og får navnet Lyngby. De nye elevværelser bliver indrettet som tomands-værelser. Det er ikke meningen at stille efter større elevhold, men derimod at gøre en række af de gamle værelser til tomands, efterhånden som vi kan få råd til at restaurere dem. De nye elevværelser får i stuen navne efter en række middelalderlige danske klostre: Børglum, Dueholm, Skovkloster, Herisvad, Eskildsø og Vitskøl. På første sal får de navne efter nogle kendte folkemøde-steder ud over landet: Himmelbjerget, Skamlingsbanke, Skibelund, Fruebjerg, Ræbild, Fælleden, Dybbøl og Jaruplund. Og på anden sal supplerer vi skolens mange nordiske navne med værelserne: Kungälv, Wendelsberg, Borgå, Åland, Nolsø, Skálholt, Holsteinsborg og Voss. Nybygningerne vil stå færdige til november 1957. Ombygningen derimod vil i hvert fald vare til januar, men allerede vinterskolen 57—58 vil få glæde deraf. Indvielsen af det hele finder sted ved et møde fastelavnssøndag. Program findes andetsteds i elevskriftet. Ved hovedindgangen til det nye blev

i oktober indmuret en lille gul flensborgsten, en mursten, som har siddet i »Marielyst« på Østerbro, hvor Grundtvigs Højskole havde til huse de første 34 år fra 1856 til 1890. På en beskeden plade ved stenen vil en inskription komme til at fortælle derom.

VINTERSKOLEN

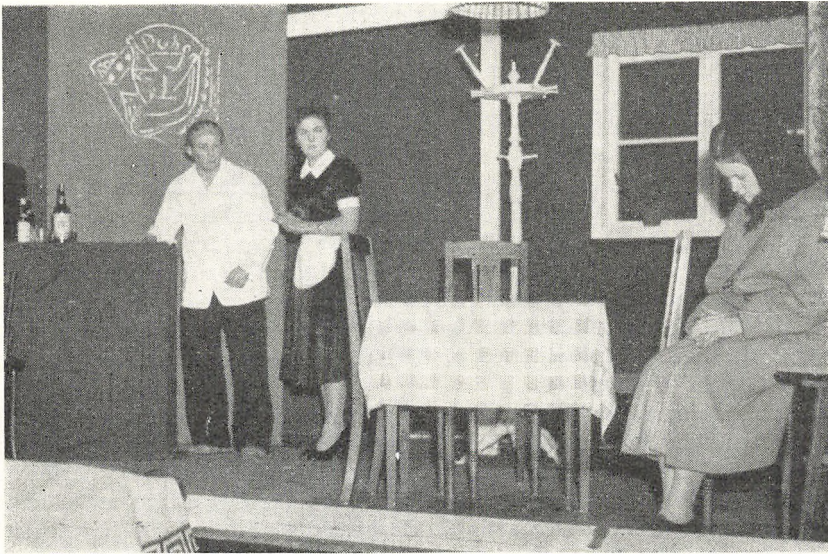
Elevtallet blev på ialt 150, 74 nørrejyder, 12 nordslesvigere, 1 sydslesviger, 8 fynboer, 35 sjællændere (indbefattet københavnerne), 13 fra øerne Lolland-Falster, Langeland, Samsø, Bornholm, Tåsinge, Sejrø, 4 nordmænd, 1 islænding, 1 finne og 1 inder. Svenskerne og færingerne havde svigtet os for første gang de sidste fem år, og vi savnede dem. 68 havde været på efterskole eller ungdomsskole, 8 på højskole eller landbrugsskole før, 38 havde gået på realskoler og gymnasier. For første gang overskred pigeflokken karlene med 10; det forhold forandres igen på den kommende vinterskole, hvor der bliver 20 karle flere end i fjor.

I lærerkredsen skete et par forandringer. *Kirsten Nyholm* fra Dalum og *Lenart Persson* fra Överkalix i Sverige blev vore meget flittige og gode kolleger. Kirsten overtog foruden en række almindelige fag også korsangen, idet *Sigurd Kramer* havde ønsket sig fritaget denne vinter. På kontoret har vi siden november haft særdeles god og stabil hjælp af fru *Grete Jørgensen* fra Gørløse, der kommer hver dag i fire timer. I undervisningsplanen foretog vi kun få ændringer. Pigerne måtte som karlene for første gang deles i to hold til gymnastik. Som noget nyt blev de fire hold to aftentimer om ugen slået sammen til to fællesgymnastiktimer. Danskundervisningen blev suppleret med »ekstra-dansk« for en lille gruppe, og det vil vi fortsætte med, fordi der er brug for det. Kerne- eller atomfysik blev forsøgsvis taget ind som nyt fag ved Bent Jakobsen. Skolen anskaffede et længe ønsket Bell-Howell tonefilmsapparat, som gjorde nytte i en række fag, bl. a. psykologi, regionalgeografi, fysik og boliglære. Desuden havde vi glæde af det til en lille række spillefilm.

Møder, diskussions- og foreningsaftener.

Vore månedsmøder samlede ret god tilslutning, selv om det kun en enkelt gang var nødvendigt at ty til gymnastiksalen. Med hensyn til deltagelsen fra egn og by har vi endnu mest at håbe på. Derimod lagde vi mærke til, at gamle elever både fra Nordsjælland og København ofte mødte op. Efter traditionen indledtes møderne med gudstjeneste, hvor A. Lund-Sørensen, Asger Due, Jon Juul, Vilhelm Nielsen og Olav Akerlie prædikede. Ved det første møde i november talte højskoleforstander *Holger Brøndsted*, tidligere »Købmandshvile«.

Foredraget havde titlen »Kulturens blomst«. Han henvendte sig i indledningen især til skolens elever og nævnte, at kulturen, når den er ægte, gerne er noget ubevidst, og jo mere bevidst den er, des mindre ægte. Man må på en højskole lære, hvad kultur dybest set er. Er det ikke sådan, at vi kun lærer at leve og forstå vort liv gennem selve det at leve det? Kan skolen lære os noget om det fællesmenneskelige? Formår den at fortælle, hvad det er, der inderst inde gør os til mennesker, det der kan kaldes kulturens blomst? Man kan opstille tre måder at møde tilværelsen på. Den første betingelse for kultur i ret forstand er, at man har evnen til *at undres*. At undres vil sige at se med friske øjne, at synes det, man ser er stort og mærkeligt og værd at kende — og så at give sig i kast

»Frisøndag«.

med det i tro på, at både det, man møder, og det man har i sig selv, giver muligheder. Det er menneskets muligheder, kulturen skal udfolde, og de giver kun deres hemmelighed fra sig til den, der tør tro på dem.

Den anden forudsætning er *frihed*, ikke nødvendigvis den ydre, men tankens og sindets frihed. Tager man friheden fra et folk, vil dets blomstring før eller senere være forbi. Det bliver den uundgåelige følge af enhver inkquisition, det være sig pavens eller den spanske konges eller Hitlers, Stalins eller Mac Carthys. Har man ikke friheden, visner kulturens blomst.

Endelig må man nævne *mindreværdsfølelsen* som en sidste, men måske den vigtigste forudsætning, der skal til, for at kulturen kan sætte blomst. Her tænkes ikke på de følelser, man muligvis får, når man betragter sig selv, men på *ydmyghed*. Kulturens blomst er det blik, der er ydmygt, når det hviler på et andet menneske, fordi det i dette ganske almindelige menneske ser noget stort og heligt, ser Guds sendebud.

Dr. Brøndsted sluttede: Der snakkes for tiden en hel del om menneskekærlighed og medmenneskelighed som en pligt, vi har. Det kan være meget rigtigt, men forud for denne går en anden og større pligt, nemlig den at vi anvender vor fantasi til at ane og finde det inderste, det gode, Gud selv i det andet menneske. Det giver nemlig glæde ved menneskelivet, den eneste glæde, der for alvor gør livet værd at leve. Men dette fordrer, at man får mindreværdsfølelse, og at man lærer ydmyghed.

Brøndsteds foredrag fangede mange, skønt hans forelæsningsform forstyrrede de fleste. Ved aftenmødet reciterede skuespillerinde, fru *Louise Jørgensen* Herman Bangs novelle »Tine« med den uforglemmelige skildring af Danevirkenatten i 1864.

Decembermødet eller adventsmødet, som vi kalder det, havde som sædvanlig *Pip Christiansen* som taler. Hun talte om ensomhed og fællesskab, navnlig ud

fra personlige oplevelser. Om aftenen underholdt en kvintet fra Unge Akademikeres Kor under sangeren *Sigurd Hauklunds* ledelse.

Mødet i januar, der var rykket frem til den anden søndag, havde som foredragsholder magister *Emil Frederiksen*, der underholdt os om dansk og svensk lune. Om aftenen præsenterede vi det nye filmsapparat ved at forevise filmen om børnevennen Peter Sabroe — kort forinden havde vi spist aftensmad i tavshed, mens vi hørte på Bjerres radio-foredrag om samme udmærkede person. Februarmødet faldt på Nordslesvigs afstemningsdag den 10. februar, og vi samledes med Sønderjysk forening for Hillerød og omegn for at høre museumsdirektør *Jørgen Paulsen*, der talte om ret og billighed i grænsekampen, om sindelaget som det bærende synspunkt i denne kamp. Levende og godt fremdrog han en række af sine minder fra den sønderjyske hjemstavn i årene omkring genforeningen. Mødet sluttede med, at Kirsten Nyholms store kor sang en række danske og nordiske sange.

Vinterens sidste månedsmøde var viet et foredrag af professor *Poul Nyboe Andersen* om Danmarks stilling til de stærkt diskuterede planer om økonomisk samarbejde i Vesteuropa. Emnet er endnu langt fra uddebatteret; derfor tager Anton Mariegaard det op i sin artikel her i elevskriftet. Dette møde sluttede iøvrigt med en oplæsning af Martin A. Hansens digtning ved fru *Karen Nielsen* og Emil Petersen.

Ved torsdagsdiskussionerne med fremmede indledere medvirkede i vinter forpagter *Aa. Thomsen* og *frue*, Krogerup avlsgård, om unge landmænds og landpigers uddannelse, sekretær *Jørgen Andersen*, Socialt boligbyggeri, København, om klubarbejdet mellem den vanskeligst stillede byungdom, og cand. jur. *Torben Larsen*, der er ansat i Arbejdsdirektoratet, om administrationen og befolkningen. For de politiske partier og i tilknytning til samfundslæreundersøgningen indledede ekspeditionssekretær i finansministeriet *Damsgård-Hansen*, socialdemokratiet, en tidligere Frederiksborgelev, folketingsmand, gdr. *Kristian Juul* for venstre, kommunelærer *Baunsbak-Jensen* for det radikale folkeparti, repræsentant *K. Å. Ørnskov*, de konservative, og arkitekt *Aage Hansen*, retsforbundet. De tre sidste var her sammen, og mødet blev livligt, men de gav hinanden mulighed for en saglig samtale. Vi eksperimenterer stadig med vore politiske diskussionsaftener. Det kniber at få dem helt, som vi ønsker det. For eftertiden vil vi dog nok vælge at gøre dem ikke tre-kantede, som vinterens sidste møde var, men dog to-kantede, så der bliver mere tid både til de to fremmede indledere og til elevindlæg og -spørgsmål. Men samtidig med at vi sådan indbyder to, vil vi bede dem tale og samtale om et bestemt opgivet emne. Det er min opfattelse, at ikke mangt, men meget — meget og grundigt om enkelte emner — styrker den interesse for samfundsspørgsmål, som vi betragter det som en vigtig opgave at være med til at fremme mellem den voksne ungdom, der samles på højskole. Elevernes deltagelse i denne vinters diskussioner var noget ujævn, men alle indledningerne var heller ikke lige egnede som oplæg. Vi fik dog stort set en række aftener, som vi turde vente dem.

I vinterens løb havde vi desuden lejlighed til at høre den sydslesvigske handelskonsulent *Rolf Lehfeldt*, der også virker som lærer ved højskolen i Jaruplund. Han fortalte om de svære økonomiske vilkår i Sydslesvig, hvordan arbejdsløsheden mere og mere er blevet de hjemmehørendes problem, hvordan henved 2000 gårde med ca. 25.000 ha jord er gået over fra hjemmehørende til

flygtninge, og navnlig hvordan en byrdeudligningslov til gunst for flygtningene voldsomt har forfordelt de hjemmehørende. Det var mørke perspektiver, Lehfeldt oprullede for os, og han sagde, at de økonomiske vanskeligheder også ville medføre uerstattelige folkelige tab for danskheden i grænselandet. —

En formiddag talte højskolelærer *Evald Gunnensen*, der er dansk lærer ved Freundschaftsheim Bückeberg, om arbejdet på dette internationale, kvækerprægede skolehjem i Tyskland. — Et par timer havde pigerne lejlighed til at høre fru læge *Harriet Daugaard* om seksuelle spørgsmål. — Først i marts kom fra Schweiz dr. *Fritz Wartenweiler*, og uden tolk talte han på dansk om en række betydelige nulevende schweizere, bl. a. Max Huber og Gertrud Kurtz, der har været ledende i det vældige arbejde, som er gjort i Schweiz for de ca. 100.000 flygtninge, landet har taget imod efter den anden verdenskrigs afslutning. Wartenweiler indfangede straks alle ved sin indledning om, hvordan han første gang kom i berøring med den danske højskole. I 1910 var han rejst til København for ved universitetet at studere nordisk åndsliv. Læsningen af Bjørnson havde vakt hans interesse. Vilhelm Andersen, som dengang var professor i dansk, gjorde ham opmærksom på, at der fandtes dansk åndsliv også uden for universitetet, ude på landet på højskolerne. »De skulle tage ud til Begtrup på Frederiksborg Højskole«, var det råd Wartenweiler fik. Og det blev fulgt, Wartenweiler kom herud og hørte Begtrup fortælle om Søren Kierkegaard. »Men det, der imponerede mig — en ung schweizer af bonderod — var ikke at Begtrup kunne holde et sådant foredrag, men at tilhørerne — danske bønderkarle — lod til at forstå det og synes om det«. Det blev ikke sidste gang, Wartenweiler kom til Frederiksborg. Men skæbnen førte ham videre. En sommerdag sagde Begtrup til ham: »Der er flere højskoler end Frederiksborg. De skulle f. eks. tage over til Ryslinge på Fyn til Alfred Poulsen«. Og her blev Wartenweiler så højskolelærer vinteren efter og lagde således grunden til det højskolearbejde, som han nu i snart 50 år har været drivkraften i i sit hjemland.

Vore egne »ungdomsforeningsaftener« — seks ialt — forløb helt godt efter retningslinierne fra tidligere år og med det samme formål: at give lyst til og opøve elevernes selvvirksomhed i det lokale foreningsliv, hvor de kommer hen efter skoletiden.

Filmene, vi så i vinterens løb, var — ved siden af nogle undervisningsfilm — »Kongen bød«, »Kampen mod uretten«, »Den gode jord«, »Grænseløse verden« og »Livet begynder i morgen«. Jeg synes dog, at jeg ikke endnu er i stand til at bedømme værdien af en mere regelmæssig fremvisning af films i højskoletiden. Foreløbig ved vi kun med sikkerhed, at det betyder, at en del andet så må vige.

Skuespil, Sverigesudveksling, ture m. m.

1956—57 vil vi huske som en god skolevinter. Et jævnt og godt kammeratskab og en velvillig indstilling over for skolearbejdet og den fælles fritid kom for os at se temmelig hurtigt til at præge flokken. Der var god samling om det, der foregik i foredragssalen, de fleste mødte med glæde i gymnastiksalen, og på de få obligatoriske hold og i de mange valgfri grupper blev der stort set arbejdet, som vi kunne ønske det, frivilligt vel, men dog villigt og flittigt. Fra denne vinter vil vi også huske elevbestyrelsens arbejde. De to bestyrelser tog fat, så det næsten hver gang var en fornøjelse at være med til lørdagsaftenen.

Navne skal jeg ikke komme med, men det går vist ingen for nær at nævne Ellen Stæhrs fine klaverspil, Gunhild Petersens sange og Asbjørn Folkvord og konsorters lørdagsavis, »Almuevennen«, som noget af det, vi alle husker satte kulør på underholdningerne. — Det daglige skoleliv fik naturligvis sine traditionelle afbrydelser, turene til Frederiksborg slot, vandringer gennem Gribskov til Fredensborg i råkoldt vejr den anden søndag, besøgene på Sophienborg, statens gårde og forsøgsmejeriet og Nordstens fabrikker, en lang tur med Stryhn til landbrugsseværdighederne fra Freerslev til Slangerup og en søndag var Cecilie Tøpholm og Kirsten Nyholm til gymnastikopvisning i Roskilde med de kvindelige delingsførere. Og så var der de to udflugter til hovedstaden, hældagsture med teaterbesøg som afslutning. Første gang så de allerfleste »Anne Franks dagbog«, gribende spillet, navnlig af Ebbe Rode og Helle Virkner. Enkelte var dog i Det Kongelige til Rossinis opera »Barbereren i Sevilla«. Sidste gang var vi alle på Det kongelige Teaters nye scene, hvor vi så Kjeld Abell's »Anne Sophie Hedevig«. På grund af begivenhederne i Ungarn havde dette skuespil igen fået aktualitet. — Allersidst i november fik vi olierationering på grund af spærringen af Suez-kanalen. Men sparsommelighed fra elevernes side med formiddagsvarmen på værelserne, ret tidlig aftenslukning af fyrene, forlægning af al varm badning til »Øresund«, der opvarmes med fast brændsel, og navnlig den milde vinter hjalp os igennem vore små vanskeligheder. — Byggeudvalget holdt et hastigt indkaldt møde, og der blev besluttet store indkøb af radiatorer, rør og sanitetsting til det nye for at slippe for de prisstigninger, der var i vente på grund af forholdene i det nære Østen og i Østeuropa.

På den tid holdt vi Ungarn-aften for os selv. Jeg talte om Europas flygtningespørgsmål, lærerne læste og spillede Karin Boyes »Hun, som bærer templet«, tre piger i grønt, rødt og hvidt fremsagde en dialog om Ungarns historie. Mariegaard viste lysbilleder fra Ungarn og Bjerre en film optaget i Budapest under selve kampene og udlånt til os af hjemmeføreren på Sorgenfri, Emil Petersen læste digte af ungaren Petöfi og Halvdan Rasmussen, Ellen spillede Bela Bartok, vi sang alle bl. a. Ungarns nationalhymne og elevbestyrelsen solgte Ungarns-sløjfer, de selv havde lavet, og indsamlede op mod 500 kroner, som blev sendt til »Mellempøkeligt Samvirke's flygtningearbejde. Det var en god aften, og det glædede os, at mange elever skyndede på for at få den.

Der har i sommer af en »moderne« højskolemand været skrevet en artikel i »Information«, om at vore dages ungdom var »forudsætningsløs« i folkelig og kristelig henseende. At ungdommen *folkeligt* skulle være uden forudsætninger er ikke rigtigt. Højskoleeleverne er i dag langt mere indstillet på at høre om dansk historie, samfundsliv og kulturliv end før den anden verdenskrig. Frihedskampen har trods alt sat sine dybe spor. Højskoleeleverne i 1957 ved bedre end eleverne i 1937, hvad frihed betyder, og at ingen kan vente anden skæbne end den, der bliver hele folket til del. Vi mærkede det netop i vinter, da de fulgte Ungarns kamp med intens interesse. Men desuden: danske sydslesvigeres strid for retten til et dansk folkeliv vinder også let gehør hos de unge. Og vi oplever gang på gang deres optagethed af de farvede folks kamp for uafhængighed og selvstyre. Er det ikke folkelige forudsætninger så gode som nogensinde? Det er unødvendigt at nære bekymringer på det punkt. Der er ingen grund til at undervurdere ungdommen på det folkelige område.

Så blev det advent. Den første søndag havde Grete og hendes piger pyntet adventskranse og hængt dem op i kirken, i Isakstuen og i spisesalen, og det

4. november.

Det gamle bibliotek.

Kirsten Nyholm.

Indisk.

Lennart Persson.

første lys blev tændt. Det lyste kun svagt i den tidlige skumring, men de næste søndage blev der flere lys, og vi vidste, at snart var tiden inde, hvor vi igen skulle synge: Ja, sjunge hver, som sjunge kan, nu tændes lys i skyggers land . . . Endnu et tegn på den kommende jul stod »på vår tröskel« den 13. december i den tidlige morgen: Lucia med sine terner og stjernedrenge. — Otte dage senere spredtes flokken ud over landet til julefest. Lad mig på dette sted huske at sige tak for de mange hilsener, vi får fra gamle elever hvert år ved jule- og nytårstid. Vi får aldrig skrevet til hver enkelt, men I må modtage denne årlige beretning fra skolen som mit og vort julebrev til jer.

Alle plus to nye mødte den 6. januar. Først holdt vi nytårsfest med vel henvend hundrede »fætre« og »kusiner« som gæster. Bent og Bjerre og Emil underholdt med Paul Géraldy's »De store drenge«. På vinterens øvrige fælleslæsningsrepertoire stod »Fronten« af Leck Fischer, Johannes Allens »Mennesker ved en grænse«, Holbergs »Erasmus Montanus« og »Sparekassen« af Hertz, hvor Dramatisk hold var i ilden. Desuden en række mindre skuespil.

Sidst i januar kom traditionen tro rejsen til Wendelsberg. Bent Jakobsen ledede ekspeditionen på 70 mand nordpå, hvor de fik en god og lærerig uge hos rektor Friman og frue og deres lærere. De 60 svenske højskoleelever, som kom her, anført af lærer Herger Karlberg, beredte os, der var hjemme, en ualmindelig god udvekslingstid med stor lyst til at »få noget ud af det« både fra svensk og dansk side. Resten af vinteren var der mange breve med broderfolkets frimærker på!

Kyndelmisse slog ikke sin knude i år; der var over 10 graders varme den dag. Den slags vejrlig fremmer ikke helbredet mellem en højskoles elever. Sygdom fik vi dog ikke meget af, men der var så megen snøften og hosten efter udvekslingen, at kun få benyttede sig af udrejse-weekend'en først i februar. Midt i marts fik Ruth Pedersen derimod travlt med temmelig mange tilfælde af influenza.

Fastelavn faldt sent. Der kom vel 100 gamle elever til vinterfesten, nogle helt fra Sønderjylland og Vendsyssel. Olav Akerlie prædikede, jeg holdt foredrag om Simone Weil, og siden var der fest med skuespil og dans. Om mandagen spiste vi Jørgen Detlefsens fastelavnsboller, og skolen stod på den anden ende med mange mærkeligt udseende deltagere i karnevalet. Tre aftener efter gentog vi skuespillet for over 200 tilskuere fra omegnen.

Det viste sig at være et rigtigt valg, da vi bestemte Leck Fischers »Frisøndag« som vinterens elevskuespil. Emil Petersen instruerede og arrangerede sammen med Knud Michelsen scenen, så hele stykket kunne spilles i samme dekoration. Opgaven var svær, men det lykkedes. Uden at forklejne nogen, tør jeg nok fremhæve Marianne Krog, som trak hovedrollens store læs. Selv om man, som næsten altid hos Leck Fischer, må savne ethvert strejf af poesi, er »Frisøndag« et skuespil, man må ønske, mange voksne unge kommer til at se eller måske selv arbejde med rundt om i foreningerne. Stykket er alvorligt. Emnet er hentet fra vor egen tid. Hovedpersonen er Marie Nielsen, en ganske almindelig, forsømt og udslidt mor, som går fra det hele en sen aften og bliver efterlyst i radioen. Denne gråhårede kvinde, som har arbejdet for sin mand og sine børn uden tak og uden løn, som ingen viser fortrolighed, og alle stiller krav til uden at give noget til gengæld, er en almindelig kone fra snart sagt et hvilket som helst mellemklassehjem. Man fristes til at kalde stykket »Det gamle spil om fru Enhver«. Replikkerne i dette lille hverdagsskuespil rammer gang

på gang i pletten. Leck Fischer må kende, hvad han skriver om. Og det angik tilskuerne. Man mærkede det på bevægelsen, der gik gennem rækkerne. Og næste gang, vi hører en husmor blive efterlyst i radioen, vil vi tænke, om det er en ny Marie, der har taget det første skridt imod sin indre frigørelse. »Det er moderen i hjemmet, der sidst får fri, om hun nogensinde får det. Må det altid være sådan, og er vi altid så tankeløse i hverdagen? Må kvinderne altid bære de største byrder? Det er de gamle spørgsmål, skuespillet stiller til enhver«, siger Leck Fischer selv et sted om det. I grunden er Marie et nyt indlæg i den debat, som begyndte med Henrik Ibsens Nora i »Et dukkehjem«. Men hun er såmænd ingen lærkeflugt fra de højere sociale lag, bare en almindelig kone, som andres hjerteløshed og uforstand har drevet til at tage sig en fri-søndag uden at sige til.

Midt i marts holdtes et meget velbesøgt forældremøde. Men derefter gik vinterskolen hurtigt mod sin afslutning. Mange flere træk kunne jeg nævne fra denne vinter på Frederiksborg. Desværre kommer det daglige skolearbejde, som dog er det, der giver højskoletiden dens egentlige præg, alt for let til at stå i skyggen af de ting, der afbryder det. Sådan er det i hvert fald, når man skriver årsberetning. Men jeg ved, at her hvor jeg nu standser, vil den enkeltes erindring og oplevelse træde til.

SOMMERSKOLEN

»Ingen vår som en maj i vort land«, står der i sangen. Men foråret var ikke kommet til Nordsjælland, da eleverne rykkede ind den 3. maj. April havde ellers været så nydelig, og plænerne var lysende grønne mellem de store træer. Men de stod og strittede, og der gik vel en uge, før de fik det violette skær, som er signalet, at nu springer de snart. Pigerne kom altså først! 101 i alt. En af »dem« var mandlig. Af de danske var 48 fra Nørrejylland, 17 fra Sønderjylland, 6 fra Fyn og de mindre øer og 13 fra Sjælland. Desuden kom 4 svenske, 1 finsk, 2 norske, 3 islandske, 4 færøske, 1 schweizisk og senere 2 ungarske piger.

Sommerens arbejdsplan undergik ingen ændringer, og i lærerkredsen var forandringerne få. *Anna Rydstedt* bød vi med glæde for tredje gang velkommen som svensk lærerinde. *Bertha Frandsen*, der havde været på vinterskolen, blev her og overtog klavererne til gymnastik og sang. *Kirsten Iversen* fra Hoptrup-kanten, som var elev, gav os dygtig hjælp i vævestuen. *Emil Petersen* var rekonvalescent i maj og noget af juni efter sygdom i april; men mod slutningen af sommerskolen var han igen virksomt med, og vi afgav igen de af hans timer, vi havde måttet dele mellem os.

Efter den første skoledags »anstrengende« prøver samledes vi om aftenen med mange mennesker fra egn og by i frimenighedskirken, hvor *Vilhelm Nielsen* vistnok for tolvte gang prædikede ved takkefesten for Danmarks befrielse fra den tyske besættelse. Den begivenhed hører nu til de fleste elevs allerførste barndomsindringer, så der kunne måske være tale om at opgive denne aften ved sommerskolens begyndelse; men vi synes, at vi af mange grunde ikke kan give slip på den. — Få dage efter kom den første søndag med fællestur til Fredensborg, men desværre ikke som ellers under nyudsprungne bøge. Luften var klar, men kølig, så den varme servering i Gribskov var særlig velkommen. — Anden lørdag i maj underholdt Sigurd Kramer os med skuespiloplæsning og sang. Dagen efter kom tredive elever fra *Ålands folkhögskola* på besøg under

ledelse af forstander Ericsson og frue. Der blev festligt i foredragssalen med tale om Ålandsøerne og Bjerres lysbilleder, fotograferet af ham selv sommeren før. Bagefter var der svenske sanglege og danske folkedanse i gymnastiksalen og samvær ved kaffebordene, hvor det viste sig, at ålændingene alle kunne synge »Det haver så nyligen regnet«. Vi forstod efter rektor Ericssons tale, hvorfor de måtte synge de gamle sønderjyske ord, om at det har ingen hast for den, som tror.

17. maj, norsk fest, arrangeret af Inger og Olav Akerlie med bl. a. Oddveig Velstad og Anna Frøyse på tribunen. Midt i Olavs spændende 17. maj-quiz, hvor præmierne regnede ned over spisesalen dukkede der gæster op fra Kungälv. — Tredie søndag i måneden, sommerens første månedsmøde. Sognepræst A. Lund-Sørensen fra Marmorkirken prædikede, og højskolelærer Richard Andersen, Askov, talte om mellemkrigstidens åndelige historie. Om aftenen så vi en fornøjelig og ægte italiensk film, »For to øre håb«. — På det tidspunkt var skolearbejdet for længst kommet godt i gang, og det havde vist sig, at vort første indtryk af sommerpigerne ikke var forkert: et stilfærdigt, voksent og flittigt hold. Det var en fornøjelse at mærke det gode kammeratskab og holdets hele tiltalende indstilling over for skolens undervisning. Det kunne vi glæde os over sommeren igennem.

På den første store udflugt sidst i maj besøgte vi først Frilandsmuseet i Lyngby efter en spadseretur gennem Sorgenfri slotspark. Vor kommende nabokone, fru forstander Dyrbye, Lyngby landboskole, tog imod os til medbragt frokost i skolens spisesal. Efter et hvil i haven gik turen videre til København. Ved »Store Tuborg« fik vi et glimt af den engelske dronning og kongeparret, før vi tog til Mindelunden i Ryvangen og Grundtvigskirken. Dagen sluttede i Det kgl. Teater, hvor vi så Henri Nathansens skuespil »Indenfor murene«. Det handler om to grundforskellige racers mangel på evne og vilje til at forstå hinanden, men hvordan der alligevel kommer en forening i stand mellem det danske og det jødiske uden opgivelse af den jødiske selvstændighed. Skuespillet hører til vore bedste, og det blev mesterligt spillet. — Det blev meget sent, før vi kom hjem, men alle var tilfredse, vi havde også haft det bedst tænkelige vejr med solskin og en varm brise af den sommer, som først nu begyndte at melde sig. — Kristi himmelfartsdag holdt vi morgenandagt i kirken ved Olav Akerlie og grundlagde i øvrigt en god ny tradition, nemlig en rigtig tur til Æbelholt kloster. Vi har så ofte før travet det par kilometer ud til den meget fattige klostertomt, men nu, efter at museet er rejst ved ruinen, takket være læge Møller Christensen, Roskilde, er det hele i høj grad et besøg værd. — På denne tid var også vore »foreningsaftener« kommet i gang; jeg husker en særlig fin Nordsjællandsaften, iscenesat af Mariegaard og Tøpholm, med den livligste underholdning og de utroligste konkurrencer. Men der var endnu flere gode, bl. a. var Agnetes »dramatikere« jo i funktion. — Grundlovsdag oprandt med egnsbesøg i Helsingø, tilrettelagt af uddeler N. P. Jensen og Kirkeligt Samfunds bestyrelse. Vi startede i sol, men det var en flok druknede mus, de gæstfri værter kunne hente på torvet i Helsingø; flere måtte tørres ved elektriske ovne rundt om i hjemmene, andre blev strøget og presset op igen, men alligevel blev det friluftsmødevejr, og vi hørte pastor Jelsbak fra Grundtvigskirken i præstegårdshaven. Om aftenen underholdt vi med korsang og en FN-aften; det sidste var noget nyt ved denne lejlighed, men det faldt i god jord. — Aftenen efter fejrede vi hjemme Svenska

»Ambrosius«.

flaggans dag med tale, oplæsning og sange ved Anna Rydstedt og flickorna fra Småland, Skåne og Norrland.

Pinseferien faldt i år belejligt, nemlig midt skoletiden. Derfor tog flertallet på ferie, men vi der var hjemme, fik det godt, nattetur til Nøddebo, pinsemorgen-gudstjeneste og et par hyggelige hjemmeaftener. — Efter pinse blev der sommer i landet, ikke almindelig sommer, men højsommer, sommer-salighed. Ofte spiste vi aftensmad under egen og birketræet, og flere gange sluttede vi dagen med aftensang ude. Og sommeren varede ved resten af tiden. Før sommerskolen sluttede, begyndte markerne at dufte af modent korn. Vi fik en lang række lune sommeraftener, flere end vi mindes i mange år. Og det blev næsten ikke nat, himlen var høj og svøbt i svale farver, selv om Marianne fra Nord-sverige påstod, at vore lyse nætter var så mørke.

Ved sommermødet midt i juni, der indledtes med gudstjeneste ved pastor *Asger Due*, skulle forfatteren *Arne Sørensen* have talt, men det glippede; i hans sted holdt pastor *Jon Juul*, Grønholt, et fortræffeligt foredrag om en præsts folkelige gerning. Desværre blev sceneinstruktør *Makwarths Blicher*-aften en omgang makværk. Bortset fra det indledende afsnit af »Præsten i Vejlbj», blev *Blicher* maltrakteret til ukendelighed. Så blev vort aftensamvær på Islands frihedsdag den 17. juni langt festligere. De islandske piger sang nogle af deres folkesange, og forfatteren *Bjarni M. Gislason* fortalte saga fra det gamle Island og viste lysbilleder fra Island i dag, hvor en moderne og hurtig teknisk udvikling finder sted.

I år kunne vi glæde os over igen at have alle musiklejrens tre ledere med til musikdagene, organist *Jørgen Berg*, København, *Sigurd Kramer* og seminarie-lærer *Aage Nielsen*, Kolding. Sommerelevernes store sangkor, som *Bent Jakobsen* havde gjort forarbejdet med, var kvikt og lærenemt i år, og interessen var gennemgående stor. Det »døde punkt«, som dirigenterne oplever på alle musiklejrene, faldt tidligt i år, nemlig allerede fredag eftermiddag, hvorfor intensiteten i arbejdet de sidste dage var bedre end sædvanlig. Det så ud, som var der ingen ende på, hvad pigerne i år kunne »tage«, men repertoiret blev alligevel godt begrænset af hensyn til kvaliteten og afpudsningen. Og det blev

en dejlig koncert, som koret og vore 25 spillende gæster søndag aften sluttede den 24. musiklejr med. Der var også flere tilhørere end sædvanligt, bl. a. 65 københavnere, som kom her på en af pastor Lyngsø's kirketure. — Få aftener efter var her igen mange gæster, idet 80 af Roskilde højskoleforenings medlemmer afrundede deres sommerudflugt med et besøg her.

På den tid var prøverne på sommerens friluftsskuespil i fuld gang. Da elevmødet i år ville falde senest muligt, nemlig den 14. juli, tog vi de sidste udflugter tidligt. I slutningen af juli var vi i bagende sol i Helsingør, på Kronborg og karmeliterklostret, der blev badet ved Julebæk strand og siden sluttedes af ved Gurre slotsruin. I begyndelsen af juli tog vi den anden tur til København med besøg i Radiohuset, forskellige museer, Folketinget, domkirken og aftenkoncert i Tivoli.

Så oprandt elevmødet med henved 600 deltagere. Foredragssalen var fyldt allerede lørdag eftermiddag, da jeg bød velkommen. Derpå talte *Vilhelm Nielsen*. I den første del af sit foredrag gav han en skildring af den tyske præst

Bonhoeffer havde straks ved nazismens fremvækst taget klart standpunkt mod langt ophold i tyske koncentrationslejre.

Bonhoeffer, som blev henrettet en måneds tid før krigsafslutningen 1945 efter et den, og han afviste den i alle dens faser. Da sejren efter de første krigsår syntes tyskerne sikker, bad han til Gud om Tysklands nederlag. To gange havde Bonhoeffer mulighed for at emigrere, men han blev i sit land, idet han mente, at han — skønt ikke nazist — måtte blive og tage sin del af den skyld, som det tyske folk pådrog sig ved nazismen.

Det, der især gør det værdifuldt at beskæftige sig med denne tyske præst i dag, er hans kristendomsopfattelse — om end den kan være vanskelig at trænge tilbunds i, hvilket hænger sammen med, at de interessanteste ting kun findes som antydninger i hans korte breve fra fængslet, skrevet med dødsdommen over hovedet. Hans værdifuldeste tanker findes kun som brudstykker, og han deler på en måde skæbne med mænd som Kaj Munk, Nis Petersen og Martin A. Hansen, som man jo synes alle kunne have ydet meget mere, om de havde fået lov til at leve længere. Men måske havde de alle levet og ydet så intenst i de få år, at deres kræfter var opbrugte.

Bonhoeffer siger, at vi må nå frem til en ren verdslig religionsløs kristendomsopfattelse. Kristendommen er ikke en religion og slet ikke nogen forløsningsreligion. Det karakteristiske for den religiøse kristendomsopfattelse er, at den er individualistisk, og den er metafysisk, d. v. s. den henvender sig til den enkelte og vil hjælpe denne for sig selv, og den vil gøre det ved at vende ham bort fra livet og tilværelsen her på jorden, forløse ham ud af alle vanskeligheder og besværligheder her og vende ham mod himlen.

Vi har alle langt lettere ved at tro på Gud som himlens skaber end som jordens, eller snarere må vi sige, at vi overhovedet ikke tror på en skaber. Vi opfatter i hvert fald ikke os selv som skabninger, for hos en skabning, der virkelig føler sig som sådan, er der ikke plads for nogen anden følelse end taknemmelighed og undren over selve det faktum, at vi har livet og får det dag for dag.

En skabning har aldrig ret til liv og især aldrig til en bestemt form for liv, en lykkeligere eller bedre, en skabning ejer aldrig livet i sig selv, men har fået det og får det. Hvis der er plads til forurettethed, utilfredshed og mis-

undelse — og det er der jo rigeligt af hos os — er der ingen tro på Gud Fader, himlens og jordens skaber.

Der er noget paradoksalt i, at vi skal lade os belære af en tysker, der lever midt i sit folks fornedrelse og ødelæggelse, som selv er fængslet, og som når som helst kan vente at blive henrettet. Det er mærkeligt, at vi skal belæres af ham om taknemmelighed for livet, om Gud som jordens skaber, om kristendommens dennesidighed. En engelsk officer, der var Bonhoeffers medfange, sagde om ham, at han var præget af »dyb taknemmelighed for det blotte faktum, at han levede«!. Jo nærmere dødsdommen og henrettelsen kom, desto mere understregede han livets dennesidige karakter. Han følte sig virkelig som en skabning, troede på Gud Fader, himlens, men også jordens skaber.

Ved aftenfesten sang skolens sangkor. Derefter læste *Karen Nielsen* nogle digte, og der var musikalsk underholdning ved to af vore gode bekendte fra musiklejren, *Hanne Petri* og *Kanny Sambleben*.

Om søndagsmødet skrev »Frederiksborg Amts Avis« bl. a.:

»Efter gudstjenesten søndag morgen, hvor *Olav Akerlie* prædikede, vandrede man ud paa sportspladsen for at se gymnastikopvisningerne, dels af det store hold, hvor alle sommer eleverne var med, og dels af holdet med dem, der uddanner sig til delingsførere; begge hold lededes af *Cecilie Tøpholm*.

Da middagsklokken lød, samlede alle — traditionen tro — foran hovedbygningen til »mandtal«, idet de mange gæster stillede op aargangsvis for at gaa til middagen i gymnastiksalen, der under elevmødet benyttedes til spisesal. I spidsen gik 50-aars-jubilarene fra 1906—07 og 1907, hvoraf der ikke var færre end 25—30.

Ved middagen bød forstander *Haugstrup Jensen* velkommen og rettede en særlig velkomsthilsen til skolebestyrelsens nye formand, forstander Ernst Borup, Vartov. Samtidig beklagede *Haugstrup Jensen*, at man ved elevmødet for første gang i mange aar maatte savne den tidligere formand, fhv. ligningsdirektør H. C. Henningsen, der gennem sine mange formandsaar havde været ualmindelig trofast mod skolen. Henningsen har for faa dage siden haft den sorg at miste sin hustru, og *Haugstrup Jensen* mindede om, at ogsaa fru Henningsen altid var kommet til elevmøderne og med kærlighed havde fulgt skolearbejdet. Det var en ære og uvurderlig støtte for os at have Henningsen som formand, sagde *Haugstrup Jensen*, og han fik forsamlingens tilslutning til at sende Henningsen en hilsen fra elevmødet.

Alændinge.

Dernæst takkede forstanderen de mange fremmødte elever, idet han understregede, at alle paa skolen betragter det som et udtryk for hele skolearbejdets værdi og berettigelse, naar saa mange ogsaa efter skoletiden vil slutte op omkring skolen.

Forstander *Borup*, der talte som formand baade for elevforeningens og skolens bestyrelse, understregede ogsaa betydningen af det store fremmøde. Formanden mindede om, at det nu var sidste gang, man benyttede gymnastiksalen som festsal ved elevmødet; saa snart sommerskolen er sluttet, tager haandværkerne fat paa ombygningen, der skal ændre salen til klasseværelser og bibliotekskokale.

Haugstrup bragte en lang række hilsener, der var sendt til stævnet fra tidligere lærere og elever, saaledes fra fru Margrethe Christiansen, der for tiden opholder sig paa en højskole i Nordtyskland, og desuden fra talrige andre, der midlertidigt eller mere langvarigt opholder sig i udlandet; der var hilsener fra Norge, Sverige, Island, England, Skotland, Schweiz, Canada og fra det danske FN-kommando i Gaza-zonen.

Til sidst talte en tidligere elev, *Niels Petersen*, Rejsby. Han hyldede fru Haugstrup Jensen, der med stor gæstfrihed og venlighed altid tager imod de gamle elever, ogsaa dem, der var paa skole i de tidligere forstanderpars tid.

Ved generalforsamlingen aflagde formanden, Ernst Borup, og kassereren, Cecilie Tøpholm, beretninger. Alle valg var genvalg.

Efter en lang middagspause, hvor der var tid til at genopfriske gamle bekendtskaber, var der møde i haven; her blev der talt af Haugstrup og lærer Bjerre.

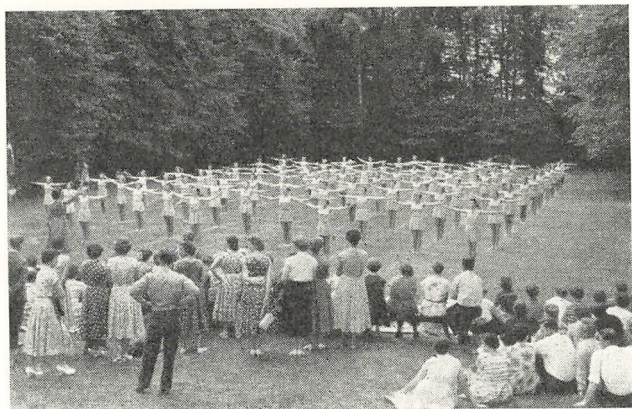
Forstander Haugstrup talte om generationernes forskellige syn paa fremtiden og disse fremtidssyners aktuelle betydning for hvert enkelt slægtled. (Nogle afsnit af foredraget findes som artikel her i elevskriftet).

Lærer Bjerre talte om den nye verdenssituation. Det maa give anledning til visse overvejelser, udtalte han, naar danske soldater bliver sendt til Mellemøsten. Men det er jo blot en naturlig følge af den nye verdenssituation. Forsvarsvilje og værnepligt maa ikke blot være nationalt bestemt, men bør ogsaa udstrækkes til at omfatte FN, selv om FN endnu er et ufuldkomment redskab. Selv i aarene lige efter den anden verdenskrigs afslutning ville en saadan tale være blevet mødt med bedrevidende hovedrysten. Saadan er det jo ikke mere. Der er en vaagnende erkendelse af, at den nye tid kræver nye metoder . . .

Om aftenen løb sommerskuespillet af stabelen. Lærerne og en del af eleverne opførte med værdifuld hjælp af nogle amatørskuespillere blandt skolens vennekreds Molbechs »Ambrosius«. Det lette og elegante skuespil fik stort bifald.

Paa elevmødets sidste dag holdt højskolelærer *Olav Akerlie* foredrag om muhammedanismen. Forholdene i den nære orient og i Nordafrika gør det helt naturligt, at vi beskæftiger os med den muhammedanske verden og dens problemer. Den muhammedanske tro havde ikke mindst i middelalderen øvet en gunstig indflydelse paa Europa og taleren nævnte flere eksempler, som bekræftede dette, ikke mindst fra matematikkens og naturvidenskabens verden.

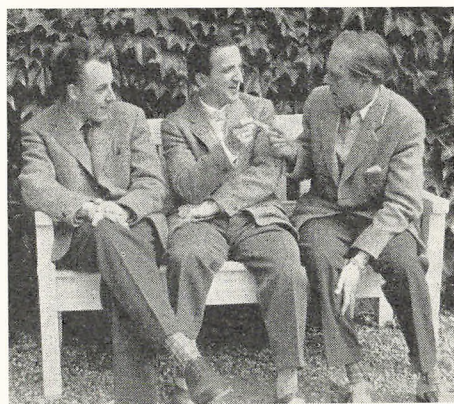
Men forholdet mellem den muhammedanske verden og Europa har ogsaa været præget af strid. Taleren mente derfor, at man skal se dagens strid i historisk perspektiv og forøvrigt ved bedømmelse af den politiske situation tage de religiøse forhold med i overvejselsen.

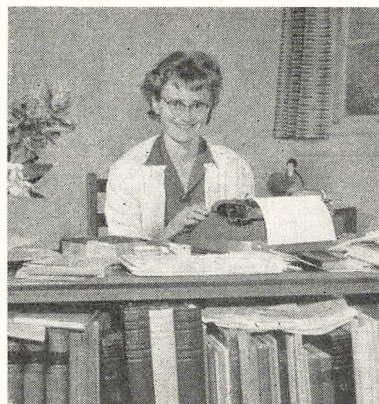
Sommerymnastik.

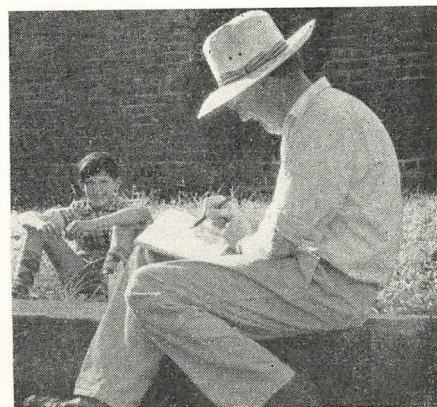
Klar til egnsbesøg.

Fra musiklejren.

Anna Rydstedt.

Emil P. og Stefan.

Som sidste punkt paa det lange elevmødeprogram indledede højskolelærer *Bent Jakobsen* en diskussion om ungdommen og samfundet; han omtalte ungdommens store muligheder i dag. Men de unge udnytter ikke alle disse, er ofte ansvarsløse og ligegyldige. I mange tilfælde savnes tillidsforholdet mellem de unge paa den ene side og de ældre og samfundet paa den anden side. De ældre tager sig ikke af de unge, som bliver usikre og ensomme og saa hævner de sig bl. a. ved støjende knallertkørsel. Indlederen fremhævede ogsaa, at folketinget ikke gør nok for ungdommen, men i stedet for at sikre de store aarganges uddannelse og beskæftigelse indføres folkepension, ligesom han efterlyste forslag til forbedring af forholdet mellem de unge og samfundet.

Efter indledningen havde flere af de tidligere elever ordet, og de pegede bl. a. paa betydningen af at møde ungdommen, hvor den staar«.

Så mange var avisens ord om elevmødet. Alt er tilsyneladende nævnet i det omfangsrige referat. Blot ikke, at bag ved hele det store mødes praktiske ordning stod Grete Søndergård og hendes flittige stab og alle sommer elevernes hjælpsomhed, ja, selv Herluf og Theodor og Ellen slap haveredskaberne og tog fat på de forskellige huslige sysler.

Onsdagen efter elevmødet fulgte forældredagen med henved 100 gæster fra hele landet. Om aftenen overværede de sammen med næsten 800 fra Hillerød og omegn »Ambrosius«, der påny gik over den grønne scene. Dagen efter hvilede vi ud efter de mange travle dage ved en udflugt til Kullen i Sverige.

Så gik sommerskolen hurtigt på hæld. Endnu havde vi en god aften sammen med eleverne fra Hvilan folkhögskola. Nu er forbindelsen mellem vore to skoler over 90 år gammel, men den bliver ny igen hvert år, når Christoffersson kommer med sin skånske pigeflok.

Ja, jeg gør vistnok altid årsberetningen for lang, men hvert afsnit er en oplevelse, som vi gerne vil værne om. Og så har jeg endda ikke berørt hvert led i den lange kæde af minder. Men her, hvor jeg nu må standse, kan den enkelte selv fortsætte. Måske bør jeg iøvrigt tilføje, at jeg tror, at det, sommerpigerne 1957 holdt allermest af på Frederiksborg, ikke var alle de mange arrangerede ting, som sådan en skolesommer har at byde på, men det var roen og fastheden i det daglige skolearbejde, og det var det umiddelbare og jævne samvær mellem lærere og elever. Det er godt sådan. Måtte højskoletiden — efterhånden som der bliver brug derfor for den enkelte — vise sig at have givet hjælp til svar på, hvad de unge, mere eller mindre bevidst har søgt klarhed over, da de bestemte sig for deres højskoleophold.

Fra august til november.

Efter sommerskolens afslutning fratog byggeriet os enhver mulighed for at bruge skolen til de sædvanlige forskellige kursus i august. Også efterårsmødet måtte desværre udgå; ligeledes den dertil hørende sammenkomst for jubilarer, som vi begyndte med i fjor. — Enkelte møder og korte stævner har vi dog haft, trods støvvægge, afspærringer, omveje og andre vanskeligheder. Først i august husede vi en tid 43 landbrugslærere og -lærerinder fra Rothenburg i Tyskland på studierejse her i landet. — I begyndelsen af september samledes ca. 80 lærere og lærerinder fra aften- og ungdomsskolearbejdet i Frederiksborg amt til instruktionsmøde under ledelse af amtskonsulent L. C. Jensen, Gilleleje, lærer Otto K. Hansen, Karlebo, og fru Zenia Jørgensen fra amtsskolerådet. Der blev bl. a. talt af statskonsulenten for ungdomsundervisningen, dr.

phil. Skovmand. Interessant var en debat om oprettelsen af en amts-efter-skole. Baggrunden for planen er bl. a., at Nordsjælland i høj grad har savnet privat initiativ på det område. I nogle egne af landet lægger efter- og ungdomsskolerne sig tæt sammen. I virkeligheden er Nordsjælland folkerigt nok til at kunne bruge nogle stykker af denne fortræffelige skoleform ved siden af den ene, der allerede findes på Sjælsølund i Hørsholm. — Midt i september var her husmoderdag. Henved 200 medlemmer fra amtets husholdningsforeninger samledes under ledelse af fru proprietær Kalko til møde med bl. a. fru Inger Dahl, Krogerup, som foredragsholder. — Endvidere havde vi sagt ja til to weekendkursus for hjemmeværnet, men da skolens varmeanlæg var ude af funktion, fandt kun det ene sted. Det var først i oktober og blev ikke så hyggeligt, som det burde have været, fordi det klamme vejr gjorde det umuligt for vore elektriske varmeovne at erstatte centralfyret. Forsvarsminister Poul Hansen, flyveren Esben Aakjær og magister Danstrup holdt foredrag, mens resten af tiden var viet foreningsspørgsmål.

Mere var der ikke på skolen i de tre eftersommermåneder. Lærerne har rejst en del og set og lært. Inger og Emil Petersen har med deres to store drenge været i Holland og Sydtyskland, Inger og Olav Akerlie var i Tyskland til et kursus på Jagdschloss Göhrde, siden var Olav en måned i Tübingen for at studere, og i efterårsferien var alle tre i Norge. Bent Jakobsen var i september på Norgestur med 34 gamle Frederiksborgelever, hvor flokken som så ofte før blev gæstfrit modtaget af Torstein Bjørke på Voss, Jørgen Espelund og Semon Prestgard i Heidal, og af Berthe Nordrum og Else Bjørnson på Aulestad. Cecilie Tøpholm har været på Gymnastiska Centralinstituttet i Stockholm, og endelig har Agnete Bjerre været »bortrejst« nogle dage, men kun til Centralsygehuset i Hillerød, hvorfra hun vendte hjem med en dejlig, lille pige midt i september. Så har vi oplevet en række gode efterårsmøder ud over landet, vi tænker med særlig taknemmelighed på Frederiksborgkredsens møder.

Af skolens praktiske hjælpere rejste Knud Michelsen til juli. Han blev afløst af Herluf Nielsen, som har været her før. Fra køkkenet rejste Dorthe Sarus Nielsen til august, Inge Nielsen og Inger Berthelsen til september, de har nu pladser sammen i Norge, og til oktober tog Vera Kristensen hjem. Vi siger dem tak for godt arbejde og venligt samarbejde. Herluf og Ellen og Theodor Nielsen har holdt haven i orden i sommer. Men nu falmer alting hurtigt. Efterårets væde fremskynder processen. Bladene daler ned gennem oktoberdagens skumring og spredes over plænerne. I lyskæret fra skolens vinduer flagrer buskenes gule løv. Et vindpust og visne blade fra vildvinen rasler hen over perlestenene foran hovedbygningen . . .

Når dette læses, er et nyt skoleår for længst begyndt. 162 nye, 70 piger og 92 karle er rykket ind på jeres gamle pladser — nu er det deres tid. En flok af dem har hjulpet med at pakke og sende den julehilsen, som elevskriftet også er, ud til jer.

På alles vegne, som er knyttet til Frederiksborg, sender vi til gamle elever og til skolens mange venner ønsket om en glædelig jul.

Karen og Haugstrup.

50-års jubilarer.

ELEVFORENINGENS GENERALFORSAMLING

blev holdt søndag den 14. juli kl. 14,30. Ved middagen forud bød forstander *Haugstrup* velkommen til alle og især til skolens nye formand og de tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer. En hilsen blev sendt til fhv. ligningsdirektør *H. C. Henningsen*, som har trukket sig tilbage efter 25 aars formandsskab, og som lige havde mistet sin hustru. *Borup* bød som formand for elevforeningen velkommen til alle mødedeltagerne, særlig til jubilarerne, hvoraf én havde været paa skolen for 59 aar siden og en snes stykker for 50 aar siden.

Ved generalforsamlingen valgtes *Olav Akerlie* til dirigent. Formanden aflagde beretning og meddelte, at medlemstallet var 3143 mod 3068 i fjor — plus ca. 250 medlemmer i de andre nordiske lande. Det havde hidtil været vanskeligt at faa kontingent fra disse, men man prøver i fremtiden at opkræve et kontingent af dem paa 4 kr., hvor det lader sig gøre.

Kassereren, frk. *Cecilie Tøpholm*, fremlagde regnskabet for 1956—57, der sluttede med en kassebeholdning paa kr. 3819,36. Hertil kommer et tilskud fra skolen paa kr. 1974,00 i anledning af aarsskriftets udvidelse til 100 aars jubilæumsskrift. Regnskabet godkendtes enstemmigt. Det vedtoges fremtidigt at lade regnskabsaaret gaa fra 1. maj til 30. april, for at regnskabet kan afsluttes og blive revideret, før det trykkes i juninummet af elevbladet.

I tilknytning til regnskabet meddelte formanden, at der til *C. P. O. Christiansens mindefond* var indkommet ca. 3000 kr., hvilket netop var, hvad den opsatte mindeplade havde kostet. Hermed betragtes regnskabet for mindefondet som afsluttet.

Til elevunderstøttelse bevilgedes kr. 1200 og til Frederiksborgkredsen i København kr. 200.

Frk. *Eva Jensen* og gđjr. *Erik Jensen*, som var paa valg, blev genvalgt til bestyrelsen.

Under *eventuelt* blev der spurgt, om elevforeningen normalt støttede de lokale elevkredse. Formanden svarede: Normalt ikke, men i paatrængende tilfælde kan det maaske gøres.

Regnskabsfører *Chr. Petersen* spurgte, om jubilarer skulle betale for deltagelse i elevmødet. Formanden svarede, at det maatte skolen afgøre.

Elevforeningens bestyrelse

bestaar fra 14/7 1957 af:

Forstander *Ernst J. Borup*, Vartov, København (formand).

Gdr. *Jacob Nielsen*, Kæderup, Helsingø (næstformand).

Konsulent *H. O. Stryhn*, Carl Zahlmannsvej 11, Hillerød.

Frk. *Eva Jensen*, Ny Lejre pr. Lejre.

Gdr. *Erik Jensen*, Ledgaard, Bidstrup pr. Havreholm.

Elevernes repræsentanter:

Landmand *Nis Kr. Nissen*, Skelbækgaarden, Sønderborg (vinteren 55/56).

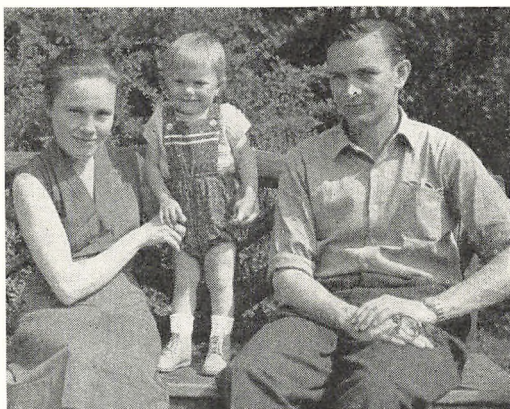
Frk. *Karen Terkelsen*, Ry højskole, Ry (sommeren 56).

Frk. *Marianne Krog*, Sdr. Risum, Borbjerg, Holstebro (vinteren 56/57).

Frk. *Rita Andersen*, Blekingegade 4², København S. (sommeren 57).

Elevforeningens sekretær og kasserer, til hvem alle henvendelser fra medlemmer rettes, er højskolelærerinde frk. *Cecilie Tøpholm*, Grundtvigs Højskole v. Frederiksborg pr. Hillerød.

E. J. B.

Familien Akerlie.

MEDDELELSER

SKOLENS BESTYRELSE. Der er i årets løb sket et par ændringer i skolens bestyrelse. Den vigtigste var, at ligningsdirektør H. C. Henningsen efter 25 års opofrende og uegennyttigt arbejde på grund af sygdom har måttet træde tilbage som skolens formand. I hans sted indtrådte ligningschef Aksel Begtrup i bestyrelsen og forstander Ernst J. Borup blev valgt til ny formand. I juli nedlagde biskop Gudmund Schjøler sit hverv som næstformand og formand for byggeudvalget p. gr. af for stor optagethed. I stedet for indtrådte landsretssagfører E. Høgsbro-Holm, København, og han overtog samtidig arbejdet som byggeudvalgsformand. Bestyrelsen består således i øjeblikket af Ernst J. Borup, Aksel Begtrup, E. Høgsbro-Holm, gdr. Jakob Nielsen og skolens forstander.

BYGGERIET. Følgende arbejder med vore nye bygninger: Arkitekt Marinus Andersen, Frederiksborggade 28, Kbhvn. K., det rådgivende ingeniørfirma Birch og Kroghoe, murermester Carl Christensen, tømremestrene Hans og Kaj Nielsen, blikkenslagermester Aage Jensen, installatør Alex Christensen, malermester D. Larsen, farvehandler Børge Andersen (gulvbelægning), smedemester Egil Petersen, alle fra Hillerød, snedkermester Dan Bent Andersen, København, og FDB leverer møbler. Desuden medvirker en række specialfirmaer ved større og mindre opgaver. Tilsyn føres af arkitekt Kjeld Jensen, Hillerød. Højskolelærer Bent Jakobsen er regnskabsfører. Anlægsgartner Mogens, »Hytens gartneri«, ved Roskilde, der har anlagt skolens have i dens nuværende skikkelse, foretager anlæg og beplantning om de nye bygninger.

FREDERIKSBORGLÆRERE: *Thyra Nellemann*, sommerlærerinde 1949—51, efterlyses ofte på Frederiksborgmøderne, hun er gift *Enemark*, adresse: Linå, Silkeborg. *Thom Askildsen* og *Margarethe f. Christie* har fået en søn, *Thorkel Inger f. Hansen* og *Sv. Brøns*, Maglegårdsallé 51, Søborg, Kbhvn., fik en lille pige den 24. september. *Anna Rydstedt* er igen i vinter lærerinde på Eslövs folkhögskola, Eslöv st. i Skåne. *Kirsten f. Nyholm*, gift med stud. med. *Jens Carl Christiansen*, bekom sig en datter på Grundtvigs fødselsdag. Familiens adr. er Bløvstrød skole, Allerød. *Hanne Salomonsen*, der var hjælpelærerinde sommeren 1956 og siden har undervist på Brejninggårds ungdomsskole, fejrede bryllup 15. oktober med lmd. *Erik Jørgensen*, Møllegården, Kerteminde. Hanne er ansat i H.H. *Birgitte Dalsgård Bjerre*, datter af *Agnete* og *Sv. Erik Bjerre*, blev døbt 13. oktober i Frimenighedskirken af pastor *Balslev*, Vartov. *Lennart Persson* uddanner sig for tiden videre i Stockholm; han bor Skebokvarnsvägen 129, II, Stockholm Bandhagen. Fra november 1957 er lærer *Frode Christiani*, Svendborg, fil. mag. *Birgitta von Heland*, Karlskrona, og påny *Sigurd Kramer* indtrådt i lærerkredsen.

ELEVMOÐDET. Husk, det afholdes altid *den anden søndag* i juli. Mødet begynder lørdag eftermiddag og slutter mandag middag. I 1958 bliver det den 12. 13. og 14. juli. I 1958 er der gået 25 år, siden sommerholdet 1933 og vinterholdet 1933—34 var på højskole. Vinterkarlene 1948—49 og sommerpigerne 1948 kan fejre 10 års jubilæum. Og der er jo også 40 og 50 års jubilarer. Alle gamle elever og deres pårørende er velkomne til elevmødet! Elevmødeprogrammet kommer i Frederiksborgbladets juni-nummer.

EFTERÅRSMØDET i 1958 afholdes fredag, lørdag og søndag den 12.—14. september. Jubilarer, som vi gennem elevforeningens kartotek eller på anden måde har adresser på, kan vente en særlig indbydelse til efterårsmødet.

FASTELAVNSSØNDAG den 16. februar *vinterfest* for tidligere elever. Kl. 10 gudstjeneste ved Vilhelm Nielsen. Kl. 14 *indvielsesmøde* for de nye bygninger og ombygningen. Der vil blive talt af skolens formand, forstander Ernst J. Borup, undervisningsminister Jørgen Jørgensen og statskonsulent, dr. phil. Roar Skovmand. Afslutning ved skolens sangkor. Kl. 18,45 præcis elevskuespil m. m. Husk tæpper til evt. overnatning. Velkommen!

MÅNEDSMØDERNE bliver den 17/11, 15/12, 12/1, 16/2, 9/3, 18/5, 15/6 og 20/7.

S. H. J.

FREDERIKSBORGKREDSENE: *Østjysk Frederiksborgkreds*. Året er gået således: forårsmøde på Gudenådalens ungdomsskole den 7. april med Olav Akerlie og Sv. E. Bjerre, efterårsmøde i Århus (Håndværkerforeningen) den 29. septbr. med Bjerre og Haugstrup. Nyvalgt til bestyrelsen blev Ida Tranberg, Lemming, Hasselager, og Holger Thybo, f. t. Testrup, Mårslet, i stedet for Gudrun Søgård og Thyge Vestergård. Ebba Pihlkjær, Århus, blev revisor i stedet for Poul Gleerup. Alle henvendelser rettes til undertegnede, adr. Lindbjerg pr. Randers, telf. Linde 5.

Kirstine Madsen.

Fynskredsen. Søndag den 22. september havde vi et dejligt møde med over 80 deltagere på Husflidshøjskolen i Kerteminde. Om formiddagen indledede Bent Jakobsen en diskussion. Efter middag talte tidligere lærer på Frederiksborg, C. Guldagger Hansen, Kungälv, hvorefter der var kaffe og generalforsamling. Poul Petersen udtrådte af bestyrelsen p. g. a. bortrejse. I hans sted indvalgte Vagn Ebbesen, Blanke. Sidst på eftermiddagen talte Emil Petersen om de fynske malere. Husflidsskolens elever deltog i mødet, og vi fik lejlighed til at se Højskolernes Håndarbejde og skolen.

Karen Munk.

Københavnskredsen har i det forløbne år holdt 6 møder i Vartov. Tilslutningen har været ret god, og vi håber den bliver mindst lige så god i år. Vintermøderne fortsætter i Vartov den 12. december, 7. januar, 11. februar, 11. marts og 17. april. Formandens adresse: Tyrengen 7, Hvidovre, Valby.

Vagn Aage Nielsen.

Nordjysk Frederiksborgkreds afholdt sit årsmøde søndag den 28. april på Galtrup efterskole på Mors — et særdeles velbesøgt og godt møde. Fra skolen var mødt Haugstrup, Bjerre og Akerlie. Efter velkomst og en sang talte lærer Bjerre om baggrunden for røret i Mellemøsten. Vi spiste middag på skolen og blev vist rundt i haven og fik talt med »gamle« kammerater. Derefter holdt Haugstrup foredrag om Paul la Cour og hans digtning. Efter kaffen fortalte Olav Akerlie om en rejse til Finmarken under genopbygningen efter besættelsen. Ved generalforsamlingen nyvalgte til bestyrelsen Kirsten Søgård, Salling, og John Kjær Nielsen, Mors. — Næste møde bliver søndag den 27. april 1958 på Lundbæk landbrugsskole ved Nibe. Vel mødt!

Per Pinstrup.

Sønderjyllandskredsen. Sydjysk Frederiksborgkreds har i det forløbne år holdt et stort forårsmøde den 14. april på Vojens ungdomsskole med Haugstrup, Cecilie Tøpholm og Bent Jakobsen og et mindre efterårsmøde den 27. oktober på Nordborg slots efterskole med Bjerre og Mariegård. Som ny formand i stedet for Ingeborg Villadsen valgtes Nis Kr. Nissen, Skelbækgård, Sønderborg, og som sekretær Marie Dixen, Somersted. Af familiehensyn har jeg måttet trække mig tilbage som kasserer, skønt jeg ikke var på valg. Peter Dahl, Nordborg, blev min afløser på denne post.

Vagn Rasmussen.

Vestjysk Frederiksborgkreds holdt sit årlige møde den 20. oktober på Varde højskolehjem. Haugstrup og Bjerre holdt foredrag, og Cecilie Tøpholm ledede folkedans. For første gang begyndte mødet om formiddagen; det ændrede ikke det vanlige mødetal væsentligt, selv om der godt kunne have været helt fuldt hus, når tre fra Frederiksborg tager den lange tur over til os. Bestyrelsen er stadig: Gustav Thøgersen, Næsbjerg, kasserer Folmer Hansen, Ådum, og undertegnede. Formandens adresse er Lykkesvej 4, Varde.

Karen Margrethe Jessen.

BIBLIOTEKET. Købet af Københavns højskoleforenings bibliotek er nævnt allerede i forrige års elevskrift. Selvom ca. $\frac{1}{3}$ af de 5—6000 bind, som nyerehvervelsen omfatter, er blevet afhændet igen, enten fordi bøgerne var forældede eller allerede fandtes på vort bibliotek, betegner denne forøgelse af bogbestanden den hidtil største.

Højskoleforeningens bibliotek var gennem mange år et stort aktiv for medlemmerne, idet det gav disse adgang til at læse bl. a. den nyeste danske og oversatte skønlitteratur. Da foreningen, efter at være flyttet ind på Vartov, ønskede at afhænde sin bogsamling, havde man da også en ret omfattende samling af dette århundredes bedste litteratur, og mange af medlemmerne fandt det rimeligt, at bøgerne blev solgt samlet. Den nære kontakt, der i tidens løb har været mellem højskoleforeningen og Grundtvigs højskole — ikke mindst i dennes Lyngby-periode — kom os, tør vi måske tro, til gode, da vi meldte os som køber.

Udover denne store anskaffelse har undervisningsministeriets jubilæumstilskud (5000 kr.) sat os i stand til endnu nogle bogkøb, således foreløbig omkring 100 bind svensk, norsk og finsk litteratur samt 20 kunstbøger m. v.

Som gaver har vi i de sidste to år modtaget en række værdifulde værker. Flere af skolens bekendte har sendt egne bøger: forstander Frits Larsen, Luthersk Missionsforenings højskole: Mødet med Tanganyika, forstander J. M. Jensen, Århus: Ungdomsforeningsarbejde, forstander P. Manniche: Living democracy in Denmark, fil. lic. Erik Åkerlund, Hvilan: Hälsolära, Anna Rydstedt: Lökvår (desuden Tio danska poeter, red. af Erik Knudsen og Ivan Malinovski), Einar Arne: I rudningstider samt C. Brummer: Mennesker, hunde og huse (sendt af forfatterens hustru). Også tidligere elever har sendt boggaver: Gunnel Andersson (55/56): D. H. Lawrence's Resa i etruskernas land, Gudlaug Benedictsdóttir (55/56): Hj. Bardarsons Island, Farsælda Frón, Margrét Johannsdóttir (56): Halldór Laxness, Jon Hreggvidsson I—III, og Bent Rasmussen (56/57): Politikens håndbog, Hvad kan jeg blive?

Endvidere har vi fået tilsendt fra forstander Oluf Jensen sidste bind af den store danske ordbog, fra bogtrykker Rud. Pallesen, Hillerød: H. D. Schepelern,

Den gamle kro ved Frederiksborg 1560—1956 samt A. Uhrskov, Gribskov i dansk åndsliv, fra Rigsarkivet: Statsrådets forhandlinger 1848—63, bd. II, Karen Brahes bibliotek samt Kancelliets brevbøger 1642—43, fra Foreningen Norden: Nordisk råds 4. session, 1956, København, samt Cora Sandel, Kranes konditori, fra De samv. danske Landbo- og Husmandsforeninger: Dansk jerseystambog, fra Svenska Turistföreningen: Årsskrifter for 1955 og 1956, fra Wendelsberg folkehøjskoles elever (i forbindelse med udvekslingen 1957): Selma Lagerlöfs Nils Holgerssons underbara resa, fra Den amerikanske ambassade: H. B. Parkes, The United States of America, a history m. fl., samt endelig fra de statistiske departementer i Norge, Sverige og Danmark: Årbøgerne for 1956.

For de mange gaver bringer biblioteket sin bedste tak. Også for de mange tidsskrifter, der nu som tidligere sendes til skolen gratis eller til nedsat pris, er vi en lang række institutioner tak skyldig.

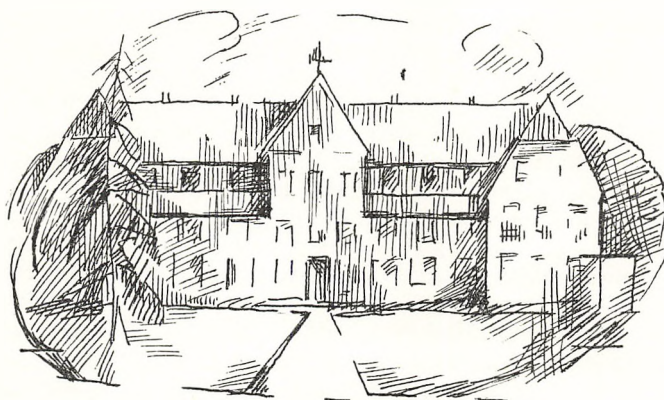
Asbjørn Folkvord fra Levanger i Norge var, samtidig med at han var elev på vinterskolen, en meget værdifuld medhjælp ved biblioteksarbejdet.

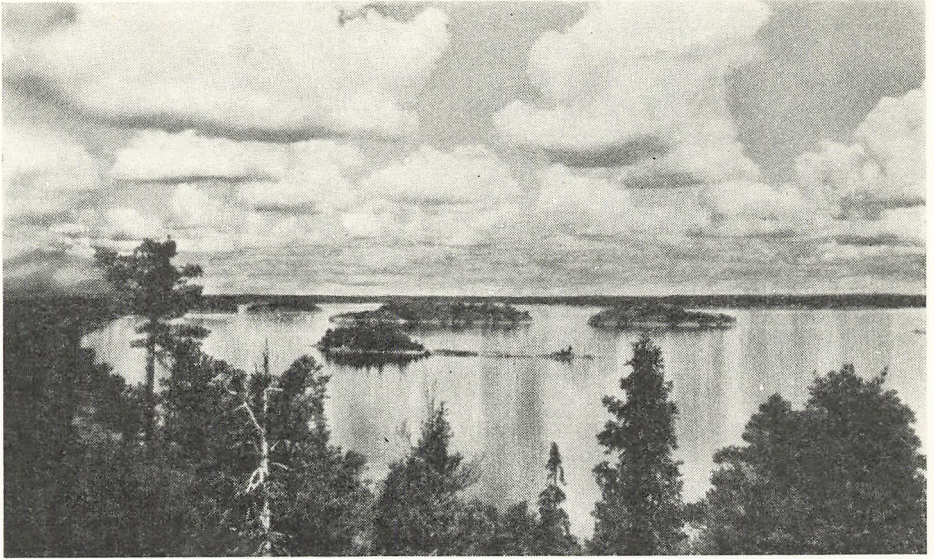
Omkring årsskiftet flytter biblioteket, som omtalt andet sted i elevskriftet, til sit nye lokale. I den gamle gymnastiksal, der hidtil har genlydt af høje kommandostemmer og tunge bump — undskyld lette løbetrin og elegante hop, bliver der nu mere stille. For nogle er det vel lidt bedrøveligt, men måske kan det være til trøst at læse, at det ikke er al syssel med bøger, der går lydløst af.

I februar afholdtes en auktion, hvor omkring 1500 bøger var under hammeren: et dramatisk skuespil, som blev indledet med »eftersyn« på gymnastiksalsscenen og kulminerede, da Bent Jakobsen og Emil Petersen, der havde hovedrollerne, afslørede hidtil skjulte egenskaber som sælgere. Ved deres fortrinlige indsats overbevistes alle om de evige værdier i vor ældre litteratur. Publikum blev fuldstændig revet med, og da man sent på aftenen gik over til at tolke værdien af 30—40 bøger ad gangen, var succes'en forlængst sikret.

Sidste akt af skuespillet foregik den følgende formiddag på trapperne fra elevgangen papirkurve til fyrrummet. At dømme efter de ukvemsord, man da hørte, var denne afdeling lidt tung.

A. M.

Svensk skærgård.

BREVE OG SMÅSTYKKER

»LANDKÄNNING«

Kungälvskolen har virket i ti år, og i den anledning har elevforeningen utgitt et fyldig årsskrift, »Landkänning«, under Carin Cederblad-Hansens redaksjon. Årsskriftet gir både glimt fra tiden som er gått og samtidig vidnesbyrd om skolens stilling idag. Det historiske tilbakesyn gir skolens mangeårige formann, professor Axel Boëthius, som meget levende skildrer skolens grunnleggelse og de første års mange sorger og gleder. Den aktive optimisme og tro på saken som lyser ut av Boëthius' beretning, torde være karakteristisk for den innsats som er blitt øvet i Kungälv, og som har båret skolen fram gjennom mange vanskeligheter. Skolens tilblivelse har noe av eventyrets glans over seg. Tre unge, entusiastiske lærere, Sture Altvall, Carin Cederblad og Carl Guldagger går ut i verden for — — — og så møter de sammen med interesserte og innflytelsesrike menn og kvinner i Gøteborg, og de finner hverandre. Samtidig og uavhengig er det krefter i gang i Kungälv by for å få lagt en nordisk skole til dette historiske møtested mellom Nordens folk. Det kunne se ut som var det den rene tilfeldighetenes lykkeseilas de unge idealistene ga seg ut på — og materielt sett var det vel det også — men i virkeligheten hadde skolen fått sin kurs stukket ut av selve Grundtvig og ikke minst dennes fremste talsmann når det gjaldt »Gøteborgskolen«, C. P. O. Christiansen, som omfattet det nye initiativ med levende interesse. Men likevel står det fast at snautt noen skole er blitt til med mindre bruk av papir til utredninger og planer. Og det i vår tid! At skolen gjennom disse ti år har evnet å bevare noe av denne aktive optimisme, vitner elevinn-

leggene i »Landkänning« om. På en meget fengslende måte forteller de om dype og avgjørende inntrykk under skoleoppholdet, og indirekte bærer de preg av en sjelden trofasthet og kjærlighet til deres gamle skole. På den måten føyer de seg helt naturlig inn under den overskrift rektor Altvall har gitt sin artikkel: »Att ge mod«. Det er et pregnant uttrykk for skolens arbeidsmål. I en tid hvor det tekniske og aktuelle truer med å kvele oss, stiller skolen seg blant dem som vil prøve å fremme de menneskelige og moralske verdier, og der i gjennom styrke livsmotet. Den spørrende og stillferdige tone, som preger Altvalls artikkel, er sikkert karakteristisk for den utvikling som har fundet sted innenfor folkehøgskolen i alminnelighet, bort fra de store, djerpe ord og hen i mot mer lavmælte samtaler om moderne livsproblemer.

For øvrig inneholder årsskriftet meget aktuelt nordisk stoff. Her til hører bl. a. Pip Christiansens vektige og lærerike artikkel »Omkring Nordens sydgrænse«. På historisk bakgrunn blir det gjort rede for situasjonen i Sydslesvig i dag i dens hovedtrekk. Skildnader i historisk utvikling, kultur og folkeliv fremheves meget sterkt, men også den gjensidige kulturpåvirkning som har funnet sted. Det er fortjenstfullt at både de tyske og de danske standpunkter refereres så grundig og lojalt, som her er tilfelle. Noen vil kanskje spørre om artikkelens overskrift er helt rammende når det gjelder innholdet? Det må vedgås at betegnelsen Nordens sydgrænse åpner for et vell av problemer og spørsmål som trenger til å utredes. Når har man i Danmark fortrinnsvis brukt denne betegnelse? Og hvordan har man i det øvrige Norden oppfattet den og reagert på den?

Flere av årsskriftet øvrige artikler behandler likeledes nordiske problemer. Gudlaugur Rosinkranz besvarer spørsmålet om Island tross samarbeidet med U.S.A. stadig kan bevare sin kulturelle egenart og sin tilknytning til Norden, med et fast og begrunnet ja. Johannes av Skardi tar opp det særlige problem Færøyene har som det minste folk i Norden. Har det noen mening å arbeide på å utvikle øyenes kulturelle egenart, spør han. Svaret er også i dette tilfelle et begrunnet ja.

Litterære innslag mangler heller ikke i årsskriftet, dels er det dikt, dels omtale av aktuell nordisk litteratur, hvor Norge og Finland har fått den største plassen. Alsidigheten i emnevalget understrekes av en opplysende artikkel om nordisk medborgerrett, og en morsom gallupundersøkelse Lars Liljeström har foretatt blant skolens elever av deres holdning til forskjellige nordiske spørsmål.

Olav Akerlie.

HVAD SKAL VI SPILLE?

»Ei blot til lyst« står der over vor nationale scene — og de ord burde vel også amatørscenerne tage som motto, i erkendelse af, at det folkelige teater også har andre opgaver end den at fornøje publikum. Selv om denne side af teatrets arbejde selvfølgelig heller ikke må forsømmes! *Kjeld Abell* skriver et sted om teatret, at det først og fremmest skal være *levende*. Det må ikke nogen sinde slå sig til ro med klassikerne og anse sin opgave for løst, når det kan give dem en hæderlig og traditionel opførelse. Til alle tider er det teatrets opgave, mener Abell, at være et ordets og tankens fristed, et sted, hvor menneskene kan se deres samtids ideer brydes, hvor de kan få problemerne, deres egne og samfundets, belyst fra en ny vinkel. Med andre ord: teatret skal sætte problemer under debat — hvilket Abell også selv har gjort i mange af sine stykker.

Her vil jeg nævne skuespillet »*Anna Sophie Hedvig*«, der fremkom i 1939, og hvori Abell for første gang aktivt tog stilling til politiske spørgsmål, noget han hidtil ikke havde beskæftiget sig synderligt med. Men i 38—39 var situationen efterhånden blevet en sådan ude i Europa, at der måtte råbes vagt i gevær, og Abell gjorde det med dette stykke om det jævne, almindelige menneskes reaktion over for tyranni og undertrykkelse. Stykkets hovedperson er den beskedne og fordringsløse pigeskolelærerinde Anna Sophie Hedvig, som tilsyneladende hele sit liv omhyggeligt har passet på ikke at træde nogen eller noget over tæerne. Hende sætter Abell nu ind i en situation, hvor hun *må* tage stilling for eller imod. Pigeskolen skal have ny bestyrerinde, og valget står mellem den intrigante, herskesyge fru Møller og frk. Smith, som vil blive den ideelle skoleleder. Stillet ansigt til ansigt med fru Møllers magtsyge og hendes uforsonlige, hadefulde indstilling over for en af eleverne, reagerer Anna Sophie Hedvig med at styrte fru Møller ned ad en trappe. Man anser dødsfaldet for et ulykkestilfælde; men ved et familieselskab hos en københavnsk grossererfamilie bringes Anna Sophie Hedvig til at afsløre sig selv. Her opstår nemlig en hidsig diskussion mellem den kyniske forretningsmand Hoff og den unge mand John, Abells talerør, hvorvidt et moderne, oplyst menneske er i stand til at slå ihjel. Diskussionen er en af stykkets centrale dele og er i virkeligheden en symbolsk omskrivning af spørgsmålet: kan de små nationer, som Danmark under 1. verdenskrig, også i det kommende stormagtsopgør holde sig neutrale, holde sig udenfor — og samtidig tjene på millioner af medmenneskers savn og lidelser. Kan den jævne borger dække sig under sin tilsyneladende ansvarsløshed; kan vi nøjes med at vaske vore hænder og se til, når det, vi sætter højest, menneskets frihed, trampes ned. Og den midaldrende, ubetydelige lærerinde bekender nu, at det kunne hun i hvert fald ikke, hun måtte handle, da hun så *sin* verden truet, pigeskolens lilleverden. Selvfølgelig forarges alle de »pæne« mennesker i stykket, kun John forsvare hendes handling, og stykket ender med, at Anna Sophie Hedvig meldes til politiet af storspekulanten Hoff, manden med de alt for rene hænder.

I korte glimt ser vi verden udenfor, det ulmende Europa: en ukendt mand henrettes ved en mur et eller andet sted (den spanske borgerkrig); i sidste scene står Anne Sophie Hedvig ved hans side i øjeblikket før henrettelsen — og hun har ret til at stå der, for hendes handling var af samme art som hans: en kamp for friheden, mod diktatur og undertrykkelse.

Ved dette ideindhold er »*Anna Sophie Hedvig*« stadig aktuelt, for vi trænger altid til at blive mindet om, at den, der ikke kæmper for friheden, skal miste den, og stykket er heller ikke så fast bundet til Danmarks situation før 1939, at det ikke med stor virkning kan spilles i dag — selv om manden ved muren nu for mange er blevet en dansk frihedskæmper, og mange af replikkerne må opfattes som et varsel om den kommende frihedskamp.

☆

I »*Tordenklippen*« af *Robert Ardrey* møder vi det moderne menneske med al dets angst for fremtiden. Den 35-årige krigskorrespondent og forfatter David Charleston har efter 15 års omflakken i Asien og Europa mistet ethvert håb til fremtiden, og han har nu, i sommeren 1939, isoleret sig som fyrmester i Tordenklippens fyrtårn i Michigan-søen. I stedet for den håbløse nutid med al dens terror og undertrykkelse af menneskets fundamentale friheder har han valgt

et stykke af fortiden at leve i, året 1849. I dette år forliste et skib med 60 europæiske indvandrere i nærheden af Tordenklippen, og der findes i fyrtårnet en mindeplade, viet skibets mandskab og passagerer. 6 af disse mennesker har Charleston nu valgt til selskab i sin ensomhed, idet han mener, at deres liv må have været fyldt af den tro på fremtiden, han selv så bittert savner.

Men efterhånden opdager Charleston til sin forbavselse, at disse mennesker er lige så håbløse som han selv. Alle som en er de brudt op fra deres hjemland med sorg og bitterhed. Den fattige, tuberkuløse engelske arbejder og hans kone er flygtede fra en håbløs tilværelse i sult og slid, men inderst inde har de hele tiden været klare over, at drømmen om at nå Californiens rigdomme kun var en sæbeboble — døden ville indhente dem undervejs. Derfor modtager Briggs også meddelelsen om sin kones død uden sorg, de har selv bedt om, at hun måtte dø først. — Dr. Kurtz er sammen med sin kone og sin voksne datter Melanie flygtet fra Wien, hvor befolkningen i ophidselse over hans forsøg med dyr og hans arbejde for at finde en narkose har brændt hans hus af, mens byens læger er enedes om at fordømme hans videnskabelige arbejde som samfundsskadeligt. I skuffelse herover har dr. Kurtz nu definitivt opgivet sine eksperimenter; alt hvad han håber af Amerika er nu en fredelig praksis på landet. Faderens nederlag har gjort Melanie menneskefjendsk, hun tror ikke mere på fremskridt, idet menneskenes overtro og fordomme altid vil lægge sig hindrende i vejen. — Den 40-årige frk. Kirby har gennem mange år kæmpet for kvindernes frihed, men uden at finde nogen forståelse. Hun har kun gennem sin kamp opnået at blive venneløs og en latterlig person. Men frk. Kirby er ikke, som Charleston i begyndelsen tror, rejst til Amerika for her at vinde tilslutning for sin sag. Hun håber, at hun måske i den nye verdensdel, hvor der er mangel på kvinder, kan finde det hjem, hun savner. Kampen har hun opgivet.

Efterhånden bliver Charleston klar over, at fortidens mennesker ikke har haft det spor lettere end han, de har i lige så høj grad savnet tro på fremtiden og fundet deres samtid håbløs og egentlig ikke værd at kæmpe for. Men med sit kendskab til de næste 90 års fremskridt finder han deres håbløshed urimelig, og han forsøger at vække deres mod ved at fortælle, at alle deres tilsyneladende uopnåelige ønsker om almindelig oplysning, større social retfærdighed, lige ret for kvinder og mænd og store fremskridt på det videnskabelige område vil gå i opfyldelse, ja, resultaterne vil endda overstige deres dristigste forventninger. De ler ham ud — en sådan optimisme virker latterlig på baggrund af deres bitre erfaringer.

For at bevise sine påstande åbner Charleston for radioen, der netop bringer en særmelding om den tilspidsede situation i Europa, det er den 31. august 1939, dagen før 2. verdenskrigs udbrud. Men først mindepladens ord overbeviser dem — og afslører samtidig for dem, at de selv kun lever en skintilværelse i Charllestons tanker! Næste morgen, efter at alle i radioen har hørt meddelelsen om 2. verdenskrigs udbrud, forlader Charleston Tordenklippen for bestandig, men før han skilles fra de skibbrudne, kan han love dem, at han nu vil kæmpe, — på den ene eller anden måde. Hans kamp for igen at give dem tro på fremtiden har givet ham selv mest: han har indset, at det altid kan nytte at kæmpe, ser det end aldrig så håbløst ud. Det skal nytte. Og dette bliver da den lære, Charleston får af at beskæftige sig med fortiden: Der er altid en fremtid for menneskeheden, en fremtid med alle muligheder i sig — og *du* skal vælge.

I *J. B. Priestleys »De kom til en by«* befinder vi os på grænseområdet mellem liv og død. Handlingen, for såvidt som der er en handling, udspilles uden for en ukendt by, og scenen forestiller en del af bymuren med den store port. I det tidlige gry kommer herhen en del vidt forskellige mennesker, der alle spørger: hvor er vi, og hvorfor er vi her? Ingen kan forklare det, men næsten alle har de umiddelbart før oplevet en eller anden voldsom begivenhed, en eksplosion, et togsammenstød eller lignende. De prøver at dundre på porten, men forgæves, der er ikke andet at gøre end vente.

I ventetiden afslører de sig gennem deres samtaler. Der er forretningsmanden, der har arbejdet sig op fra bunden, og hvis liv kun drejer sig om at tjene flere penge, stadig flere. Det er hans eneste interesse, hele hans tilværelses indhold. Der er ægteparret Stritton, yngre mennesker uden børn, han ansat i en bank. De lever i en trist og glædesløs hverdag, og begge har efterhånden svært ved at opretholde illusionen om et lykkeligt ægteskab. Hun er meget bitter på tilværelsen — for hun ønskede sig tre børn og et hus med en stor have, men har fået en lille have og ingen børn! Vi møder den ældre engelske adelsmand, hvis liv tilsyneladende kun drejer sig om jagter og selskaber, og den ældre overklassekvinde, hvis hovedinteresse er småsladder, hendes ugifte datter, som må følge moderen, men selv føler, hvor overfladisk og indholdsløst deres liv er, og vi møder den fattige portnerkone fru Batley, hvis hele liv har været slid og slæb for andre. Endelig er der de to hovedpersoner, Joe, sømanden, der har prøvet lidt af hvert, men opgivet det hele, og som nu er ganske blottet for illusioner, og servitricen Alice, der ligeledes har sat det meste af sin ungdoms tro på livet over styr. Kun inderst i hende lever endnu en gnist af håb om, at livet trods alt engang skal vise sig at være noget andet og bedre end det, hun selv har gjort det til.

Da porten ved solopgang åbner sig, går alle ned i byen, hver med sit formål; forretningsmanden selvfølgelig for at undersøge mulighederne for grundspekulation! Alice håber og venter at finde det, hun har søgt hele sit liv, et sted, hvor menneskene lever på en helt anden måde, hvor alt ikke er som hundenes slagsmål omkring en skraldespand. Men Joe vil ikke med. Han citerer for hende et sted fra Walt Whitman, hvis digte han gik med i lommen i sine unge dage, da han endnu troede på noget, et digt om venskabets og kærlighedens by: »Jeg drømte i en drøm, at jeg så en by, som ingen i verden kunne storme. Jeg drømte, det var venskabets nye by«. Men Joe har efterhånden erfaret, at byer og mennesker er ens overalt på jordkloden, den samme nød og fattigdom, den samme hadefuldhed. Der er intet håb, så længe folk ikke kan overvinde deres tåbelige egoisme. Men Alice får ham til sidst med. Hendes håb er så levende, at det også kan omfatte ham.

Henimod solnedgang kommer alle tilbage, og det er vidt forskelligt, hvad de har oplevet i den mystiske by, som tilskuerne kun hører om. Nogle er begejstrede, mens andre, f. eks. fru Stritton, rent ud hader den. Alle de lykkelige, flittige mennesker i byen har fyldt hende, den evigt utilfredse, med den største afsky. Forretningsmanden er offentligt blevet fremhævet som en uheldig, asocial person, og overklassekvinden føler sig uforskammet behandlet, fordi man lo ad hendes spørgsmål om velgørhedsarbejdet. I venskabets og kærlighedens by findes det ikke, det er overflødigt, for her deler alle lige. — Andre har forstået at se og høre, forstået at tage imod, og for dem er det blevet en oplevelse for livet, en oplevelse, som skiller mor og datter og truer med at skille ægteparret

Stritton, — for han har virkelig set byen, mens hun på forhånd havde besluttet, hvad hun ville mene om den. Kun ved at spille på sin svaghed og appellere til hans medlidenhed får hun ham til sidst over på sin side, og han giver slip på sin oplevelse, ofrer den for at tilfredsstille hendes smålige, egoistiske besiddelyst, som intet har med virkelig kærlighed at gøre. For Alice, pigen med den noget snuskede fortid, og for Joe, den revolutionære, som ikke længere troede på muligheden af en revolution, bliver byen på en gang en åbenbaring og en forpligtelse. De forstår begge at modtage med åbent sind, men de føler samtidig, at de må give denne erfaring af kærlighedens virke mellem mennesker, som de har mødt den i den vidunderlige by, videre til andre. Sammen drager de ud i verden for at finde alle dem, der har en gnist af håbet i sig, og de vil gøre håbet levende i dem, lære dem at tro på kærlighedens ånd og at modtage den.

Jeg tror, at disse tre vidt forskellige skuespil hver for sig er velegnede for amatørgrupper. »Anna Sophie Hedvig« er det stykke, der har mest komedie i sig, begivenhederne skifter i hurtig rækkefølge, og muntre scener veksler med dybt alvorlige. »De kom til en by« er ret dunkelt affattet og dets forkyndelse stilfærdig; til gengæld hører det uden tvivl til de stykker, man ikke bliver færdig med. Jo mere man arbejder med det, og jo dybere man trænger ind i dets tankegang, des gladere vil man blive for det. Dette gælder også »Tordenklippen«, for skønt stykket foregår i 1939, er dets problem lige brændende i dag. Også nu kan man gang på gang fristes til at sætte sig hen med et: hvad kan det nytte? Og der er ikke bedre svar end det Charleston når frem til: det kan nytte — for det skal nytte.

Agnete Bjerre.

Skuespillene fås fra Dansk Teaterforlag, Kolding.

MINDEGLIMT

Thorvald Henningsen, som var skolens gartner i næsten 27 år, har givet elevskriftet følgende om Holger Begtrup, som han husker ham.

Første gang jeg saa Holger Begtrup var den 3. november 1922. Da kom jeg som elev til Frederiksborg Højskole. Vi var 4—5 elever, der kom i bil til skolen. Holger Begtrup var den første, vi talte med. Han stod i den brune gang med sin indkvarteringsliste. »Hvad hedder du?« — »Thorvald Henningsen fra Bøvling.« »Ja, det er et godt sted, du kommer fra.« Begtrup havde studeret teologi sammen med vores valgmenighedspræst og havde talt flere gange i Bøvling. »Du skal bo paa Koldinghus, op ad trappen og til venstre, anden dør paa venstre haand«.

Saa husker jeg ikke særlige træk fra den første tid ud over hans foredrag, som var i korte, klare sætninger, nærmest i fortælleform, og hans genfortælling af Adam Homo, der var en mesterlig gennemgang af dette digterværk. — Naar Begtrup sang for, var han gerne langt fremme i første linje af sangen, før vi kom med. Han begyndte ganske lavt og kom hurtigt op i højden. Stokken med det kugleformede haandtag var hans trofaste følgesvend under foredragene. Begtrup gik ikke rundt og slog eleverne paa skuldrene eller dunkede dem i maven; men han kom altid syngende gennem skolestuen eller gangen. Ville man tale med ham, maatte man gaa bag efter ham, standse gjorde han ikke. Her kunne en sammenligning med C. P. O. Christiansen være fristende. Jeg

husker engang, jeg var inde paa kontoret for at betale skolepenge. Jeg havde faaet min kvittering og stod saa et øjeblik. Begtrup kiggede op og sagde: »Var der mere?« — Audiensen var forbi. Der var ikke tid til mere.

Jeg havde været glad ved højskoleopholdet og længtes efter at gense skolen, søgte pladsen i haven, fik den og tiltraadte den 14. april 1925, som var dagen efter paaske og samme dag, som Anna og Frederik Begtrup fik en lille datter. Aftalen imellem Begtrup og mig fandt sted paa »Liselund«, hvor Begtrup var taler ved vintermødet, og hvortil jeg kom fra et kursus paa Høng Husmandsskole. Heller ikke der havde Begtrup tid til en længere samtale, vi gik frem og tilbage i skolegaarden nogle gange, vel sagtens i en pause imellem foredragene, og saa var den sag klaret. — I november 1925 flyttede Johanne og H. Begtrup over i deres nye hjem, »Æbelholt«, som var bygget i sommerens løb. Begtrup holdt sine foredrag paa skolen og gik jævnlige ture i haven, hvor jeg ofte traf ham. Ogsaa her gjaldt det, at han havde ikke for skik at standse. Men nogle skridt før han naaede mig, havde han altid en bemærkning, saa som: »Dejligt vejr for en gartner i dag!« eller »Ja, nu er du glad for det dejlige solskin«, eller syngende eller dybt bukkende, svingende hatten i en stor bue mod jorden. Men jeg mindes ikke i de 12 aar, jeg kendte ham, at han gav sig tid til en samtale.

Begtrup havde sin dag inddelt i bestemte afdelinger. Han stod op kl. godt 7 og gik i seng ved 11 tiden. Middagspause fra 1—3, og den tilbragte han i sin »Hule«. Ingen vovede da at forstyrre ham. Han gik sin regelmæssige tur ind mod Hillerød før sit aftenforedrag fra 17,40—18,30. Folk i Ullerød sagde, at de gerne kunne stille deres ure efter Begtrup, saa nøjagtig var han paa disse ture. Da vi fik brolægning herud, og der blev brolagt indkørsel til husene, tog han ofte stenbroen i bestemt afpassede skridt.

Selv om Begtrup vel nok paa disse ture tænkte over sit foredrag og kunne synes adspredt, saa han alligevel de vejfarende, og ve den arme synder, der kendte ham og ikke hilste, saa skulle Begtrup nok hilse paa ham, dybt bukkende mens hatten i en stor bue var signalet til genhilsen.

Jeg husker ikke, hvornaar Begtrup var paa skolen sidste gang, men han var syg det meste af vinteren 1936—37. Sidste gang jeg saa ham var vist i marts 1937, da var jeg med til at bære ham fra dagligstuen og op i soveværelset. Da var han en svag mand, og han døde en herlig majdag samme aar, mens alt i naturen spirede og grønnedes.

— Jeg vil gerne med disse smaatræk fra en tid, som er gaaet, sende en hilsen til gamle Frederiksborgelever fra dengang og ligeledes til elever fra Fr. Begtrups tid, fra C. P. O. og Pips tid, og til sidst til dem, der kender mig nu fra Karen og Haugstrups første aar.

Th. Henningsen, »Abildbo«, Ullerød, Hillerød.

Aftensmad i det grønne, sommer 1957.

ELEVLISTEN

Sommerskolen 1957

- Aaberg, Else, »Bastrup«, Naur,
Holstebro, Rgk. a.
- Andersen, Birthe, Oksbølvej 2,
Haderslev. Had. a.
- Elsa Euginie, »Kildagerhus«,
Gestelev, Ringe. Sv. a.
- Hans Peter Kurt, Billesvej 1,
Holbæk. Hol. a.
- Inger Agnethe, Kyndby,
Krogstrup. Frb. a.
- Rita Sofia, Frederiksdal,
Kjellerup. Vi. a.
- Rita Buhl, Svinding,
Randers. Vi. a.
- Bech, Hanne Kirsten, Stutmestervej 33,
Hillerød. Frb. a.
- Bergman, Ingrid Margareta, Vester-
långgatan 21 B, Eslöv, Sverige.
- Bliksted, Anne Lise, »Holegård«,
Frøstrup. Thi. a.
- Bonde., Anne Kathrine, »Nørgård«,
Bramdrup, Haderslev. Had. a.
- Bregendahl, Ingeborg Kamstrup,
»Råstgård«, Ejsing, Vinderup. Rgk. a.
- Buchhave, Helga, Thorup, Solbjerg,
Mors. Thi. a.
- Bukhave, Ellen Margrethe, Bjergby,
Erslev, Mors. Thi. a.
- Christensen, Birgit Skov, »Østervang«,
Vindum, Bjerringbro. Vi. a.
- Else Marie, »Abildgård«,
Assenløse, Viby Sj. Ro. a.
- Dagmar Brøgger, Vorgod,
Herning. Rgk. a.
- Clemmensen, Karen Raarup,
Dybvadbro. Ve. a.
- Czeiger, Eva, Szentes, Budapest,
Ungarn.
- Marianne, Szentes, Budapest,
Ungarn.
- Dixen, Marie, Revsø,
Sommersted. Had. a.
- Dyberg, Anni Birgit, Frederiks-
værksgade 95, Hillerød. Frb. a.
- Ebbesen, Ane Kathrine, Aved,
Frifelt. Tø. a.
- Eklund, Sirpa Anneli, Dalby,
Krogstrup. Frb. a.
- Elmqvist, Anna Brita Christina,
Fålaboda, Urshult, Sverige.
- Espensen, Elin Margrethe, Lemmer,
Mørke. Ra. a.
- Friis, Clara-Marie, »Løvkjær«,
Mundelstrup. År. a.
- Grethe Knudsen, Thise,
Jebjerg. Vi. a.
- Frøyse, Anna Dahl, Gausa,
Øystre Gausdal, Norge.
- Gleerup, Inger Skou, »Moselund«,
Hammelev, Grenå. Ra. a.
- Gohr, Inga Maren Louise,
»Bejsnapgård«, Ølgod. Ri. a.
- Gudnadottir, Anna Ingibjörg,
P. B. 874, Reykjavik, Island.
- Hansen, Dorteia Kathrine, Fæsted
Sdr. Hygum. Had. a.
- Eline Hesselberg, Krogstrup,
Skodborg, J. Had. a.
- Gunhild Elisabeth, Barup,
Stubbekøbing. Ma. a.
- Inger Overgård, Kvottrup,
Mundelstrup. År. a.

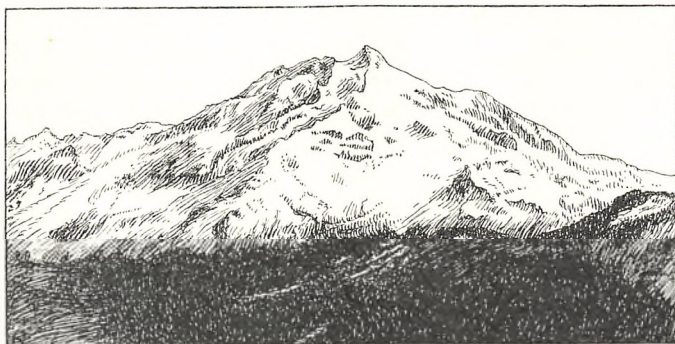
- Hansen, Kirsten Cecilie, Gredsted,
Gredstedbro. Ri. a.
— Ruth Harriet, Sorøvej 7,
Slagelse. So. a.
- Iversen, Kirsten, »Nygård«,
Sønderballe, Hoptrup. Had. a.
- Jacobsen, Anna Berghild, Glibre,
Færøerne.
- Jensen, Else Hauge, Vormsprup,
Malling. År. a.
— Inga, »Vestergård«, Skøttrup,
Løkken. Hj. a.
— Karen, Gjærning,
Bjerringbro. Vi. a.
— Tove Alice, Pårup,
Ferritslev. Sv. a.
- Jeppesen, Bodil, Fåborg, Varde. Ri. a.
- Jessen, Ingrid, Nr. Lourup,
Gørding. Ri. a.
- Johansson, Ingrid Marianne,
Box 80, Rognäs, Sverige.
- Jönsdottir, Katrin, Hávallagötu 13,
Reykjavik, Island.
- Jørgensen, Birgit, »Aldershvile«,
Hyllested. Ra. a.
— Ella, »Elmehøjgård«, Stege. Pr. a.
— Kathrine Struck, Launsby,
Nordborg, Als. Sbg. a.
- Kisendal, Ellen Lydiksen, »Lerte«,
Sommersted. Had. a.
- Kold, Gerda Knudsen, »Sølyst«,
Haubjerg. Rgk. a.
- Kristiansen, Eva, Vanting,
Spjald. Rgk. a.
- Küpfer, Lilly Erna,
Neue Schützenstrasse, Bätterkinden,
Kt. Bern, Schweiz.
- Lang, Eleonora Cecilie, Asserballe,
Augustenborg. Sbg. a.
- Lassen, Karen Marie, Barsmark,
Løjt-Kirkeby. Åb» a.
- Lauridsen, Anna, Vils, Mors. Thi. a.
- Lousdal, Ingrid Elisabeth, »Lystbak-
kjærgård«, Ulfborg. Rgk. a.
- Lönn, Kerstin Elisabeth, Ivla,
Hamneda, Sverige.
- Madsen, Anna Marie, »Holmgården«,
Handest, Ra. a.
- Mikkelsen, Ella Hagen, Holleskov,
Føvling. Ri. a.
— Inga Lynggård, Thorup,
Solbjerg, Mors. Thi. a.
— Mary Thoft, Salling,
Vindblæs. Ål. a.
- Munk, Anna Margrethe, Nr. Vissing,
Skanderborg. Sbg. a.
- Nielsen, Anna Bondrup, Vinderslev,
Kjellerup. Vi. a.
— Kirsten Overgård, Alsted,
Nykøbing Mors. Thi. a.
- Nissen, Ellen Marie, »Sjødamgård«,
Møgeltønder. Tø. a.
— Ingrid, Hjerpsted, Højer. Tø. a.
- Nørfjand, Gunhild Jeppesen,
Kjelst, Billum. Ri. a.
- Oxenvad, Gerd, Rüsselbæk,
Middelfart. Od. a.
- Pedersen, Ellis, Svallerup,
Kalundborg. Hol. a.
— Ena Elisabeth, »Pilegård«,
Karise. Pr. a.
— Karen Lykke, »Mariesminde«,
Hygum, Jelling. Ve. a.
— Maren Mortensen, Frøslev
Mølle, Nykøbing Mors. Thi. a.
— Anne Kathrine, Pøjl,
Nordborg, Als. Sbg. a.
— Bodil, Illerup,
Kalundborg. Hol. a.
— Else Marie, St. Lyngby,
Ølsted. Frb. a.
- Poulsen, Anna Grethe, St. Darum,
Bramminge. Ri. a.
- Rasmussen, Ebba Kirstine, Virket,
Eskildstrup. Ma. a.
- Ravn, Birgit, »Holm«,
Sdr. Hygum. Had. a.
- Runólfsdóttir, Svana, Hovingbraut 81,
Reykjavik, Island.
- Schmidt, Karen Thestrup, Stens,
Gredstedbro. Ri. a.
- Svendsen, Kirsten Marie, Vroue,
Skive. Thi. a.
- Sørensen, Christa Constance,
Outrup. Ri. a.
— Karen Cicilie, Lindholm,
Aarsballe. Bo. a.
- Thomsen, Ida Ladefoged,
»Søndervang«, Ansager. Ri. a.
— Poula, Hvalbø, Suderø,
Færøerne.
- Thorsager, Mette, Laastrup,
Skals. Vi. a.
- Thuesen, Ketty Brændgård,
Thorsted, Tim. Rgk. a.
- Toft, Asta Caroline Marie,
Rangstrup, Agerskov. Had. a.
- Tokkesdal, Betty, »Riskjær«, Tim,
Ulfborg. Rgk. a.
- Tranberg, Inger, Vester Nebel,
Esbjerg. Ri. a.
- Tuna, Johanna Karlina,
Trangisvaag, Færøerne.
- Velstad, Oddveig, Nerstad i
Buskerud, Norge.
- Vesterbæk, Ingrid Andersen,
Breining, Spjald. Ri. a.
- Wang, Alma Olina Tordis,
Frodebø, Færøerne.
- Westh, Ulla Ingrid, Koldsbæk,
Helsinge. Frb. a.

Vinterskolen 1957-58

- Aarup, Erik, Østerbølle skole, Åle-
strup. Vi. a.
- Andersen, Frede Højbjerg, Nygård,
Vind. Rgk. a.
— Jørgen, »Skovbølling«,
Pjedsted. Ve. a.
- Beck-Nielsen, Mogens, »Engkærgård«,
Dalby. Od. a.
- Berg, Poul Erik, Ndr. Banevej 13¹,
Hillerød. Frb. a.
- Bjerggård, Thomas, Overlade. Ål. a.
- Boisen, Laurids, »Kornvang«,
Skodborg J. Had. a.
- Bonefeld, Jørgen, Snøgbæk, Vester
Sottrup. Svbg. a.
- Buhl, Holger, Tårup kær, Auning.
Ra. a.
- Carstensen, Carsten, Klavtoft, Helle-
vad. Ab. a.
- Christensen, Ingvar, Bjerup, Flakke-
bjerg. So. a.
- Christiansen, Jens Nielsen, Todsbøl,
Bolderslev. Ab. a.
- Christoffersen, Frede, »Helenehøj«,
Vester Åby. Svbg. a.
- Dalby, Poul Gert, Ryde, Vinderup.
Rgk. a.
- Ebbesen, Hans, »Engvanggård«,
Ejstrup. Ve. a.
- Erbou, Rasmus Gylling, »Tvillinghøj-
gård«, Erslev, Hadsten. Ra. a.
- Eskjær, Arne, Sødinge, Ringe. Svbg. a.
- Evensen, Gunnar, Gausa p. o., Øystre
Gausdal, Gudbrandsdalen, Norge.
- Green, Frode, Højmark, Sdr. Lem.
Rgk. a.
- Hansen, Arne, Laen, Glæsborg. Ra. a.
— Christian, Broderup mark,
Tinglev. Tø. a.
— Frede Lysemose, Fredsted, Viuf.
Ve. a.
— Herluf Eliassen Øster, »Grand-
højgård«, Brundby, Samsø. Ho. a.
— Hermann Fries, Barsmark,
Løjt-Kirkeby. Ab. a.
— Kay Christian, »Kildevang«,
Frørup. Svbg. a.
— Poul Damgård, Urup Damgård,
Langskov. Od. a.
— Vagn Skovbølling, Efterskolen,
Nr. Åby. Od. a.
- Ingerslev, Niels, »Ellemose«, Nr. Broby.
Svbg. a.
- Jakobsen, Jakob, Ejdrup, Vægger.
Ål. a.
- Jakobsen, Kristian Vestergård,
»V. Oustrup«, Års. Ål. a.
- Jensen, Alfred Johan, »Højvang«,
Genner. Ab. a.
- Jensen, Erling, »Solfang«, Åle. Skbg. a.
— Hans Baunehøj, »Baunehøj«,
Boeslunde. So. a.
— Jens Chr., »Lykkenseje«, Hjulby.
Svbg. a.
— Karl Kristian Skytte, »Øster-
gård«, Ræhr. Thi. a.
— Ole Brandt, »Godthåb«, Beder.
År. a.
— Ole Vig, Allerslev skole, Lejre.
Ro. a.
— Villy, »Skelhusgård«, Tomme-
rup. Od. a.
- Johnsen, Hans K., Balle Mk., Bredsten.
Ve. a.
- Jungersen, Aage, Kølvring Vester-
gård, Birkelse. Hj. a.
- Kirkegaard, Erling, c/o Strauss, Søn-
derholm. Ål. a.
- Kjærulff, Knud Dam, Balling. Vi. a.
- Kristiansen, Hans Henning, Hygind
Møllegård, Husby, Ejby. Od. a.
— Karl Otto Engelbrecht, Lind-
mark, Krogager. Ri. a.
- Larsen, Jens Aksel Skov, Røgen skole,
Sporup. Skbg. a.
— Jens Gerskov, »Bankens Bo«,
Søhus. Od. a.
— Svend, Urup, Eg. Ri. a.
- Ledgaard, Boje, Gl. sogn, Ring-
købing. Rgk. a.
- Lundegaard, Poul, »Hvidensand«,
Ejby. Od. a.
- Madsen, Henning, Asp, Struer. Rgk. a.
- Mathiasen, Arne R., HARRIDSLEV Ny-
gård, Randers. Ra. a.
- Moos, Poul Anker, »Nørreskov«,
Tørsbøl. Ab. a.
- Nielsen, Børge, »Damgård«, Krogsager,
Assentoft. Ra. a.
— Børge Skovbo, »Skovbo«, Søn-
derskov. Hj. a.
— Geert Fredslund, »Astrup Høj-
gård«, Ødum, Århus. Ra. a.
— Holger Hasle, Lundbæk land-
brugsskole, Nibe. Ål. a.
— Karl Gustav, »Abildtoft«, Søn-
dermarken, Vejle. Ve. a.
— Niels Jørgen, »Nøragergård«,
Ejdrup, Vægger. Ål. a.
— Poul, Bedsted, Kværkeby. So. a.
— Poul Erik, »Kovsholt«, Hallund
kær, Brønderslev. Hj. a.
— Svend, »Bådegård«, Sødinge,
Ringe. Svbg. a.
— Tage, »Kroggård«, Søndersø.
Od. a.
- Nørreskov, Poul Immanuel, »Minde-
gård«, Ejby. Od. a.

- Olsen, Jørgen, »Ejby Østergård«,
Ejby. Od. a.
- Palner, Ove, Grønnemose allé 123,
Kbh., Søborg. Kbh.
- Pedersen, Frede, »Hedegård«,
Gredstedbro. Ri. a.
- Holger Timmermann, Slenstrup,
Skamby. Od. a.
- Jørgen, »Vesterly«, Fårevejle.
Ho. a.
- Niels Aarup, Lambæk, Lem.
Rgk. a.
- Thorkild, Grøngrøft, Felsted.
Åb. a.
- Vagn Bækhøj, Rodsted, Suldrup.
Al. a.
- Petersen, Erik Johs., »Sønderrisgård«,
Plejelt. Frb. a.
- Ole Endahl, H. Schneeklothsvej
15, København F. Kbh.
- Pihlkjær, Kristian, »Taborgaard«,
Vejen. Ri. a.
- Poulsen, Flemming, »Solvang«, Bøl-
ling. Ve. a.
- Rasmussen, Bent, Rynkeby. Od. a.
- Riis, Hans Christian, Testrup, Århus.
År. a.
- Ringsing, Jørn Erik, »Døjlergård«,
Øster Ulslev. Ma. a.
- Sandholm, Erik, Frihjem, Nees,
Vemb. Rgk. a.
- Sejerøe-Olsen, Olav, St. Gilsager,
Ringsted. So. a.
- Skjødt, Jens Verner, Vestrup, Randers.
Ra. a.
- Steffensen, Iver, No. Rgk. a.
- Sveigård, Kristian Lund, »Danne-
have«, Otting, Balling. Vi. a.
- Sørensen, Hans, Ralmsgård, Sig. Ri. a.
- Svend Anker, Toreby, Søllested.
Ma. a.
- Thomsen, Peter Jørgensen, »Vester-
gård«, Skodborg J. Had. a.
- Thordal-Christensen, Niels, Oddense,
Balling. Vi. a.
- Tychsen, Johan Flemming, Dynt,
Broager. Søbg. a.
- Vejrup, Erling, »Kjems gård«,
S.d.r Hygum. Had. a.
- Ømand, Hans Ove, V. Kippinge,
Nr. Alslev. Ma. a.
- Andersen, Ketty Bach, »Højager«,
Brørup, Holsted. Ri. a.
- Louise Schaar, Aller, Christians-
feld. Had. a.
- Magna, Arup, Vesløs. Thi. a.
- Rita Buhl, Svinding, Randers.
Vi. a.
- Andersen, Tove Aamand, Lilballe,
Bramdrupdam. Ve. a.
- Becker, Irene, Rübekamp 3, Pinne-
berg. Tyskland.
- Bladt, Marie Cathrine, Mindebjerg
Rye, Kirkehørup. Søbg. a.
- Blichfeldt, Vibeke, Chr. Winthersvej
15, Vejle, Ve. a.
- Brock, Karen K., Dybbøl. Søbg. a.
- Christensen, Hanne, Snorum, Vittarp,
Outrup. Ri. a.
- Ruth Solveig, »Sandbjerggård«,
Rørby, Kalundborg. Ho. a.
- Christiansen, Ellen, »Mariesminde«,
Bjerlev, Jelling. Ve. a.
- Fritze Højland, Sdr. Bjerre.
So. a.
- Egilson, Dóra, Audarstræti 15,
Reykjavik, Island.
- Ellegaard, Karen Marie, Anslet,
Fjelstrup. Had. a.
- Foged, Elsa, Feldballe. Ra. a.
- Forsingdal, Anne Trangbæk, Ubby
andelsmejeri, Jerslev S. Ho. a.
- Frank, Ellen Solmer, Lysmose,
Nordborg. Søbg. a.
- Garder, Inga, »Højgård«, Villebøl,
Ribe. Ri. a.
- Gundesen, Birgit, Wilkensvej 24 B, III,
København F. Kbh.
- Hansen, Anna Marie, Allerup,
Højby F. Od. a.
- Else, »Fuglegården«, Ringe.
Svbg. a.
- Inger Lysemose, Fredsted, Viuf.
Ve. a.
- Jytte Schultze, Edw. Griegs-
gade 7, III, København Ø. Kbh.
- Kirstine, Gentoftegade 19,
Gentofte. Kbh. a.
- Haubjerg, Stinne (Metha Kirstine),
Houer, Muldbjerg. Rgk. a.
- Hoffmann, Helga Helene, Museums-
vej 2, Nibøl, Sydslesvig.
- Hvidberg, Tove, Jernbanegade 9,
Vrå. Hj. a.
- Hüter, Eva Margarethe Isafold, Brune-
mark, Kvistgård. Frb. a.
- Jacobsen, Jytte, Ørskov Overgård,
Tvingstrup. Skbg. a.
- Jensen, Gerda, »Enghave«, Ingerslev,
Hasselager. År. a.
- Grete, Høstemark, Mou. Al. a.
- Hanne Kirsten, Markledet 23 A,
Valby, København. Kbh.
- Rita, Skøttrup, Løkken. Hj. a.
- Tove Broe, »Engdal«, Krejbjerg.
Vi. a.

- Jespersen, Birthe Sonja, »Birkshøj«,
Ulfbølle. Svbg. a.
- Johnsen, Karen Marie, Balle Mk.,
Bredsten. Ve. a.
- Jørgensen, Inga, »Højgård«, Stubbom,
Fjelstrup, Had. a.
- Kjær, Marie, Kastvrå, Sommersted.
Had. a.
- Kjærgaard, Lis, Grønbjerg. Rgk. a.
- Kristensen, Bodil Marie, Carl Plougs-
1, II., Kolding. Ve. a.
- Vera, Suldrup. Al. a.
- Lager, Maria, Sirilund, Tromsø,
Norge.
- Larsen, Ulla Marie, Båring mark,
Asperup. Od. a.
- Lautrup, Esther, Vellerup, Brande-
rup J. Had. a.
- Marcher, Jytte Th. Højbjerg, Svebølle.
Ho. a.
- Martensen, Laura Marie, »Vestergård«,
Blanke. Od. a.
- Mikkelsen, Birgit, Bjedstrup skole,
Alken. Skbg. a.
- Mortensen, Ingrid Kayerød, Gustav
Johannsensvej 38, København F. Kbh.
- Nederby, Else, Ø. Jølby andelsmejeri,
Erslev. Thi. a.
- Nielsen, Birgit Heise, Kongebrogade 11,
Kolding. Ve. a.
- Birthe Kjær, »Kirkeminde«,
Stubdrup, Dybvadbro. Ve. a.
- Bodil Bonde, »Hellebjerggård«,
Korinth. Svbg. a.
- Inge Graff, »Tuegård«, Sandby.
Ho. a.
- Nielsen, Ingrid, »Sønderkjærgård«,
Føvling. Ri. a.
- Signe Kronborg, Bejstrup,
Bonderup. Hj. a.
- Noersgaard, Hanne, Carl Jensens vej
21, Århus. År. a.
- Nørtoft, Nanna Peschardt, Kollemor-
ten. Ve. a.
- Olesen, Ingrid, Høm, Ribe. Ri. a.
- Otte, Cecilie, Stursbølgård, Stursbøl.
Had. a.
- Pedersen, Bodil, »Toften«, Gravballe.
Vi. a.
- Helga Dahl, Keldet, Vonsbæk.
Had. a.
- Ingrid Thomsen, Møgelmose,
Rødding. Had. a.
- Lena Grethe, Ring, Lundby
Pr. a.
- Mie, »Gammelgård«, Ålsbo,
Gelsted. Od. a.
- Ravnkar, Vera, Jesenice na Gor.,
Gregorciceva 6, Slovenien, Jugoslavien.
- Skaalvik, Berit Harriet, Fjøsanger-
veien 33 A., Bergen, Norge.
- Skou, Inge M., Provstevænget 6,
Roskilde. Ros. a.
- Sommer, Lis Yrsa, Jægersborggade 23¹,
København N. Kbh.
- Spanggaard, Hanne D. D., »Kåstrup-
gård«, Lyby. Vi. a.
- Steg, Bodil, »Lykkegård«, Lunderup,
Rødekre. Åb. a.
- Zakarias, Kirsten, Atlasvej 3, Århus.
År. a.

Indhold

FREMTIDSTANKER	3
OVER DANMARKS GRÆNSE	13
DOMKIRKEN	22
EUROPÆISK SAMLING?	29
MARTIN A. HANSEN I NORGE	37
FRIHET SOM DÖDAR	42
MISLYKKET REVOLUTION	46
MINDEORD	54
SKOLEÅRET 1956—57	58
ELEVFORENINGENS GENERALFORSAMLING	76
MEDDELELSER	78
BREVE OG SMASTYKKER	82
ELEVLISTEN	89

Billederne

Michelangelo: Morgendæmring (fra Lorenzo de Medicis gravmæle, Firenze)	3
Emil Petersen: Gendarmstien ved Flensborg fjord	13
Edsen Johansen: Den gl. bro ved Rens, Skelbækken	15
V. Guttorm Petersen: Valdemarsmuren i Danevirke	21
Emil Petersen: Udsigt mod Strassbourg	22
Emil Petersen: Domkirkeportalen, Strassbourg	26
Fot. fra Syditalien, fra J. Humlum: Kulturgeografi	29
J. R. Hedegaard: Seljor fos, Telemarken, Norge	37
Fru Küchenthal: Faderhænder (maleri fra krigens tid i Berlin af en lille pige, der overværer sin mors begravelse)	42
Axel Poulsen: Jomfru Maria, fragment af altertavle i Skjoldborg kirke, Thy	45
Picasso: Guernica, fragment af maleri	46
Emil Petersen: Vignet, skolens hovedbygning	83

Poul Bostrøm har fot. de fleste skolebilleder. Ely-Foto, Hillerød: de nye bygninger. Billederne s. 54, 56 og 57 er fot. af Holt og Madsen, Hans Bruun og Knud Andersen. Vignetterne s. 12, 41, 55 og 90 er af J. R. Hedegaard.

